

مجموعه چکیده مقالات
پنجمین همایش
آموزش تاریخ در مدارس
سیستان و بلوچستان،
۲۶ دی ماه ۱۳۹۷

کد اختصاص همایش در ISC

۹۷۱۸۱-۲۲۳۰۴

شنانامه

عنوان: مجموعه چکیده مقالات پنجمین همایش آموزش تاریخ در مدارس سیستان و بلوچستان
به کوشش: دکتر مسعود مرادی دکتر فاطمه رستمی دکتر کورش صالحی دکتر علی نادریان فر
ویراستار: دکتر کورش صالحی و دکتر فاطمه رستمی
طراح جلد و صفحه آرا: اسماعیل دهانی
مسئول دبیرخانه: مریم عابدی
اعضای دبیرخانه: ثریا ریگی، یاسر جوانی، اسماعیل دهانی، اسما قوم دوست نوری، زینب
عیدوزائی، رضا ایزدی، اسما شه بخش، مرتضی لشکری
دبیر علمی همایش: دکتر مسعود مرادی
دبیر اجرایی همایش: دکتر علی نادریان فر
دبیر داخلی همایش: دکتر فاطمه رستمی
تاریخ انتشار: دی ۹۷

اعضائے کمیٹہ علم

- دکتر عبدالرسول خیر اندیش، استاد دانشگاه شیراز
- دکتر ابوالقاسم فروزانی، استاد دانشگاه شیراز
- دکتر شہرام یوسفی فر، استاد گروہ تاریخ پژوهشگاہ علوم انسانی
- دکتر فاطمہ جان احمدی، دانشیار دانشگاه تربیت مدرس
- دکتر علیمحمد ولوی، استاد دانشگاه الزہرا
- دکتر نیرہ دلیر، استادگروہ تاریخ پژوهشگاہ علوم انسانی
- دکتر علی ناظمیان فر، دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد
- دکتر مسعود مرادی، دانشیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر مہدی صلاح، دانشیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر عظیم شہ بخش، استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر کوروش صالحی، دانشیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر مریم شیپری، استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر فاطمہ رستمی، استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر علیرضا سلیمانزادہ، استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر جواد چوپانیان، استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر محسن مرسلپور، استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر محمد پیری، استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر احمد عقیلی، استادیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر علی نادریان فر، سرگروہ تاریخ استان، مدرس دانشگاه فرهنگیان
- دکتر عباس اویسی، استادیار دانشگاه پیام نور
- دکتر منصور نیک پناہ، استادیار و مدیر امور پردیس ہاس دانشگاه فرهنگیان سیستان و بلوچستان
- دکتر علیرضا سعیدی مہر، معاون پژوهشی آموزش و پرورش سیستان و بلوچستان
- قاسم سیاسر، رئیس ادارہ اسناد و کتابخانہ ملی استان سیستان و بلوچستان
- دکتر عبدالودود سپاہی، استادیار دانشگاه ولایت ایرانشہر
- دکتر عبداللہ صفرزایی، استادیار دانشگاه ولایت ایرانشہر
- دکتر نصرت خاتون علوی، استادیار دانشگاه ولایت ایرانشہر
- دکتر سنچولی استادیار، دانشگاه زابل
- دکتر مینا فاضلی پور، عضو انجمن ایرانی
- دکتر جمشید روستا، ہیات علمی دانشگاه شہید باہنر کرمان

اعضائے کمیٹہ اجراء

- دکتر علی نادریان فر دبیر اجرائی، سرگروه رشته تاریخ استان سیستان و بلوچستان، مدرس دانشگاه فرهنگیان
رحیم روح بخش کارشناس ارشد تاریخ، پژوهشگر
قاسم سیاسی، رئیس اداره اسناد و کتابخانه ملی استان سیستان و بلوچستان، پژوهشگر
دکتر علیرضا سعیدی مهر، معاون پژوهشی آموزش و پرورش سیستان و بلوچستان
دکتر عباس سرگزی، مدیر دبیرستان شاهد زاهدان، مدرس دانشگاه فرهنگیان
دکتر سارا سرحدی، دبیر آموزش و پرورش ناحیه ۲ زاهدان، عضو گروه تاریخ سیستان و بلوچستان
فرزانه تازرونی، دبیر آموزش و پرورش ناحیه ۱ زاهدان، عضو گروه تاریخ سیستان و بلوچستان
ابراهیم پهلوان، رئیس اداره تکنولوژی و گروہهای آموزشی اداره کل آموزش و پرورش سیستان و بلوچستان
محمد رضا نکودری، مدرس دانشگاه فرهنگیان
مرتضی لشکری، هنرآموز هنرستان و مدرس دانشکده شهید باهنر
مریم عابدی، کارشناس ارشد تاریخ عمومی جهان
یاسر جوانی، کارشناس ارشد تاریخ عمومی جهان
اسماعیل دهانی، کارشناس ارشد تاریخ ایران اسلامی
اسما قوم دوست نوری، کارشناس ارشد تاریخ اسلام
زینب عیدوزایی، کارشناس ارشد تاریخ ایران اسلامی
ثریاریگی، کارشناس ارشد تاریخ اسلام، کارشناس پژوهشکده علوم باستان شناسی دانشگاه سیستان و بلوچستان
اسماء شه بخش، کارشناس تاریخ
رضا ایزدی همت آبادی، کارشناس تاریخ
اسماء ملازهی، کارشناس پژوهش استانی دانشگاه فرهنگیان سیستان و بلوچستان
مهدی اربابی مقدم، کارشناس ارشد تاریخ، مدرس دانشگاه فرهنگیان
دکتر حسین نطاق نجفی، معاون هماهنگی دانشگاه فرهنگیان
محمد امیاری، دانشجوی دکتری

اعضائے هیات داوران

دکتر کورش صالحی
دکتر علیرضا سلیمان زاده
دکتر فاطمه رستمی
دکتر مریم شیپری
دکتر احمد عقیلی
دکتر محسن مرسل پور
دکتر محمد پیری
دکتر عبدالله صفرزائی
دکتر عبدالودود سپاهی
دکتر علی نادریان فر
دکتر مسعود مرادی

فهرت

۱۰	مقدمه
۱۲	توانمندی‌های معلمان در آموزش تاریخ
۱۳	تربیت آموزش‌گران تاریخ در دانشگاه فرهنگیان، بررسی چالش‌ها و رویکردها
۱۴	بررسی ارتباط طولی محتوای کتب درسی رشته تاریخ دوره متوسطه دوم
۱۵	تاریخ آموزش و پرورش در ایران
۱۶	واکاوی و تبیین مولفه‌های هویت ملی در نظام آموزشی ایران با تکیه بر آموزش درس تاریخ
۱۷	نقش مسیونرها در آموزش و پرورش و مدارس مسیونری
۱۸	نقش معلم در انتخاب بهترین روش تدریس درس تاریخ
۱۹	استفاده از رسانه و وسایل آموزشی به عنوان یک ضرورت در امر آموزش تاریخ
۲۰	آسیب‌شناسی آموزش تاریخ در نظام آموزش ایران
۲۱	سیر تحولات آموزش و پرورش نوین در استان خوزستان
۲۲	تاریخچه تاسیس مدارس نوین زاهدان در دوره پهلوی
۲۳	آموزش و پرورش نوین در سیستان از شکل‌گیری تا پایان دوره پهلوی اول
۲۴	روند سواد آموزی زنان در زاهدان دوره پهلوی
۲۵	تاریخ شفاهی و راهکارهای آموزش تاریخ در مدارس
۲۶	یادگیری درس تاریخ براساس شیوه سؤال و استدلال بر مبنای نظریه ساخت گرایی
۲۷	بررسی نفوذ فرهنگی آمریکا در آموزش و پرورش عصر پهلوی با تأسیس مدارس (موردی دبیرستان البرز به روایت اسناد)
۲۸	آموزش تاریخ و هویت ملی در کتاب‌های درسی رشته‌های علوم انسانی مقطع متوسطه
۲۹	نقش کتاب‌های درسی تاریخ در انگیزش ملی (مطالعه موردی: دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول)
۳۰	بررسی نظام آموزشی در مدارس ایران و ژاپن با تأکید بر آموزش درس تاریخ
۳۱	بررسی و مقایسه آموزش تاریخ در ایران و نظام‌های آموزشی دیگر کشورها
۳۲	میزان توجه به مؤلفه‌های هویت اسلامی در محتوای کتاب‌های درسی تاریخ دوره تحصیلی متوسطه بعد از انقلاب اسلامی.
۳۳	بررسی نقش و جایگاه زن و نگاه به او در کتاب‌های درسی تاریخ مدارس جمهوری اسلامی ایران و مقایسه این نگاه و جایگاه با دوران پهلوی
۳۴	مکتبخانه‌ها و تعلیم و تربیت سنتی در ایران عصر قاجار با تأکید بر دوره ناصرالدین شاه
۳۵	هویت فرهنگی مبحثی غایب در کتب تاریخ آموزش و پرورش
۳۶	ضرورت و چالش‌های آموزش نوین دختران از نگاه نشریات زنان در سالهای ۱۳۲۰ - ۱۳۹۹ ش
۳۷	بررسی جو حاکم بر محیط آموزشی کلاس درس تاریخ
۳۸	پادشاه کشورفضل، تأملی بر تلاش خواجه نصیرالدین طوسی و شاگردانش در مدرسه علمی نصیریه
۳۹	اهمیت جایگاه معلمان تاریخ در غبار زدایی از تاریخ محلی بلوچستان
۴۰	تحلیلی بر نقش فلاسفه بیزانسی در تحول علمی جندی‌شاپوردر اواخر دوره ساسانی
۴۱	آموزش و پرورش در ایران باستان
۴۲	آموزش تاریخ و ایجاد امنیت روانی اعتماد به نفس و هویت بخشی در دانش‌آموزان
۴۳	ضرورت تدریس تاریخ با روش‌های پژوهشی سند و تاریخ شفاهی

- ۴۴ تاریخ مدرسه عالی سپهسالار در بستر اسناد قضایی دوره پهلوی اول
- ۴۵ اهمیت درس تاریخ در مدارس و شیوه‌های تدریس آن
- ۴۶ جایگاه زنان در تاریخ (۱) ایران باستان
- ۴۷ چالش‌های محلی آموزش تاریخ در مدارس سیستان و بلوچستان با توجه به پراکندگی امکانات رفاهی - اجتماعی و اقتصادی
- ۴۸ تحلیل درس ۱۳ تاریخ پایه یازدهم با استفاده از نظریه تاریخ ابن خلدون و مارکس
- ۴۹ بررسی درس تاریخ در کتاب‌های مقطع ابتدایی (مطالعه تطبیقی درس تاریخ در دهه‌های ۶۰ و ۹۰ خورشیدی)
- ۵۰ بررسی و مطالعه تطبیقی درس تاریخ در کتابهای درسی مقطع ابتدایی کشورهای ایران و فرانسه
- ۵۱ متون درسی تاریخ در مدارس و نسبت آن با سطوح یادگیری طبقه بندی بلوم
- ۵۲ نقش آموزش تاریخ در تداوم بخشی به هویت ملی
- ۵۳ نقش فیلم، مستند های تاریخی در آموزش تاریخ و علاقمند کردن دانش آموزان نسبت به تاریخ
- ۵۴ نقش میرزا علی خان امین‌الدوله در توسعه آموزش و پرورش ایران
- ۵۵ نقش سالنامه های مدارس در تدوین تاریخ آموزش و پرورش
- ۵۶ تأثیر نقش و جایگاه معلم در آموزش درس تاریخ
- ۵۷ ضرورت توجه به جعل و تخریب هویت تاریخی در فضای مجازی
- ۵۸ نظام آموزش سنتی ایران (مقارن عصر مشروطه)
- ۵۹ بررسی مدرسه بدیعه با تکیه بر دو نشان تدریس در شرفنامه خواجه عبدالله مروارید
- ۶۰ نگاهی به تاریخچه آموزش و تدریس در ایران
- ۶۱ تحلیل محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی
- ۶۲ آموزش درس تاریخ برای کودکان مقاطع ۳-۴ و آمریکا و مقایسه آن با امور آموزشی در ایران
- ۶۳ مقایسه تطبیقی تاریخنگاری محمدعلی فروغی و عباس اقبال آشتیانی در تألیف کتاب‌های درسی (مطالعه موردی کتاب تاریخ مختصر ایران نوشته فروغی چاپ ۱۳۱۰ و تاریخ پنجم و ششم دبستان نوشته عباس اقبال چاپ ۱۳۳۰)
- ۶۴ معرفی سندی نویافته از آرشیو قوه قضاییه در خصوص میرزا حسن رشديه پدراآموزش نوین
- ۶۵ جایگاه و اهمیت تاریخ سیستان و بلوچستان در آموزش تاریخ مدارس کشور
- ۶۶ تغییرات بازمایی عملکرد مصدق در کتابهای درسی تاریخ دانش آموزان ایران در دهه ۱۳۵۰ شمسی
- ۶۷ تاریخ اسلام برای دانش‌آموزان؛ به روایت عباس اقبال آشتیانی
- ۶۸ نقش آموزش بر مبنای تعلیمات نوین در پیدایش مفهوم جدید «قوم» در سیستان و بلوچستان
- ۶۹ بررسی تأثیر جهانی سازی بر روند و فرایند آموزش تاریخ
- ۷۰ ضرورت آموزش کلی‌نگر در رویکردهای تاریخ‌نگارانه و تاریخ نگرانه در مدارس سیستان و بلوچستان
- ۷۱ بی توجهی به مقوله جهان پس از مرگ در بینش ادیان هند و ایرانی و سامی پیش از اسلام در کتاب دانش آموزان
- ۷۲ واکاوی و تبیین چرایی شکل گیری ملاحظات ایدئولوژیک در آموزش تاریخ مدارس ایران
- ۷۳ بررسی ارتباط طولی محتوای کتب درسی تاریخ مدارس (از ابتدایی تا پایه دوازدهم)
- ۷۴ تأثیر رویکرد همگرایانه جمعی در آموزش تاریخ در مدارس
- ۷۵ نقش شعسرایی در نقل وقایع تاریخی بلوچ‌ها
- ۷۶ بررسی تطبیقی آموزش و پرورش در مسلمانان و زرتشتیان با تأکید بر مطالعه موردی نظامیه‌ها و مدارس زرتشتیان کرمان
- ۷۷ نقش و جایگاه سیستان و بلوچستان در آثار تاریخی و تمدنی
- ۷۸ بررسی جایگاه تدریس تاریخ با شیوه‌های عبرت آموزی و قصص قرآن کریم
- ۷۹ ایجاد انگیزه در دانش آموزان در درس تاریخ با تاکید بر فناوری اطلاعات (IT)

- آموزش تاریخ و هویت ملی
- نقش فناوری‌های نوین در آموزش تاریخ (با تأکید بر دروس تاریخ متوسطه اول و دوم)
- نگاهی به سیاست‌های فرهنگی حکومت رضاشاه بر نظام آموزش و پرورش ایران
- بازتاب تاریخ ایران باستان در مطالعات اجتماعی چهارم دبستان: بررسی موردی چاپ ۱۳۹۲ و ۱۳۹۴
- بررسی مفهوم آموزش و پرورش در ایران باستان
- مقایسه آموزش تاریخ در مدارس سنتی و مدرن
- تاریخچه نهضت مدارس نوین در ایران
- بررسی شکل‌گیری نظام آموزشی نوین در دوران رضا خان (پهلوی اول)
- بررسی موانع اجرای بازدهی‌های علمی در مدارس دیدگاه معلمان دوره متوسطه اول استان مازندران
- بررسی سیر تحول و تاریخچه تشکیل مدارس نوین در ایران
- معرفی مدرسه خاندان قلی‌بیگ در کرمان با تکیه بر اسنادی از اداره کل اسناد و امور مترجمان رسمی قوه قضائیه
- ۹ کنفرانس در اصول تعلیمات عملی یا پداگوژی پراکتیک (درسال‌های ۱۲۹۷ و ۱۲۹۸ ش.)
- مروری بر تاریخچه آموزش درس تاریخ در دوره قاجار و برنامه‌ریزی رسمی آن در تحصیلات دوره متوسطه مصوب سال ۱۳۳۲ ه.ق (۱۲۹۲ ه.ش)
- جایگاه تفکر و اندیشه در کتاب تاریخ متوسطه ۱
- نقش و جایگاه قوم بلوچ در تاریخ ایران
- نگاهی به آموزش نوین دختران در عصر قاجار
- گسست میان تاریخ محلی و هویت بومی در پرتو تاریخ نگاری مدرن
- بررسی روند شکل‌گیری نظام آموزشی نوین، دوره متوسطه و کتابهای درسی تاریخ (با تکیه بر نقش مدرسه دارالفنون)
- تجربه زیستی یک سرگروه آموزشی
- راهبردهای ارتقای بینش تاریخی از مسیر اصلاح روشهای خوانش تاریخ
- آموزش تاریخ به صورت طرح مسئله
- ضرورت توجه به نقش مطبوعات دوران مشروطه اول در کتاب تاریخ معاصر متوسطه دوره دوم
- جستاری در گونه‌های تأثیرگذار ادبیات کودک و نوجوان بر آموزش تاریخ
- سیاست‌های حکومت پهلوی اول در فرایند حفظ بهداشت و سلامتی دانش‌آموزان دارالتربیه‌های عشایری
- تاریخ تأسیس و توسعه‌ی مدرسه‌ی سعادت مظفری در بندر بوشهر (۱۳۱۷ - ۱۳۳۹ ق)
- تأثیر مذهب بر وضعیت تدریس تاریخ اسلام در مدارس سیستان و بلوچستان
- بررسی وضعیت موجود آموزش تاریخ در مدارس سیستان و بلوچستان
- بررسی نقش ارتش مدرن ایران در ایجاد و توسعه مدارس نوین بلوچستان در عصر رضاشاه
- جایگاه سیستان در آموزش تاریخ
- نگاهی به تحولات آموزش و پرورش در دوره پهلوی اول
- ضرورت توجه به زمینه‌های کار آفرینی رشته تاریخ در آموزش مدارس
- بررسی نقش ارتش در پیدایش و توسعه آموزش نوین در بلوچستان (۱۲۹۹-۱۳۲۰ ش.)
- تأثیر آموزش الکترونیک بر میزان یادگیری دانش‌آموزان در درس تاریخ
- واکاوی تربیتی - تعاملی تاریخ و نظام تعلیم و تربیت
- معرفی اسنادی در خصوص مدرسه خیریه ایام
- نقش گروه‌های آموزشی در بهبود کیفیت درس تاریخ در مدارس
- تاریخ شفاهی کارکرد مدارس اسلامی در دوره پهلوی

۱۱۷	بررسی مراکز علمی قلمرو سامانیان و چالش‌های پیش روی آن در زمان غزنویان
۱۱۸	نظام نوین آموزشی در ایران و جایگاه دختران در آن
۱۱۹	نقش معلم تاریخ فراتر از نقش تدریس متون درسی
۱۲۰	آموزش و پرورش و مدارس عصر صفوی
۱۲۱	تاریخنگاری ذهبی و شیوه‌های آموزش تاریخ
۱۲۲	آموزش و پرورش در ایران باستان
۱۲۳	تحلیل محتوای کتب تاریخ معاصر ایران و بیداری اسلامی دوره متوسطه
۱۲۴	آموزه های تاریخ اسلام در دروس تاریخ مدارس
۱۲۵	نقد و بررسی سیستم آموزش مکتب‌خانه‌ای در ایران دوره‌ی قاجار
۱۲۶	نقش آموزه های درس تاریخ در خودآگاهی و بازتولید هویت ملی
۱۲۷	بازتاب انقلاب های جهانی در کتب درسی مدارس

به نام خدا

مقدمه

در نظام آموزشی نوین ایران تاریخ از اولین واحد درسی دانش آموزان است که در آغاز همراه داستان های اساطیری و آموزه های شاهنامه ای از تاریخ ایران همراه بود و به تدریج با ترجمه های آثار مورخان یونانی و رومی از مسایل تاریخ ایران از افسانه ها فاصله گرفت و به آموزه هایی از تاریخ ملی و جهانی روی آورد. هنگامی که درمدرسه دارالفنون تاریخ اروپا و انقلابهای آن تدریس می شد ناصرالدین شاه ترجیح داد؛ تاریخ تدریس نشود و از دانشجویان اعزامی هم کسی تاریخ نخواند و این آغاز هشدار بود برای تدریس تاریخ در مدارس دولتی. از زمان تأسیس مدارس جدید تنها قرائت حکومتی از تاریخ ارائه شد و بدین ترتیب دانش تاریخی در دست های دولت های حاکم به بازگو کننده رخدادهای صرفاً سیاسی با محوریت پادشاهان تدریس می گردید و با گذشت زمان و پدید آمدن مورخان مستقل بیانهای دیگری از تاریخ در جامعه پدیدار گشت. همایش حاضر در صدد است تا روند این تحولات در اندیشه تاریخ باوری و تاریخ پژوهی را بررسی کرده و به اصلاح برداشت ها و باورهای تاریخی کمک کند. اصلاح روشهای آموزشی و تهیه متون درسی مناسب و وجود معلم درد آشنای تاریخ می تواند به گرایش برخی از نخبگان به ادامه تحصیل در رشته تاریخ در دانشگاه منجر شود. مقالات این همایش به بررسی نقادانه محتوای دروس و جایگاه آموزشی معلم تاریخ پرداخته اند.

فراخوان ارسال مقالات حول ۲ محور عام و خاص (تاریخ محلی استان سیستان و بلوچستان) ارائه گردید. در نهایت با توجه به تمدید یک ماهه تعداد ۱۲۰ چکیده مقاله دریافت شد. محورهای این همایش در دو بخش عام و خاص تنظیم شده است.

الف: محورهای عام

۱-محور تاریخ آموزش و پرورش کشور: در این محور موضوعاتی نظیر: نظام آموزش سنتی، نظام نوین آموزشی، بنیان نظام نوین و مدارس جدید، مدارس مسیونری، نقش نهادها و انجمن های فرهنگی و آموزشی، نظام آموزشی در عصر قاجار و دوره پهلوی، قوانین و مقررات و محتوای آموزشی کتب درسی تاریخ مورد توجه می باشد. از آنجا که نقش و تأثیر نظام نوین آموزشی بنا بر دلایلی مورد غفلت تاریخ نگاری رسمی قرار گرفته و از سوی دیگر این نوع تاریخنگاری پیوند وثیقی با آموزش تاریخ دارد، این محور می تواند از زمره محورهای مهم سلسله همایش های آموزش تاریخ - به عنوان يك همایش مدني - منظور گردد.

۲-محور روش آموزش تاریخ: این محور با عنایت به گسترش شیوه های نوین آموزشی در عرصه آموزش به خصوص تجارب موفق برخی از همکاران در تدریس تاریخ، در تمام فراخوان های سلسله همایش های آموزش تاریخ در مدارس منظور می شود. این محور در تنگنای چالش های: محتوای ایدئولوژیک محوری کتب درسی تاریخ به خصوص تاریخ معاصر، بی توجهی به تاریخ و هویت در سیاستگذاری نظام آموزش و پرورش، بی علاقهی دانش آموزان به تاریخ، حذف درس تاریخ در ضرایب کنکور، رواج روش سنتی (سخنرانی در کلاس) آموزش تاریخ و ... در صدد ارائه راهکارهایی به معلمان تاریخ جهت برون رفت از معضلات مذکور می باشد. در این محور موضوعاتی نظیر: روش های نوین و سنتی آموزش تاریخ، بازخوانی تجارب ابتکاری و موفق تدریس تاریخ توسط معلمان، شیوه های ایجاد خلاقیت، انگیزه و علاقه به تاریخ در میان دانش آموزان، تأثیر فضای مجازی در آموزش تاریخ و ... مورد توجه پژوهشگران به خصوص معلمان تاریخ قرار می گیرد.

۳- محور تحلیل محتوای کتب درسی تاریخ: چنانکه گذشت یکی از بحران های اصلی آموزش تاریخ، سیطره نگاه ایدئولوژی رسمی بر کتب درسی تاریخ می باشد. این معضل منجر به تعریف و سوگیری محتوایی کتب درسی تاریخ در خلال بیان وقایع تاریخی و تحلیل آنها شده است. ناگفته پیداست که این رویکرد، نقش کتب درسی تاریخ را به حد یک مانیفست ایدئولوژیک تنزل داده و جایگاه و رسالت آموزشی معلمان تاریخ را در میان کادر مدرسه و سایر همکاران و حتی خانواده های دانش آموزان با چالش مواجه می سازد، به طوری که تدریس تاریخ توسط افراد غیر متخصص به امری معمول در مدارس تبدیل شده است. بر این اساس در این محور موضوعاتی نظیر: تحلیل محتوا و تصاویر کتب مختلف درسی تاریخ به خصوص تاریخ ایران و جهان ۱ و ۲، مغالطه های مفهومی مطالب کتب درسی تاریخ، جایگاه هویت، مقایسه محتوایی دوره های مختلف تحصیلی و تاریخی کتب درسی، نقد ساختاری و شکلی کتب و ... مورد توجه پژوهشگران گرامی قرار می گیرد.

۴- محور عرصه های نوین تاریخ: این محور با عنایت به عرصه های نوین تاریخ نگاری و تاریخ نگری به خصوص حوزه مطالعات میان رشته ای تاریخ می تواند شامل موضوعاتی نوینی نظیر: تاریخ محلی، تاریخ شفاهی، تاریخ اجتماعی، تاریخ خاندانی، تاریخ فرهنگی و ... بوده و البته پیوند و تعامل تاریخ با سایر رشته ها نظیر: جامعه شناسی، باستان شناسی، ادبیات، جغرافیا، فلسفه و ... را در راستای علاقه مندی دانش آموزان به درس تاریخ و تسهیل یادگیری آن مورد توجه قرار دهد.

ب: محورهای خاص:

این محور به عنوان محور ویژه استان سیستان و بلوچستان مورد توجه قرار می گیرد. این محور فرصتی برای پژوهشگران حوزه تاریخ و نظام آموزشی استان سیستان و بلوچستان فراهم می کند که یافته های علمی خویش را در سطح گسترده تری - از نظر موضوعی - در معرض ارائه قرار بدهند. کما اینکه بازخوانی و سندپژوهی هزاران برگ اسناد نظام نوین آموزشی استان که در شعبه منطقه ای سازمان اسناد ملی در زاهدان جمع آوری و سازماندهی شده است، مورد نظر پژوهش های این محور می باشد.

در پایان بر خود لازم میدانیم تا از همکاری و مساعدت ریاست محترم دانشگاه سیستان و بلوچستان، ریاست محترم هیأت مدیره انجمن ایرانی تاریخ، اعضای محترم کارگروه آموزش و پرورش انجمن ایرانی تاریخ، مدیرکل محترم اداره کل آموزش و پرورش استان سیستان و بلوچستان، مدیریت محترم سازمان اسناد و کتابخانه ملی استان سیستان و بلوچستان ریاست محترم دانشگاه ولایت، ریاست محترم دانشگاه زابل، ریاست محترم دانشگاه پیام نور استان سیستان و بلوچستان، مدیریت محترم پردیس های دانشگاه فرهنگیان، مدیرکل محترم اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی استان سیستان و بلوچستان، و زحمات بی دریغ دوستان ارجمند در کمیته های علمی و اجرایی قدردانی به عمل آوریم.

دبیر علمی همایش: دکتر مسعود مرادی

دبیر اجرایی همایش: دکتر علی نادریان فر

توانمندی‌های معلمان در آموزش تاریخ

امیرآریایی نژاد^۱

چکیده

آموزش مؤثر تاریخ توسط دبیران کار آزموده و حرفه‌ای یکی از فرایندهای انتقال صحیح و ماندگار داده‌های این رشته به متعلمین می‌باشد. هدف از انجام این پژوهش، تبیین توانمندی‌های علمی، شخصیتی، فیزیکی و روانی - عاطفی دبیران تاریخ، به منظور انجام یک آموزش پویا و مفید می‌باشد. نتایج به دست آمده از این تحقیق نشان می‌دهد، به معلمانی در آموزش تاریخ توانمند اطلاق می‌گردد که علاوه بر کفایت‌های علمی در رشته تاریخ از علوم بینارشته‌ای همچون: روانشناسی، جامعه‌شناسی، ادبیات در جهت تدریس مؤثر بهره برده و بر فنون کلاس داری، ارزشیابی، هنر ارائه تدریس و تکنولوژی جدید آموزش، تسلط کافی داشته و از نظر فیزیکی و روانی - عاطفی، استانداردهای لازم را دارا باشند. این تحقیق به روش کتابخانه‌ای و به صورت توصیفی - تحلیلی تهیه شده است.

واژگان کلیدی: تاریخ، آموزش، معلمان، توانمندی واکاوی تربیتی، تعاملی تاریخ، نظام تعلیم و تربیت

۱- کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی و دبیر تاریخ هنرستان نمونه شهید ضابطی شهرستان زابل.

تربیت آموزشی گران تاریخ در دانشگاه فرهنگیان، بررسی چالش‌ها و رویکردها

فیروز آزادی^۱، ارغوان علوی نسب^۲، فاطمه شجاعی جشقانی^۳

چکیده

دانشگاه فرهنگیان که فعلاً تنها متصدی تربیت دانشجو-معلمان رشته آموزش تاریخ در ایران است، برنامه‌ای را برای ارائه دروس دوره کارشناسی رشته آموزش تاریخ تدوین نموده است که دارای ویژگی‌های خاصی است. اینکه آیا تربیت دانشجو در یک دانشگاه ماموریت‌گرا می‌تواند منشاء تحولی در آینده آموزش تاریخ باشد یا خیر، دغدغه‌ی بسیاری از اهالی مرتبط با این موضوع است. در این نوشتار با نگاهی به برنامه درسی رشته آموزش تاریخ دانشگاه فرهنگیان و توصیف ساختار آن با روش تحقیق آمیخته‌ای (کمی و کیفی) و استفاده از پرسشنامه محقق ساخته به بررسی چالش‌های پیش‌رو و ارائه راهکارهایی برای اصلاح برنامه‌ی درسی تاریخ در این دانشگاه می‌پردازد. جامعه مورد پژوهش اساتید و مدرسان آموزش تاریخ در دانشگاه فرهنگیان و دانشجویان رشته آموزش تاریخ در دانشگاه فرهنگیان استان لرستان می‌باشد. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که تربیت آموزشگر تاریخ برای مدارس ایران، نیازمند به روزرسانی راهبردها و سیاست‌های کلی دانشگاه به‌ویژه در تهیه و تدوین منابع میان رشته‌ای است.

واژگان کلیدی: آموزش تاریخ، دانشگاه فرهنگیان، برنامه درسی، دانشجو-معلمان

۱-دکتری تاریخ اسلام و مدرس دانشگاه فرهنگیان

۲-دانشجوی دبیری تاریخ دانشگاه فرهنگیان پردیس آیت الله کمالوند خرم آباد

۳-دانشجوی دبیری تاریخ دانشگاه فرهنگیان پردیس آیت الله کمالوند خرم آباد

بررسی ارتباط طولی محتوای کتب درسی رشته تاریخ دوره متوسطه دوم

ناهید ابراهیمی^۱، زهرا توسلی چهرمی^۲

چکیده

هدف از این تحقیق بررسی ارتباط طولی محتوای کتب درسی رشته تاریخ دوره متوسطه اول و دوم می‌باشد. با توجه به اینکه در برنامه‌ریزی درسی جدید ارتباط طولی محتوای کتب اهمیت زیادی پیدا نموده است، مسأله این تحقیق متمرکز بر این است که تا چه حد این کتب ارتباط طولی در محتوای کتب رعایت شده است با توجه به تحولات چند دهه اخیر در حوزه نظریه‌های علم تاریخ این ارتباط طولی متمرکز بر چه نوع تاریخی است؟ آیا تنها به تاریخ سیاسی و تاریخ از بالا پرداخته شده است یا اینکه در این ارتباط طولی به تاریخ فرهنگی و اجتماعی نیز پرداخته شده؟ این تحقیق از نوع کیفی توصیفی و تحلیلی است. با توجه به الگوهای مختلف برای این‌روش سعی بر آن شده تا از الگوی قیاسی مکتبی بر نظریه استفاده شود واحد تحلیل در این تحقیق کلمه، بند، جمله و بخش می‌باشد. متن مورد بررسی کلیه درس‌های کتب تاریخ متوسطه اول و دوم نمونه این تحقیق بر روی کتاب تاریخ پایه هشتم از متوسطه اول و یازدهم متوسطه دوم و روش تجزیه و تحلیل در تحقیق حاضر روش ساخت‌بندی است.

واژگان کلیدی: روش طولی، ساخت‌بندی، کتب درسی، متوسطه اول و دوم

۱- دانشجوی کارشناسی دبیری تاریخ

Ebrahiminahid2014@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی دبیری تاریخ

Zahra.ta9776@gmail.com

تاریخ آموزش و پرورش در ایران

فاطمه امیرجباری^۱

چکیده

در جامعه امروز، آموزش و پرورش تنها وسیله دسترسی به تکنیک قوی‌تر و توسعه و پیشرفت بیشتر است. رقابت دامن‌داری که برای استفاده از تکنیک‌های جدید و تأمین شرایط بهتر اجتماعی و بین‌الملل مختلف جهان وجود دارد. انگیزه تلاش و کوشش گسترده‌ای است که برای ایجاد نظام جامع‌تر و سودبخش‌تر آموزشی به کار برده می‌شود. دگرگونی‌های روزمره و سریع زندگی انسان نیز به تربیت و کسب آمادگی برای پذیرش تحول در ابعاد گوناگون حیات انسانی را به خوبی توجیه می‌کنند. دگرگونی‌هایی که گریزناپذیرند و تنها تربیت و تعلیم صحیح مقابله متعادل و مطلوب با آنها را امکان پذیر می‌سازد. هدف اصلی این پژوهش تاریخ آموزش و پرورش در ایران می‌باشد. برای دستیابی به این هدف از روش پژوهش تاریخی تحلیلی بهره گرفته شد. نتایج به‌دست آمده حاکی از آن است که مولفه‌های اصلی و بنیادین در نظام آموزشی امروز ایران تقلیدگری، اقتدارگرایی و دین‌مداری است که هر یک حاصل یکی از جریان‌های تعیین‌کننده در شکل‌گیری نظام آموزشی است. مبنای تقلیدگرایی از جریان اصلاح‌گرایانه عصر قاجار، اقتدارگرایی حاصل انتقال آموزش و پرورش به عرصه حکومت به ویژه پهلوی اول و سه مؤلفه گرایش به تمرکز و کنترل، کمیت‌گرایی و صورت‌گرایی را به عنوان مولفه‌های ثانویه در نظام ایجاد کرده است که برآیند تمامی آنها روح حاکم بر نظام آموزشی ایران است و تمامی هدف‌ها و برنامه‌های پیشنهادی موردنظر آن را دگرگون می‌سازد.

واژگان کلیدی: آموزش و پرورش، تاریخ ایران، پهلوی، انقلاب

واکاوی و تبیین مولفه های هویت ملی در نظام آموزشی ایران؛ با تکیه بر آموزش درس تاریخ

مسلم احمدی^۱

چکیده

تاریخ نقش اساسی در شکل گیری هویت ملی يك ملت دارد و به تعبیر دیگر ریشه های هویت یک ملت در تاریخ آن است. بی شک نظام های آموزشی در شکل دهی به هویت ملی کشورها نقش بی بدیلی به عهده دارند. تحلیل و بررسی علمی مواد به کار رفته در نظام های آموزشی و نیز بسامد کاربرد هر یک از مولفه های اصلی و فرعی، در ساخت هویت ملی یا ایجاد بحران هویتی بسیار تاثیر گذار و قابل توجه اند. کتب درسی تاریخ به علت ماهیت هویت بخشی این درس، تاثیرگذارترین کتاب ها از میان سایر کتب در نظام آموزشی کشور می باشند.

بررسی هویت ملی یکی از مباحثی است که از اهمیت تاریخی و جامعه شناختی فراوانی برخوردار است. هویت ملی، پدیده های جمعی است که به بنیادهای فرهنگی، تاریخی و اعتقادی يك ملت مربوط میشود. یکی از دستاوردهای ارزشمند مطالعه تاریخ، تقویت حس ملی و مذهبی و دستیابی به هویت ملی است. پژوهش حاضر که به شیوه توصیفی - تحلیلی و با روش تاریخی و تحلیل محتوا مبتنی بر داده های کتب تاریخ در نظام آموزشی ایران صورت گرفته است ضمن بررسی مفهوم هویت ملی و عناصر و مولفه های آن و ارتباط هویت ملی با تاریخ و سیر تاریخی هویت ایرانی می کوشد تا با تحلیل و بررسی آموزش درس تاریخ، به انعکاس مولفه های هویت ملی ایرانیان و شاخصه های آن بپردازد و مفهوم نظری هویت را در کتب تاریخ تبیین کند. این مصادیق و عناصر شامل چهار عنصر اصلی فرهنگ، دین و مذهب، تاریخ و قلمرو سیاسی - جغرافیایی است.

واژگان کلیدی: تاریخ، آموزش تاریخ، نظام آموزشی، هویت، هویت ملی، مدرسه، اداره فرهنگ

نقش مسیونرها در آموزش و پرورش و مدارس مسیونری

معصومه احمدی فر^۱

چکیده

در قرن ۱۸ و ۱۹ میلادی دولت های قدرتمند انگلستان، روسیه و فرانسه برای رسیدن به اهداف سیاسی و استکباری خود و مناطق سوق الجیشی جهان و دست رسی به ذخائر منابع اقتصادی مشرق زمین به ویژه ایران و هندوستان مسیونرهای داوطلب را برای سفر به ایران حمایت کردند. اعزام گروه های تبشیری در روزگار قاجار نیز تداوم یافت با شکست ایران در دوره جنگ روسیه که به قرارداد گلستان و ترکمنچای منجر شد فرصتی را برای این گروه ها قرار داد که تحت حمایت دولت خود و با استفاده از حق کاپیتولاسیون به تبلیغ مسیحیت در ایران بپردازند. و ضعف های سیاسی و اقتصادی دولت قاجار زمینه نفوذ این گروه های تبلیغی را بیشتر فراهم کرده بود. از جمله شهرهایی که پایگاه فعالیت این مبلغان قرار گرفت اصفهان _ تهران_ تبریز از سوی دولتهای فرانسه_ انگلستان و بعدها امریکا قرار گرفت.

واژگان کلیدی: میسیونر، مبلغان مذهبی، استعمار گران، خواهران نیکوک

نقش معلم در انتخاب بهترین روش تدریس درس تاریخ

فروزان ادیب فررسم توضیحی^۱

چکیده

درس تاریخ یکی از مهمترین دروس آموزشگاههای کشورهای خارجی و ایران بوده و با توجه به ظرفیتی که این درس در تحکیم پایه های هویت ملی مردم یک کشور که عامل همبستگی روح جمعی در یک ملت دارد و می توان آن را از اساسی ترین دروس رشته علوم انسانی به حساب آورد، با تمامی این احوال دست کم در مدارس ما به ندرت دانش آموزان، اولیاء و حتی مسئولین مدارس به اهمیت این درس عنایت داشته و در بیشتر موارد علاقه ای به آن نشان نمی دهند. دستاورد مقاله حاکی از آن است که اساسی ترین نقش در به کار بردن بهترین روش تدریس به عهده معلم است و علاوه بر ناکارآمد بودن روش های سنتی تدریس در به کار بردن روش های فعال و نو نیز بایستی عوامل مهمی همچون مقطع تحصیلی، جغرافیای انسانی و سیاسی، امکانات کمک آموزشی، توانایی مالی، جو کلاس و محتوای درس و عواملی از این دست را در نظر گرفت. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش معلم در انتخاب بهترین روش تدریس درس تاریخ است که با روش تحقیق توصیفی و جمع آوری اطلاعات به شیوه کتابخانه ای و با تکیه بر تجربیات عینی حاصل از بیست و چهار سال تدریس درس تاریخ انجام گرفته است.

واژگان کلیدی: تدریس، معلم تاریخ، درس تاریخ، مدارس.

استفاده از رسانه و وسایل آموزشی به عنوان یک ضرورت در امر آموزش تاریخ

حمید اشرفی خیرآبادی^۱

چکیده

رسانه‌ها و وسایل آموزشی ابزاری برای آسان‌سازی و تعمیق امر تدریس و یادگیری در نظام آموزشی هستند. این ابزارها باعث ماندگاری و افزایش یادگیری و تنوع‌بخشی در کلاس درس می‌شوند. شیوه نقلی و پرده‌خوانی اولین رسانه آموزش علم تاریخ محسوب می‌شود. در دنیای ارتباطات امروزی با پیشرفت تکنولوژی، آموزش سنتی یا شیوه سخنرانی منسوخ و از رسانه‌های مختلف اعم از نوشتاری - دیداری - تصویری و چند حسی از قبیل نقشه‌های تاریخی، سکه‌ها و آثار هنری همچون عکس و فیلم از قبیل فیلم مستند و خبری و همچنین اردوها و بازدید از اماکن تاریخی برای آموزش بهتر علم تاریخ استفاده می‌شود. این پژوهش به بررسی نقش و جایگاه رسانه‌ها و وسایل آموزشی با تأکید بر فیلم در آموزش علم تاریخ می‌پردازد و سؤال این پژوهش عبارت است از: چه رسانه‌ها و وسایلی برای آموزش علم تاریخ کاربرد دارد؟ این پژوهش از نظر هدف بنیادی - کاربردی و از نظر ماهیت تاریخی- توصیفی است و روش جمع آوری مطالب علاوه بر کتابخانه‌ای روش مشاهده و تجربه است.

واژگان کلیدی: رسانه‌های آموزشی، وسایل کمک آموزشی، آموزش تاریخ، فیلم‌های مستند، عکس

۱- مدرس دانشگاه فنی شریعتی تهران، دبیر تاریخ آموزش و پرورش شهر تهران، منطقه ۱۱

ashrafi20hamid@gmail.com

آسیب‌شناسی آموزش تاریخ در نظام آموزشی ایران

علی ابراهیم آبادی^۱، مرتضی مبارکی زاده^۲، حسین ابراهیم آبادی^۳

چکیده

آموزش تاریخ در نظام تعلیم و تربیت همواره با فرازوفرودهایی مواجه بوده که اغلب اوقات این امر برخاسته از نوع نگاه به تاریخ و آموزش آن بوده است و تاریخ را به عنوان جریانی مشروعیت‌ساز و گاهی مشروعیت‌زدا معرفی کرده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن هست که دلایل ضعف و کاستی آموزش درس تاریخ در نظام آموزشی مواردی از قبیل: عدم توانایی و مهارت کسانی که به تدریس این درس می‌پردازند، بی‌توجهی به سایر جنبه‌های حوادث تاریخی در کتب (صرف روایت حوادث سیاسی) عدم ارائه آموزش‌های نوین در تدریس این درس می‌باشد. در این پژوهش که با روش توصیفی و مراجعه به کتب تاریخی مدارس (ابتدایی- متوسطه) انجام گردیده است، مسائلی که منجر به آسیب‌زا بودن آموزش این رشته معرفتی می‌شوند، ریشه‌یابی شده است.

واژگان کلیدی: تاریخ، آسیب‌شناسی، نظام تعلیم و تربیت

۱- کارشناس ارشد تاریخ اسلام

aliebrahimabadi51@gmail.com

۲- کارشناس ارشد تاریخ اسلام

۳- کارشناس زبان و ادبیات انگلیسی

سیر تحولات آموزش و پرورش نوین در استان خوزستان (از آغاز تا پیروزی انقلاب اسلامی)

محمد امیری^۱

چکیده

آموزش و پرورش یکی از بنیادی‌ترین نهادهای مدنی و فرهنگی است که رشد، تداوم و نتیجه‌بخشی آن بسته به نوع بینش جامعه، متفاوت است. این نهاد در ایران پیشینه‌ای به درازای تاریخ دارد. گفته‌های پیشینیان در مورد تعلیم و تربیت در ایران باستان گواهی محکم در تأیید این مدعاست، اما آموزش و پرورش نوین در کشور ما در مقایسه با کشورهای پیشرفته از عمری طولانی برخوردار نیست. در این راستا نگارنده به بررسی تاریخچه و سیر تحولات شکلی و محتوایی آموزش و پرورش رسمی از آغاز تا پیروزی انقلاب اسلامی در استان خوزستان به عنوان گاهواره تمدن و فرهنگ در ایران پرداخته است. استانی که از ابتدای شکل‌گیری آموزش و پرورش جدید در ایران، به دلایلی چند، پا به پای پایتخت و شهرهای بزرگ کشور و در برخی دوره‌ها حتی فراتر از آن‌ها به نهاد تازه تأسیس آموزش و پرورش پیوست و بزرگانی را در دامن خود پرورش داد. دستاورد این مقاله آشنایی نسل حاضر با مشکلات و موانع سر راه تکوین و تکامل این نهاد ارزشمند علمی، فرهنگی است. روش پژوهش در این مقاله ترکیبی از روشهای کتابخانه‌ای و پژوهش میدانی است که با استفاده از اسناد و عکسها تکمیل گردیده است.

واژگان کلیدی: معارف، فرهنگ، آموزش و پرورش، خوزستان

۱- فوق لیسانس تاریخ، مدرس دانشگاه پیام نور اهواز و دبیر دبیرستان شاهد انصار ناحیه چهار اهواز

ma038038@gmail.com

تاریخچه تأسیس مدارس نوین زاهدان در دوره پهلوی

عباس اویسی^۱، راضیه حسین آبادی^۲

چکیده

ایران طی سلطنت پهلوی یکی از ادوار مهم خود را پشت سر گذاشت. در این دوره با توجه به تحولات جهانی و موقعیت سوق الجیشی ایران تغییرات و دگرگونی در جامعه ایران اتفاق افتاد. مقوله آموزش و پرورش رسمی در ایران تحولاتی پیدا کرد و تأسیس مدارس نوین بخش مهمی از فعالیت دولت و مردم کشور را به خود اختصاص داد و الگوی خاصی برای معماری مدارس شکل گرفت. در اواخر قاجار و اوایل پهلوی تحت تأثیر عوامل گوناگون، تغییرات بنیادی در وضعیت اجتماعی و جنبه‌های زندگی مردم ایران روی داد. در پی این تغییرات آموزش نوین مورد توجه قرار گرفت. این آموزش جدید، نیازمند مدارس جدیدی بود و به این ترتیب بتدریج آموزشگاههای جدید در شهرهای مختلف کشور تأسیس گردیدند. اما در بعضی از مناطق، محرومیت سواد بالاخص در بین زنان چشمگیر بود. شهر زاهدان از جمله شهرهایی بود که محرومیت سواد در آن زیاد بود/ گرچه زمانی کوتاه پس از آغاز تأسیس مدارس جدید در کشور، سیستان و بلوچستان نیز شاهد ایجاد این گونه مدارس بود و بعد از مدتی تعداد قابل توجهی مدرسه جدید در شهر زاهدان دایر گردید. اما دوری زنان از سواد آموزی با اقتضائات خاص استانی در دوره اواخر قاجار و پهلوی اول چشم گیرتر بود. هدف از این تحقیق، شناخت تاریخچه مدارس زاهدان در این دوره پهلوی و بررسی تغییرات آنها نسبت به مدارس سنتی است. در این تحقیق مشخص شد عوامل گوناگونی در تغییرات آموزشی اواخر قاجار و پهلوی نقش داشته‌اند و این تغییرات به راحتی حاصل نگشته است و در ابتدا با مخالفت‌های فراوان رو به رو بوده است.

کلمات کلیدی: زاهدان، بیرجند، سیستان، مکران، پهلوی، مدرسه، اداره فرهنگ،

آموزش و پرورش نوین در سیستان از شکل گیری تا پایان دوره پهلوی اول

عباس اویسی^۱

چکیده

سیستان همواره در طول قرون گذشته، نظام سنتی ویژه ای در آن حاکم بود که در همه ابعاد وجودی جامعه آن بخوبی و منسجم به کارکرد سنتی خود ادامه می داد. از جمله نظام آموزش سنتی موجود نظیر مکتبخانه توانسته بود نیازهای اندک افراد جامعه را برآورده کند. اما این جامعه سنتی در اواخر دوره قاجار دچار دگرگونی شد و تغییرات جدید و موسسات نوین از جمله مدارس جدید و اداره معارف به تدریج همچون سایر مناطق ایران در سیستان نیز شکل و نمو گرفت. این فعل و انفعالات، ابزار تجدد و نوگرایی گردید که با جنس و شیوه سنتی رایج آموزشی گذشته سنخیت چندانی نداشت. اما شیوه نوین خصوصیاتی خاص داشت. رسمی و مورد حمایت حکومت مرکزی بود و الگو و برنامه درسی مشترک در سراسر کشور داشت. این کار در سیستان با تأسیس مدرسه احمدیه شروع شد و با راه اندازی مدارس بعدی ادامه پیدا کرد و با روی کار آمدن پهلوی اول تداوم بیشتری یافت. با این حال در ابتدا با مقاومت و تشکیک برخی روحانیون و مردم منطقه روبرو گردید. روند روبه رشد شکل گیری مدارس جدید و استقرار اداره معارف در منطقه سیستان تأثیرات و پیامدهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و ... را بدنبال داشت که می تواند مورد بررسی قرار گیرد..

آموزش و پرورش نوین سیستان بیش از یکصد سال قدمت دارد؛ اما از همان زمان آغاز فعالیت با مشکلات و سختی ها روبرو بود که قابل تامل و تعمق است؛ این تعمق باعث می گردد راهکاری برای راهبردهای آینده بتوان بدست آورد. این مقاله براساس شیوه کتابخانه ای و بررسی اسناد، روند شکل گیری آموزش و پرورش جدید در سیستان تا پایان دوره پهلوی اول و مسایل و پیامدهای حادث از آن را مورد بررسی قرار داده است.

واژگان کلیدی: سیستان، قاجار، پهلوی، مدرسه شوکتیه، احمدیه، فرزانه، تمدن، رئوفی،

روند سواد آموزی زنان در زاهدان دوره پهلوی

عباس اویسی^۱، مهدی رفیعی^۲ راضیه حسین آبادی^۳

چکیده

برنامه‌های سوادآموزی ایران در طی سال‌های ۱۳۱۵ تا ۱۳۵۰ هجری شمسی را می‌توان در سه مرحله خلاصه کرد:

مرحله اول، «سازمان تعلیمات اکابر»؛ اولین سازمانی است که به‌طور رسمی برای باسوادکردن بزرگسالان در ایران در سال ۱۳۱۵ شمسی تأسیس شد. در این دوره با استفاده از فضای مدارس موجود، کلاس‌های شبانه برای بزرگسالان تشکیل گردید. فعالیت‌های این سازمان تا شهریور ماه ۱۳۲۰ ادامه داشت. هدف این سازمان کاهش تعداد بی‌سوادان بدون توجه به ملاحظات اقتصادی-اجتماعی بود. در این دوره که از سال ۱۳۱۵ تا ۱۳۴۱ ادامه داشت، پیوندی بین آموزش ابتدایی و آموزش بزرگسالان وجود نداشت. در مرحله دوم، یعنی از سال ۱۳۴۱ تا ۱۳۴۳ هجری شمسی، سوادآموزی ابزاری برای تحقق اهداف توسعه و عمران کشور تلقی شده و تأسیس سپاه دانش در سال ۱۳۴۱ نیز بظاهر با همین هدف صورت گرفته است. مرحله سوم، خصوصیات خاصی دارد که مهم‌ترین آن تشکیل سازمان جهانی به نام «کمیته بین‌المللی پیکار جهانی با بی‌سوادی» است. در این مرحله، اثرات اقتصادی سواد مورد توجه قرار گرفت و تشکیلات سوادآموزی متحول شد. فعالیت کمیته ملی پیکار با بی‌سوادی تا سال ۱۳۴۹ هجری شمسی بیشتر در اجرای برنامه‌های آموزشی خلاصه می‌شد. تجربیات حاصل از اجرای برنامه‌های سوادآموزی در این دوره اتخاذ این راهبرد بود که امور اجرایی برنامه‌های سوادآموزی به ادارات و سازمان‌های دولتی واگذار شود و کمیته ملی پیکار با بی‌سوادی در نقش برنامه‌ریز، طراح و تدبیر امور سوادآموزی فعالیت نماید، لکن تمام این تدابیر نتایج مورد انتظار را در پی نداشت و با وجود افزایش نرخ سواد، تعداد بی‌سوادان همچنان بالا بود.

واژگان کلیدی: سوادآموزی، مدارس، پهلوی، زاهدان، زنان،

abbasovise@yahoo.com

۱-استادیار تاریخ دانشگاه پیام نور مرکز زاهدان

rafieem@yahoo.com

۲- استادیار جامعه شناسی دانشگاه پیام نور مرکز زاهدان

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ

تاریخ شفاهی و راهکارهای آموزش تاریخ در مدارس

مهدی بخشی^۱

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی تاریخ شفاهی در ایران انجام شده است. پژوهش حاضر یک بررسی توصیفی-مقطعی است. تاریخ شفاهی یکی از روش‌های جدید پژوهشی در تاریخ محسوب می‌گردد. سابقه تاریخی تاریخ شفاهی در ایران به بیش از دو دهه می‌رسد. تاریخ شفاهی به‌عنوان یک روش و شیوه‌ای نوین در عرصه جمع‌آوری، نگهداری و ساماندهی منابع پژوهشی و بررسی‌های تاریخی هنوز نهادینه نشده است. انبوهی از خاطرات ثبت نشده است و سنت‌های فراموش شده ضرورت توجه به این روش تحقیقی تاریخی را مطرح می‌سازد. هرچند تاریخ شفاهی را مستقلاً نمی‌توان به‌عنوان یک منبع قابل اتکاء در پژوهش مورد استفاده قرارداد، اما با استفاده از سایر مستندات تاریخی می‌تواند حلقه مفقوده بسیاری از اطلاعات گمشده تاریخ معاصر باشد. دستاورد مقاله حاکی از شناخت نقش تاریخ شفاهی در آموزش تاریخ معاصر است.

واژگان کلیدی: تاریخ، تاریخ شفاهی، ایران، دوره معاصر

۱- کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی از دانشگاه بیرجند، دبیر تاریخ متوسطه دوم شهرستان قاین

Email: mahdibakhshi8@gmail.com

یادگیری درس تاریخ بر اساس شیوه سؤال و استدلال بر مبنای نظریه ساخت گرایی

مریم بیژنی^۱

چکیده

نحوه آموزش درس تاریخ و این که چگونه می‌توان ذهن دانش آموزان را نسبت به مباحث جدید درگیر و فعال کرد خود یک مسأله‌ی اصلی آموزشی است که می‌توان از شیوه‌های مختلفی برای حل این مسأله بهره برد. در این تحقیق از شیوه‌ی تدریس ((سؤال و استدلال)) براساس الگوی تدریس ((ساخت‌گرایی)) برای آموزش بهتر تاریخ استفاده شده‌است. دستاورد مقاله حاکی است در موقعیت‌های مختلف آموزشی استفاده از شیوه‌ی تدریس ((سؤال و استدلال)) بر مبنای الگوی آموزشی ((ساخت‌گرایی)) می‌تواند راهی مؤثر در افزایش یادگیری درس تاریخ و بالابردن قدرت درک و استدلال دانش‌آموزان برای فهم این درس می‌باشد. شیوه‌ی کار و تحقیق بر اساس جرح و تعدیل تجارب آموزشی و مطالعه کتاب‌های روش تدریس، فلسفه‌ی تاریخ و روش تحقیق بوده‌است.

واژگان کلیدی: الگوی تدریس، درس تاریخ، ساخت‌گرایی

بررسی نفوذ فرهنگی آمریکا در آموزش و پرورش عصر پهلوی با تأسیس مدارس (موردی دبیرستان البرز به روایت اسناد)

رضا بیگدلو^۱، معصومه عظیمیان^۲

چکیده

از میان عناصر و مؤلفه‌های مؤثر در سیاست خارجی هیچ عاملی به اندازه عامل فرهنگی تأثیرگذار نیست و دیپلماسی فرهنگی بهترین ظرفیت در تعامل اثربخش با سایر کشورهاست. در نتیجه برای استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی در جهت تأثیر بر افکار عمومی، بهره‌مندی از آموزش و پرورش و تربیت نیروی انسانی کارآزموده و آشنا به فرهنگی وارداتی غرب، آمریکا از حوزه فرهنگ وارد شد. طبق همین سیاست به خود حق مداخله در امور ایران را داده بود و در این میان از حمایت دولت پهلوی نیز برخوردار بودند. مسئله فرهنگ، یکی از آن مسائل مهمی است که مورد توجه میسیونرهای مذهبی آمریکایی قرار گرفت. هدف آن‌ها این بود که فرهنگ ایران را به یک فرهنگ استعماری تبدیل نمایند و نسل جوان و نوجوان ایرانی را به سمت فرهنگ غرب سوق دهند و از راه دیپلماسی فرهنگی که مبتنی بر رویکرد ارتباطات بین فرهنگی است، ورود پیدا کردند. کالج البرز از مهم‌ترین مدارس آمریکایی بود که در تهران دایر نمودند و هر روز بر دامنه فعالیت و گسترش آن در همه ابعاد تلاش کردند تا جایی که دکتر جردن رئیس کالج البرز از جذب افکار لیبرالی به وسیله این دبیرستان احساس رضایت می‌کند و این افکار را کانع نفوذ کمونیسم بر می‌شمارد. در این پژوهش با روش تحلیل تاریخی و واکاوی اسناد و منابع، قصد دارد که اولاً یک شناخت جامعی از کالج آمریکایی البرز ارائه دهد و در ادامه به بررسی نقش دبیرستان البرز در راستای نفوذ فرهنگی آمریکا در تربیت نسلی همراه با فرهنگ غرب بپردازد.

واژگان کلیدی: آمریکا، میسیون مذهبی، آموزش و پرورش، کالج البرز، نفوذ فرهنگی.

۱- استادیار تاریخ و پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی

bigdelor@gmail.com

۲- کارشناس ارشد تاریخ انقلاب، دبیر منطقه هفت آموزش و پرورش تهران

zahra110fateme@gmail.com

آموزش تاریخ و هویت ملی در کتاب‌های درسی رشته‌های علوم انسانی مقطع متوسطه

فاطمه بینشی فر^۱، بهجت محمدی^۲

چکیده

پرداختن به مقوله هویت ملی یکی از مباحث مهم در شرایط کنونی جامعه ماست. از آن‌جا که هویت ملی یک امر نسبی است و نسبت به زمان و مکان تغییر می‌کند، ممکن است در هر زمان عناصر جدیدی بر آن تأثیر بگذارند. یک مورخ رابط تاریخ و ملت‌هایی است که تاریخ او را می‌خوانند. معلم نیز رابط بین متون تاریخی و دانش‌آموزان است. وی با کاهش حجم مطالب به‌صورتی که در وقت محدود بتواند گزیده رویدادهای تاریخی را به دانش‌آموزان ارائه دهد، این وظیفه مهم را بر عهده دارد. واضح است معلمی می‌تواند در شکل‌گیری و ایجاد هویت فردی و جمعی (تاریخی) دانش‌آموزان مؤثر باشد که خودش به این مسئله اعتقاد داشته باشد و با بیانش که برخاسته از اصالت هویتی اوست، آن‌ها را به این مهم توجه دهد. در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای به بررسی آموزش تاریخ و نقش معلم در تقویت هویت ملی در کتاب‌های درسی رشته‌های علوم انسانی مقطع متوسطه پرداخته می‌شود.

واژگان کلیدی: تاریخ، هویت، معلم، علوم انسانی

دانشجوی دکتری تاریخ ایران اسلامی دانشگاه شیراز

mf_bineshi@yahoo.com

. دانشجوی دکتری تاریخ اسلام دانشگاه شیراز

behjat_Mohamadi@yahoo.com

نقش کتاب‌های درسی تاریخ در انگیزش ملی (مطالعه موردی: دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول)

علی باغدار دلگشا^۱

چکیده

آگاهی از تاریخ و پیشینه‌های تاریخی می‌تواند زمینه‌ساز آگاهی از پیشینه‌های هویتی برای یک ملت باشد؛ امری که خود شکل‌دهنده موضوعی با عنوان هویت ملی در معنی شکل‌گیری یک کل منسجم با محوریت موضوع ملیت است. در این میان نوع آموزش در مقاطع تحصیلی برای دانش‌آموزان و تدریس دروس مرتبط با این امر مانند درس تاریخ در شکل‌گیری، افزایش بینش، عدم تمایل و حتی بیگانگی نسبت با هویت ملی حقیقی نقشی اساسی ایفا می‌کند. پژوهش پیش‌رو که در قالب تهیه اطلاعات میدانی و مبتنی بر روش پرسش‌نامه‌ای با جامعه آماری یکصد نفر از دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول - راهنمایی سابق - در شهرستان مشهد و به صورت انتخاب تصادفی آنان گردآوری شده در تلاش برای پاسخ به این پرسش است که کتاب‌های درس تاریخ که با عنوان «مطالعات اجتماعی» در کنار دو درس جغرافیا و مدنی در پایه‌های ۷، ۸، ۹ در ساختار ۳ کتاب درسی با ۱۲ فصل و ۲۴ درس به تشریح تاریخ ایران برای نوجوانان ۱۴ تا ۱۶ ساله دختر و پسر می‌پردازد تا چه میزان در رشد انگیزه‌های هویت ملی میان آن دانش‌آموزان موفق بوده است. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد، کلی گویی‌های مطرح شده به همراه گستردگی موضوعی در شکل ارائه فله‌ای تاریخ ایران از دوران سکونت اولیه انسان در ایران و در ادامه اشاره به ظهور اسلام در عربستان و تشریح تاریخ ایران تا اواسط دوره جمهوری اسلامی زمینه‌ساز بی‌علاقگی ۷۷ درصد جامعه آماری این پژوهش به درس تاریخ شده است. ۶۸ درصد افراد نیز اشاره داشته‌اند که بیشتر اطلاعات تاریخی خود را از منابعی چون تلگرام دریافت می‌کنند. پاسخ‌های مندرج در پرسش‌نامه‌ها نیز نشان دهنده آن است که با وجود عدم تأثیر انگیزشی کتب درسی تاریخ در حوزه هویت ملی در جامعه آماری این تحقیق و به رقم علاقه این افراد به تاریخ ایران و هویت ایرانی و همچنین کسب اطلاعات تاریخی نادرست از منابع اطلاع رسانی نامرتبط، نوعی ملی‌گرایی کاذب در این افراد در حال شکل‌گیری است.

واژگان کلیدی: درس تاریخ، کتاب «مطالعات اجتماعی»، مقطع متوسطه اول، هویت ملی.

بررسی نظام آموزشی در مدارس ایران و ژاپن با تأکید بر آموزش درس تاریخ

مریم پویا^۱

چکیده

امروزه نظام‌های آموزشی مدارس دنیا در راستای برنامه‌های توسعه‌ی فرهنگی دچار تحولاتی شده است. به گونه‌ای که پیشرفت در آموزش رسمی و ایجاد گسترش فرصت‌های یادگیری را به دنبال داشته است. پژوهش حاضر به دنبال آن است تا نظام‌های آموزشی دو کشور ایران و ژاپن را با تأکید بر آموزش تاریخ مورد بررسی قرار دهد. هدف از این مطالعه بدست آوردن نقاط قوت و ضعف نظام آموزشی این دو کشور می‌باشد. این مطالعه برآن است تا پاسخ درستی به این سؤال اساسی دهد که چگونه می‌توان آموزش و یادگیری را در نظام آموزشی برای دانش‌آموزان و دانشجویان تسهیل کرد؟ یافته‌ها نشان می‌دهد که تلاش در جهت ایجاد بنیادی مستحکم در آموزش ابتدائی؛ یادگیری برای دریافت سریع؛ بالا بردن توانائی فردی و هماهنگی گروهی؛ ایجاد نشاط و شادابی در بین فراگیران؛ بالا بردن قدرت خلاقیت فراگیران؛ ترویج و تشویق تفکر تحلیل‌گرائی و پرهیز از شیوه‌های حفظ کردن وقایع؛ ایجاد ارتباط بین مباحث مطرح شده با مسائل روز؛ بازدیدهای علمی؛ استفاده از وسایل کمک آموزشی و تکنولوژی جدید می‌تواند در یادگیری سریع و آسان تأثیرگذار باشد.

واژگان کلیدی: نظام آموزشی؛ تاریخ؛ ایران؛ ژاپن

۱- عضو هیات علمی دانشگاه ولایت ایران شهر

بررسی و مقایسه آموزش تاریخ در ایران و نظام های آموزشی دیگر کشورها

مریم پویا^۱

چکیده

جایگاه سنتی آموزش تاریخ در ایران، در مسیر انتقال به شیوه ی نوین و امروزی، دچار فرازو فرودهایی شده است. این انتقال گر چه در بسیاری از کشورها (بویژه کشورهای جهان سوم) هم کند و هم فاقد چشم انداز است. اما مقایسه ی روش های آموزش تاریخ در نظام آموزشی ایران بدون تردید به شاخص ها و عواملی وابسته هست. که این شاخص ها در هر یک از کشورهای جهان متنوع و بعضا متضاد است. در مقاله ی حاضر بر آن شدیم که تعدادی از این شیوه های آموزشی را با هم مقایسه کنیم. هدف از این پژوهش بررسی اهمیت سیاست های کلان فرهنگی در آموزش تاریخ، آموزش تاریخ در ایران و کشورهای دیگر، آموزش تاریخ برای سنین مختلف اعم از کودکان، نوجوانان و آموزش تاریخ در سایر کشورهای جهان می باشد. همچنین توانمندسازی معلمان و دانش آموزان به کمک فناوری در جهت آموزش هر چه بهتر تاریخ است. روش این مطالعه توصیفی تحلیلی است که با استفاده از کتاب ها و مقالات و پایان نامه های مرتبط با موضوع پرداخته خواهد شد.

کلمات کلیدی: آموزش، تاریخ، نظام آموزشی

۱-عضو هیات علمی دانشگاه ولایت ایران شهر

میزان توجه به مؤلفه‌های هویت اسلامی در محتوای کتاب‌های درسی تاریخ دوره تحصیلی متوسطه بعد از انقلاب اسلامی

فرهاد پروانه^۱ مجتبی گراوند^۲، داریوش نظری^۳

چکیده

مهم‌ترین ابزار نظام آموزش و پرورش برای ایجاد هویت اسلامی و انقلابی به ذهن و ضمیر دانش‌آموزان، کتاب‌های درسی است. از دیدگاه برنامه‌ریزان درسی، کتاب‌های درسی «تاریخ» یکی از ابزارهای مهم رسیدن به این هدف هستند. مسئله اصلی پژوهش پاسخ به این سؤال بوده است که کتاب‌های درسی تاریخ دوره متوسطه رشته‌های علوم انسانی از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۸ ه. ش به چه میزان به مؤلفه‌های هویت اسلامی توجه داشته‌اند؟ پژوهش حاضر با هدف توصیف میزان توجه به مؤلفه‌ها و نمادهای مرتبط با هویت اسلامی در کتاب‌های درسی مورد نظر انجام شده است. بدین منظور با استفاده از روش تحلیل محتوا، ۱۵ عنوان کتاب درسی، انتخاب و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. بر اساس یافته پژوهش، توجه بسیار زیادی به مؤلفه‌ها و مفاهیم مرتبط با هویت اسلامی در کتاب‌های درسی مورد نظر شده است.

واژگان کلیدی: کتاب‌های درسی تاریخ، هویت اسلامی، تحلیل محتوا.

mfarhad.parvaneh@yahoo.com

Garavand.m@lu.ac.ir

nazari.d@li.ac.ir

۱-دانشجوی دکتری تاریخ اسلام دانشگاه لرستان، دبیر تاریخ

۲-استادیار و عضو هیئت علمی گروه تاریخ دانشگاه لرستان

۳-استادیار و عضو هیئت علمی گروه تاریخ اسلام دانشگاه لرستان

بررسی نقش و جایگاه زن و نگاه به او در کتابهای درسی تاریخ مدارس جمهوری اسلامی ایران و مقایسه این نگاه و جایگاه با دوران پهلوی

نورالله پهلوان^۱، صغری نریمانی^۲

چکیده

زن در طول تاریخ بشر در زمینهای گوناگون نقشی اساسی ایفا کرده و در بسیاری از حوادث تاریخی قدرت و عملکرد خود را نشان داده است. زنان در پیشرفتهای مادی و معنوی بشر اثرگذار و گاه بسیاری از شکستها و ناکامیها را به آنان نسبت داده اند. در اغلب جوامع و تمدنهای کهن زن دارای نفوذ و گاه تا حد پرستش بالا رفته است. این پژوهش نگاه به زن در کتابهای درسی تاریخ مدارس ایران و دیدگاه نویسندگان این کتب به زن را که نمایانگر دیدگاه حاکمان زمان هستند، مورد بررسی قرار می دهد. با توجه به کتابهای درسی و کنکاش در مطالب نگاشته شده در آن مشخص می شود که کتب درسی جمهوری اسلامی، شرط حضور زن در جامعه و توجه به او را حجاب و عفاف دانسته و نقشهایی که در جامعه به عهده می گیرد متأثر از این عوامل و در سایه آن و آرمانهای انقلاب اسلامی می داند. در برابر آن، کتب درسی تاریخ دوران پهلوی، سعی در تشویق به حضور فعال زن در تمام زمینههای اجتماعی داشته و او را به دور از توجه به جنبه های مذهبی، فردی تأثیرگذار و دارای هویت مستقل مطرح کرده است.

واژگان کلیدی: زن، تاریخ، کتب درسی، جمهوری اسلامی، دوران پهلوی

۱- کارشناسی ارشد تاریخ اسلام، مدرس دانشگاه فرهنگ و هنر و دبیر آموزش و پرورش

vareshva28@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد علوم سیاسی، دبیر تاریخ آموزش و پرورش آمل

مکتبخانه‌ها و تعلیم و تربیت سنتی در ایران عصر قاجار با تأکید بر دوره ناصرالدین شاه

نورالله پهلوان^۱، فریدون سالار^۲

چکیده

عصر قاجار از دوره‌های حساس در تاریخ معاصر ایران می‌باشد و سلطنت ناصرالدینشاه به دلیل دوران طولانی حکومت او و سفرهای متعددش به اروپا و آشنایی ایرانیان با فرنگ و دگرگونی‌های سیاسی و فرهنگی و اجتماعی که در کشور اتفاق افتاد حائز اهمیت می‌باشد. در این پژوهش، مکتبخانه‌ها به عنوان یکی از مراکز آموزشی سنتی در عصر قاجار و به‌ویژه در دوران ناصرالدین شاه به‌عنوان کسی که طولانی‌ترین دوران حکومت را در این سلسله داشت و روش‌های آموزش، منابع درسی، ملاها و مباحثی‌های آموزنده و اقشار مهم طالبان علم، با روش کتابخانه‌های موردبررسی قرار می‌گیرد. از مراکزی که در افزایش آگاهی مردم و آشنایی آنها با علوم مختلف و تحولات گوناگون نقش داشتند مدارس و مراکز آموزشی قدیم و جدید بودند و در این میان مکتبخانه‌ها هرچند بیشتر به آموزش علوم قدیم و با روشهای سنتی مشغول بودند، اما نقش مهمی در آموزش مردم و افزایش سطح سواد و آگاهی در جامعه داشتند.

واژگان کلیدی: ایران، قاجار، ناصرالدین شاه، آموزش، مکتب خانه

۱- کارشناسی ارشد تاریخ اسلام، مدرس دانشگاه فرهنگ و هنر و دبیر آموزش و پرورش

vareshva28@yahoo.com

۲- دکتری تاریخ ایران دوره اسلامی از دانشگاه خوارزمی تهران و دبیر تاریخ دبیرستان

parvinnader@gmail.com

هویت فرهنگی مبحثی غایب در کتب تاریخ آموزش و پرورش مطالعه موردی کتاب تاریخ ایران و جهان ۱ مقطع متوسطه

نادر پروین

چکیده

یکی از مؤلفه‌های مهم برای اعتلای هر جامعه‌ای نقد منابع هویتی آن جامعه از جمله منابع فرهنگی است. این موضوع از آنجا اهمیت دارد که هویت هر جامعه‌ای در عین ایستایی می‌بایست همواره پویا و کارآمد و به روز باشد. هویت فرهنگی نیز از این قضیه مستثنی نیست. یکی از مهم‌ترین منابع هویت فرهنگی در هر جامعه‌ای، نهاد آموزش می‌باشد. در ایران نیز یکی از مهم‌ترین منابع بازتاب‌دهنده مؤلفه‌های فرهنگی و القاء غرور فرهنگی و هویتی در ذهن نوجوانان و جوانان، کتب تاریخ در سطح مدارس می‌باشد. در این مقاله تلاش شده است با روش توصیفی-تحلیلی بازتاب مؤلفه‌های هویت فرهنگی در این کتب با تأکید بر کتاب تاریخ ایران و جهان ۱ مورد واکاوی قرار گیرد. نتایج تحقیق حاکی از این است که نگاه نویسندگان کتاب تاریخ ایران و جهان ۱ بیشتر نگاهی سیاسی و نظامی بوده و همچنین با عنایت به اینکه گنجانیدن تحولات فرهنگی و تمدنی ۹ قرن در چند صفحه مختصر، فاقد بستر و ظرفیت لازم برای بازگو کردن تحولات علمی و فرهنگی و تأثیرات هویتی این تحولات بوده‌است، در پردازش مؤلفه‌های هویت فرهنگی ایران در سطح ملی و فراملی موفق عمل ننموده‌اند.

واژگان کلیدی: هویت فرهنگی، متوسطه، تاریخ ایران و جهان ۱، مؤلفه‌های فرهنگی، ملی، فراملی

ضرورت و چالش‌های آموزش نوین دختران از نگاه نشریات زنان در سالهای ۱۲۹۹-۱۳۲۰ش

سهیلا ترابی فارسانی^۱، زرین شریفیان پور

چکیده

پس از انقلاب مشروطه، اولین جوانه های تعلیم و تربیت دختران به شیوه نوین آغاز به شکفتن کرد. اما رفتارهای عیدیه-ی حاکمان وقت تحول چندانی در تعلیم و تربیت دختران ایجاد نکرد. درسالهای پس از جنگ جهانی اول و به ویژه در عصر رضاشاه این روند سرعت بیشتری گرفت لیکن واکنش-های اجتماعی در مقابل آن یکسان نبود و نگرش-های متفاوت و حتی متناقضی در مقابل هم قرارداداشت. تجددخواهان لزوم آموزش دختران به شیوه مدرن را، سرآغاز ورود زنان به عرصه-های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی قلمداد می-کردند درحالی که اقشار سنتی تر جامعه از به هم ریختن نظم موجود و احتمال سرکشی زنان و فروپاشی خانواده احساس خطر می کردند و به کندی این حرکت دامن می-زدند. این پژوهش با بررسی نشریات زنان که در طی سالهای ۱۲۹۹ تا ۱۳۲۰ش منتشر شده و با روش تحلیل محتوای تاریخی این نشریات، در پی این پرسش است که نشریات زنان چگونه می-خواستند مردم عامی را متقاعد سازند که آموزش دختران ضروری است و با چه استدلالها و دلایلی به مقابله با مقاومت های ذهنی و مخالفت های خانواده ها و اقشارجامعه برخاستند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که نشریات از استدلال های عقلی، مذهبی، علمی، اجتماعی و روانشناختی برای اثبات ضرورت آموزش های نوین دختران بهره گرفتند و آن را نه فقط به سود افراد که ضرورت جامعه و به سود کشور می دانستند.

واژگان کلیدی: نشریات زنان ، آموزش دختران ، رضاشاه ، نظام نوین آموزشی

بررسی جو حاکم بر محیط آموزشی کلاس درس تاریخ

مریم تقی زاده^۱

چکیده

روش تدریس شامل مجموعه‌ای از اصول، روش‌ها و یا راهبردهایی است که معلمان آنها را به کار می‌برند. در بررسی استراتژی‌های آموزشی به کار رفته؛ به نظر می‌رسد آموزش به روش دانش آموزمحور در کلاس تاریخ بتواند منجر به افزایش میزان رضایت‌مندی دانش آموزان؛ تسریع در امر یادگیری؛ ایجاد مهارت‌های یادگیری بهتر تاریخ و تداوم یادگیری و تفکر انتقادی گردد. در اکثریت کلاس‌های تاریخ از سیستم آموزشی معلم‌محور استفاده می‌شود و اغلب اعضای آموزشی در مقابل تغییر در نحوه آموزش مقاومت می‌کنند. در مطالعه‌ای که جهت مقایسه دو روش آموزشی دانش‌آموز محور و معلم محور در برخی از مدارس اصفهان انجام شد. شواهد دال بر استفاده این سبک‌های آموزشی دانش‌آموز محور را نشانگر این است که شرکت‌کنندگان در مطالعه نیاز به وجود یک محیط آموزشی دانش‌آموز محور را حس می‌کنند، ولی در به کارگیری آن دچار مشکل هستند. اکثریت پاسخ‌دهندگان از موانع ایجاد محیط آموزشی دانش‌آموز محور نظیر تعداد زیاد دانش‌آموز آگاهی داشتند، ولی خود را در رفع آن‌ها ناتوان می‌دانستند. علیرغم نقش حیاتی معلم در ایجاد یک محیط آموزشی مناسب برای ایجاد تفکر انتقادی، تحقیقات انجام شده در زمینه نحوه تأثیر سبک آموزشی بر ایجاد محیط یادگیری مناسب برای تفکر انتقادی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این پژوهش در پی پاسخ به این سؤال است: مزایا و معایب معلم محور و شاگرد محور در محیط آموزشی درس تاریخ چیست؟ هدف از این پژوهش توصیف سبک آموزشی حاکم بر کلاس تاریخ اعم از معلم محور یا دانش‌آموز محور است. این مقاله از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شده است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد که برای کمک بهتر یادگیری درس تاریخ یک محیط دانش‌آموز محور توصیه می‌شود. زیرا دانش و تجربه قبلی دانش‌آموزان رشد می‌کند و همچنین مهارت‌ها و راهبردهای جدیدی را در محیط می‌آموزند.

واژگان کلیدی: آموزش، تاریخ، دانش آموز محور، معلم محور

پادشاه کشور فضل تأملی بر تلاش خواجه نصیرالدین طوسی و شاگردانش در مدرسه علمی نصیریه

فاطمه تقوایی^۱

چکیده

مطالعه تاریخ آموزش و پرورش ایران بدون بررسی مراکز آموزشی مهمی که در عصر ایلخانان ایجاد گردید ممکن نخواهد بود، چرا که ایرانیان از زمان تأسیس دولت ایلخانان، برای احیاء علوم و فرهنگ ایرانی اقدامات گسترده‌ای را آغاز نمودند. در این میان سرزمین آذربایجان از جمله مناطقی بود که از قهر خاتمان برانداز مغولها در امان ماند و مورد عنایت ایلخانان قرار گرفت، مرکز فرماندهی و حکومت گردید و به سرنوشت ماوراءالنهر یا خراسان در حمله مغولها دچار نشد. رصدخانه مراغه به عنوان مهم‌ترین رهاورد علمی، تمدنی زمان، نیز در این سرزمین قرار داشت و تبدیل به مجتمع آموزشی عظیمی گردید. در مقاله حاضر به گسترش روزافزون ارزش‌ها و مظاهر فرهنگی ایران در دوران حاکمیت مغولان و ایلخانان از طریق اقدامات خواجه نصیرالدین طوسی و شاگردانش در مدرسه علمی نصیریه پرداخته شده است. روش پژوهش در این مقاله، روش تاریخی است و حتی الامکان سعی گردیده منابع تحقیقی و پژوهش‌های صورت گرفته با منابع اصلی مقایسه شده و در صورت وجود اختلاف، به بررسی و نقد آنها پرداخته شود. دستاورد این پژوهش گذشته از معرفی حوزه علمی نصیریه و تولیدات علمی آن، معرفی و ردیابی فعالیت‌های علمی شاگردان خواجه نصیر است. در عین حال این پژوهش ضمن برقرار نمودن تعادل بین شاخص‌های توسعه فرهنگ ایرانی در حوزه مورد مطالعه مانند: میزان گسترش کمی و کیفی آموزش و تعلیم و تربیت، ایجاد فضای مناسب برای تحقیقات علمی و آفرینندگی فرهنگی، گسترش علائم و نمادهای خصوصی فرهنگ ایران از طریق آلات رصدی، استنساخ کتب و تولیدات علمی گوناگون به یافتن نشانه‌های فرهنگ ایرانی- و نقشی که این مجتمع آموزشی در حفظ آن داشت پرداخته است.

واژگان کلیدی: خواجه نصیرالدین طوسی، رصدخانه مراغه، توسعه فرهنگ ایرانی، مدرسه علمی نصیریه

اهمیت جایگاه معلمان تاریخ در تبیین تاریخ محلی بلوچستان

ابوالفضل حسن آبادی

چکیده

بلوچستان یکی از مناطق غنی تاریخی و اما کم برخوردار از نگارش‌های پژوهشی می‌باشد و بسیاری از موضوعات تاریخی به دلیل محرومیت و کم‌توجهی مورد پژوهش قرار نگرفته‌است. در این مقاله با در نظر گرفتن شاکله‌های تاریخ محلی، ساختار مولفه‌های تاریخ محلی بلوچستان و سابقه پژوهش‌های انجام شده مورد بررسی قرار می‌گیرد. و سعی می‌گردد با طرح مباحثی مانند مولفه‌های موثر در تاریخنگاری محلی بلوچستان، جایگاه معلمین محلی نگار و موضوعات مهم در تاریخ محلی بلوچستان، ضمن بررسی وضعیت موجود تاریخنگاری به جایگاه معلمان تاریخ در غبارزدایی از این محرومیت پردازد و در ضمن روش‌هایی که معلمان بتوانند در غنای تاریخ محلی و فراهم سازی بستر پژوهش‌های تاریخی مشارکت نمایان را معرفی نماید.

واژگان کلیدی: معلمان تاریخ، تاریخ محلی، بلوچستان،-مولفه‌های تاریخنگاری

تحلیلی بر نقش فلاسفه بیزانسی در تحول علمی جندی شاپور در اواخر دوره ساسانی

پرویز حسین طلائئ^۱

چکیده

برآمدن حکومت ساسانی در قرن سوم میلادینه تنها از لحاظ سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، بلکه از لحاظ فرهنگی و علمی نیز نقطه عطفی در روابط ایران و روم به شمار می‌رود. در این دوره نهضت علمی در ایران با تأسیس دانشگاه جندی‌شاپور و توسعه آن بیش از پیش گسترش یافت. البته عواملی مانند علاقه پادشاهان ساسانی از جمله خسرو انوشیروان به علوم مختلف، تعطیلی مدرسه الرها در سال ۴۸۹ میلادی، بسته شدن آکادمی آتن در سال ۵۲۹ میلادی به دستور ژوستی نیانوس و مهاجرت عده‌ای از فیلسوفان و دانشمندان آتن به ایران در پیشرفت هر چه بیشتر توسعه علمی در این دوران، بی‌تأثیر نبود. این پژوهش بر آن است که به نقش این فلاسفه در توسعه و اعتلای علمی دانشگاه جندی شاپور بپردازد. این مقاله بر اساس روش توصیفی تحلیلی و بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای نشان می‌دهد که نقش فلاسفه یونانی در توسعه و اعتلای دانشگاه جندی‌شاپور بسیار چشمگیر بود تا جایی که می‌توان گفت به واسطه حضور آن‌ها در ایران، اقتباس‌های علمی در زمینه‌های متعدد علمی انجام گرفت؛ از جمله باید به آثار کسانی مانند اهرن اسکندر انیو سر جیو سر آس‌العینی اشاره کرد که باعث پیشرفت و توسعه طب در این دوره بود.

واژگان کلیدی: ساسانیان، فلاسفه، بیزانس، طب، جندی شاپور.

۱- عضو هیات علمی گروه تاریخ دانشگاه شهید باهنر کرمان

بررسی آموزش و پرورش در ایران باستان

مهدی حمیدی

چکیده

ایرانیان از دورترین دوران‌ها برای آموزش اهمیت بسیاری قائل می‌شدند. خرد و دانش و ادب در نزد ایرانیان از پرارزش‌ترین صفت‌ها و خصوصیات یک فرد به شمار می‌رفت. اولین و ابتدایی‌ترین محل برای آموزش دانش به طور عام خانه بود و پدر و مادر عهده‌دار آموزش و پرورش بوده‌اند ولی به مرور و پایه‌پای تحولات اجتماعات و تمرکز خانواده‌ها مکان آموزشی به خانه دومی انتقال یافت که می‌توان آن را نخستین محل تدریس گروهی یا مکتب‌خانه به حساب آورد. با رواج دین زرتشت آتشکده‌ها برای آموزش مور استفاده قرار گرفت. البته مدارس ویژه‌ای برای فنون نظامی در عهد هخامنشیان وجود داشتند خواندن و نوشتن و حساب‌کردن معمولاً فقط به عده‌ی معدودی آموخته می‌شد که فقط ویژه اشراف بود و از معایب و محدودیت‌های بزرگ این نظام آموزشی به حساب می‌آمد. این مقاله در صدد است با روش توصیفی-تحلیلی به وضعیت آموزش و پرورش در ایران باستان بپردازد.

واژگان کلیدی: ایران، باستان، آموزش، مرکز آموزشی

آموزش تاریخ و ایجاد امنیت روانی اعتماد به نفس و هویت بخشی در دانش آموزان

پریسا جمالیان^۱

چکیده

امنیت روانی، اعتماد به نفس به عنوان نعمت قدر ناشناخته‌ای برای بشر قلمداد شده است. در این خصوص اگر بسترهای لازم برای امنیت روانی، اعتماد به نفس در دانش آموزان فراهم شود بسیاری از آسیب‌ها، بحران‌ها و عوامل مخرب دیگر از بین می‌رود و در پرتو امنیت روانی کاربردهای توسعه ملی در ابعاد مختلف بنیان گذاشته می‌شود. نظام آموزش و پرورش مهم‌ترین مرجع اثرگذار تلقی می‌شود که می‌تواند در رشد و تعالی افراد نقش مؤثری ایفا کند. برجسته‌ترین مؤلفه‌های اثربخش در راستای ایجاد امنیت روانی از طریق آموزش عبارتند از: هویت بخشی در دانش آموزان، تقویت اعتماد به نفس، رشد روحی و روانی افراد، کمک به آنها در تحلیل و تفسیر ارزش‌ها و مفاهیمی که از طریق آموزش تاریخ دریافت می‌کنند، ایجاد نگرش‌های مثبت نسبت به محیط اطراف و تقویت حس خداپرستی. هدف این مقاله، آموزش تاریخ و ایجاد امنیت روانی اعتماد به نفس و هویت بخشی در دانش آموزان بوده است. پژوهشگر همچنین کوشیده است تا با مطالعات گوناگون چگونگی تکوین کتاب‌های درسی تاریخ و بازتاب آن در هویت بخشی در دانش آموزان را توصیف نماید. این بررسی نشان داد که درس تاریخ سهم‌والایی را در ایجاد امنیت روانی و اعتماد به نفس و هویت بخشی در دانش آموزان داشته است.

واژگان کلیدی: آموزش تاریخ، امنیت روانی، اعتماد به نفس، هویت بخشی.

ضرورت تدریس تاریخ با روش‌های پژوهشی سند و تاریخ شفاهی

مسیح جواهردهی^۱

چکیده

ضرورت آشنایی دبیران تاریخ با مراکز آرشیوی اجتناب ناپذیر است، زیرا تجربه آموزشی نشان می‌دهد از منابع مرتبط با کتب درسی برای تدریس کمتر استفاده می‌نمایند. روی این حساب دانش آموزان رغبتی به درس تاریخ ندارند. از این رو دبیران تاریخ در کنار تدریس از روش‌های معرفی شده راه‌های جاذبه مطالعات تاریخی را در بین دانش آموزان ترغیب می‌کنند. نگارنده با استناد از مصادیق تدوین شده در کتب درسی، از روش‌های اسنادی و کتابخانه‌یی مورد استفاده مطالعات آرشیوی (سند شناسی و تاریخ شفاهی) و از روش‌های پژوهشی برنامه ریزی شده جهت جمع آوری و نگهداری اطلاعات تاریخی و حافظه‌ی افراد به بررسی ضرورت دانش سندخوانی و تاریخ شفاهی پرداخته است.

واژگان کلیدی: سند، تاریخ شفاهی، آرشیو، آموزش

۱- کارشناس تاریخ شفاهی پژوهشکده اسناد سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ا. کارشناس ارشد روابط بین الملل و دبیر تاریخ و جامعه شناسی

تاریخ مدرسه عالی سپهسالار در بستر اسناد قضایی دوره پهلوی اول

شهناز چراغ

چکیده

تأسیس مدارس ولو به صورت وقفی همواره یکی از اقدامات فرهنگی و آموزشی در طول تاریخ ایران دوره اسلامی بوده است؛ از جمله این مدارس، مدرسه عالی سپهسالار (مدرسه عالی شهید مطهری فعلی) بود که میرزا حسینخان سپهسالار (۱۲۴۳ ه.ق - ۱۲۹۸ ه.ق) آن را از محل دارایی شخصی و ثروت موروثی بنا کرد و تشکیلات گسترده‌های را برای اداره این مدرسه در وقفنامه خود در نظر گرفت. آرشیو اسناد اداره کل اسناد و امور مترجمان رسمی قوه قضائیه، گنجینه‌های آراسته به اسناد و پرونده‌هایی است که قطعاً می‌توان درباره هر یک تحقیقات و پژوهش‌های مستقل بسیاری انجام داد؛ یکی از این اسناد، دعوی حقوقی مطروحه میان متصدیان مدرسه عالی سپهسالار به سال ۱۳۱۲ ه.ش است؛ سعی نگارنده برآن است با استفاده از روش توصیفی و باتکیه بر منابع کتابخانه‌های، ضمن معرفی این سند نویافته به گوشه‌هایی از تشکیلات و نحوه اداره مدرسه مزبور بپردازد.

واژگان کلیدی: مدرسه سپهسالار، میرزا حسین‌خان سپهسالار، اداره کل اسناد و قوه قضائیه، پهلوی اول، قاجار

اهمیت درس تاریخ در مدارس و شیوه‌های تدریس آن

رحیمه خاشی^۱

چکیده

برای آگاهی از اهمیت درس تاریخ در مدارس باید کاربرد و هدف آن در زندگی فردی و اجتماعی مشخص شود. یکی از مهم‌ترین هدف‌های این درس، آشنایی کلی با گذشته‌ی سرزمینی است که در آن زندگی کرده و بر اساس آن روحیه وطن‌پرستی در دل دانش‌آموز جای می‌گیرد. ایجاد علاقه برای یادگیری هر دانشی جزو الزامات محسوب می‌شود. پس با روش تحقیق تاریخی و توصیف و تحلیل باید به شیوه‌ای درست در تدریس تاریخ از سوی معلمان رسید. افزایش سطح معلومات معلمان و توانایی تحلیل مسائل تاریخی و توصیه آنان به دانش‌آموزان، برای مطالعه‌ی زیاد؛ استفاده از کتابخانه‌ها، موزه‌ها، مراکز تحقیقاتی در فرایند یادگیری تأثیر به‌سزایی دارد. مسایلی همچون حفظ کردن مطالب کتاب و یا گوش کردن به سخنان معلم که در کلاس‌های درس تاریخ به وفور دیده می‌شود؛ رشد قوه‌ی ابتکار و خلاقیت را در شاگردان از بین می‌برد. پس باید مطالب درسی به صورت معما و مسئله مطرح و شیوه‌های ارزشیابی، تغییر و در کنار آموزش، پژوهش هم مورد توجه قرار گیرد.

واژگان کلیدی: اهمیت تاریخ، مدارس ایران، شیوه‌های آموزشی، توانایی دبیران، ایجاد خلاقیت در دانش‌آموزان.

۱- کارشناس ارشد تاریخ ایران اسلامی.

جایگاه زنان در تاریخ (۱) ایران باستان

حمید خرمی^۱

چکیده

زنان «نیمی از جامعه ایران باستان» را تشکیل می‌دهند، اما فقط دو صفحه از کتاب تاریخ (۱) ایران و جهان باستان به ایشان اختصاص یافته است. علت این اتفاق می‌تواند ناشی از کم توجهی مورخین و محققین به جایگاه زنان در رویدادهای تاریخی باشد. حضور کم‌رنگ آنان در عرصه‌های مختلف حکومت هم بر این مطلب دامن زده است. از بین رفتن بایگانی‌های اداری در تهاجمات پی در پی به ایران و کمبود کتاب و دیگر مدارک باعث شده تا آگاهی کاملی نسبت به تاریخ باستان پیدا نکنیم. با این حال می‌توان با مراجعه به تحقیقات تاریخی جدید و به ویژه مؤلفین خانم، تصویر مطلوبی از جایگاه زنان در ایران باستان ترسیم نمود. زنان عصر نخستین را کاشف چگونگی پرورش گیاه و یا اولین استفاده‌کننده از آتش و پوشاک برای در امان ماندن از سرما می‌شناسند. با تشکیل حکومت، تعداد کمی از ایشان به سلطنت رسیدند، اما اغلب زنان حاضر در دربار صاحب نفوذ شناخته می‌شدند. حضور ایشان در تجارت و حتی میدان جنگ نیز به اثبات رسیده است. زنان معمولاً از حقوق مساوی با مردان از حیث تعلیم و تربیت و یا دیگر حقوق مدنی برخوردار بودند. جایگاه والائی هم در دین‌زرتشت و یا طبقه روحانیون داشتند. نکته مهم‌تر اینکه طرح مسائل بالا در لابلای متن کتاب درسی تاریخ (۱) می‌تواند مشوق بزرگی برای نیمی از دانش‌آموزان پایه دهم انسانی باشد که از جمله دختران هستند. این مطالب ضمن علاقمند ساختن بیشتر ایشان به سرزمین ایران، انگیزه فوق‌العاده‌ای برای رسیدن به قله‌های خدمت در عرصه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و مذهبی کشور فراهم خواهد ساخت.

واژگان کلیدی: تاریخ، ایران باستان، کتاب درسی، جایگاه زن

۱- کارشناس ارشد تاریخ - دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد

چالش‌های محلی آموزش تاریخ در مدارس سیستان و بلوچستان با توجه به (پراکندگی امکانات رفاهی - اجتماعی و اقتصادی)

فرزانه خسروی نیا^۱

چکیده

معضلات قبیله‌ای، فرهنگی و میزان فقر یا رفاه همواره در رویکردهای آموزشی تأثیر به‌سزایی داشته‌اند، چنانکه در تعریف مفهوم آموزش و رشد آن این شاخص‌ها نقش مهمی ایفا می‌کنند، اگر ساختار قبیله‌ای یک ساختار بسته، واپس‌گرا و متعصب باشد. همچنین میزان سطح درآمد فقط کفایت مایحتاج ضروری زندگی را داشته باشد و شاخص فرهنگی در تعریف و اهمیت سوادآموزی نقشی یا ظرفیتی کمی داشته باشد متوجه خواهیم شد چقدر رابطه این متغیرها محکم است، در مقاله بررسی داریم بر محتوای هر کدام از شاخص‌ها و نتیجه می‌گیریم چگونه چالش‌های قبیله محوری در روند آموزشی، همچنین چالش‌های اقتصاد محوری در نظام آموزشی سیستان و بلوچستان و میزان فقر و رفاه در پروسه آموزشی س و ب نقش مهمی دارند.

واژگان کلیدی: قبیله محوری در آموزش، چالش‌های اقتصاد محوری در نظام آموزشی سیستان و بلوچستان

تحلیل درس ۱۳ تاریخ پایه یازدهم با استفاده از نظریه تاریخ ابن خلدون و مارکس

معصومه خسروی زارگز^۱

چکیده

ملت‌ها همواره برای ادامه‌حیات، نیاز به آگاهی از تاریخ خود دارند. از این رو امروزه در اکثر نظام‌های آموزشی درس تاریخ ارائه می‌شود و در دانشگاه به صورت رشته‌ای با زیر شاخه‌های فراوان است. مسئله اصلی این مقاله، بررسی سیر فلسفه تاریخ ابن‌خلدون به عنوان یک متفکر مسلمان و مارکس به عنوان یک متفکر و جامعه‌شناس غربی است تا با مقایسه این دو دیدگاه به تحلیل جامعی نسبت به طراحی درس ۱۳ تاریخ پایه‌ی یازدهم که به تحلیل اوضاع اقتصادی و اجتماعی دوران صفوی می‌پردازد، برسیم. روش تحقیق در این مقاله مطالعه موردی مبنی بر تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای است. پژوهش حاضر در تلاش است تا با استفاده از نظریه تاریخ ابن‌خلدون و مارکس به تحلیل درس ۱۳ تاریخ پایه یازدهم بپردازد.

واژگان کلیدی: فلسفه‌تاریخ، ابن خلدون، مارکس، درس ۱۳ تاریخ پایه یازدهم

۱- دانشجوی معلم (رشته دبیری تاریخ)

بررسی دروس تاریخ در کتاب‌های مقطع ابتدایی (مطالعه تطبیقی دروس تاریخ در دهه‌های ۶۰ و ۹۰ خورشیدی)

مسعود دادبخش^۱

چکیده

در نظام آموزشی کشور هدف تدوین‌گران کتاب‌های تاریخ مقطع ابتدایی، آشناسازی اجمالی دانش‌آموزان با تاریخ ایران و شناخت وقایع و حوادث مربوط به تاریخ اسلام است. این درس امروزه همراه با دروسی دیگر در قالب کتابی تحت‌عنوان «مطالعات اجتماعی» به دانش‌آموزان کلاس‌های چهارم تا ششم ابتدایی ارائه می‌شود. در دهه ۶۰ خورشیدی به دلیل ۵ ساله بودن مقطع ابتدایی درس تاریخ در قالب کتابی تحت عنوان «تعلیمات اجتماعی» به دانش‌آموزان کلاس‌های چهارم و پنجم ابتدایی آموزش داده می‌شد. پرسشی که در اینجا مطرح می‌شود این است که آموزه‌های تاریخ در مقطع ابتدایی در دهه‌های ۶۰ و ۹۰ خورشیدی چه تفاوت‌هایی داشته و این تفاوت‌ها تا چه حد ناشی از شرایط زمانی و ایدئولوژی‌های حاکم بر جامعه بوده‌است؟ از جمله دست‌آوردها و یافته‌های پژوهش حاضر آنکه مشخص شد دروس تاریخ مقاطع ابتدایی در دهه ۶۰ خورشیدی مطابق با شرایط زمانی و اجتماعی حاکم، نگاهی انقلابی و ایدئولوژیک به مباحث تاریخی داشته‌اند که این نوع نگاه با گذر زمان رنگ باخته و امروزه در کتاب‌های ابتدایی، تاریخ با رویکردی ملی‌گرایانه‌تر و غیر ایدئولوژیک‌تر ارائه می‌شود. پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و با تکیه بر دروس تاریخ در کتاب‌های ابتدایی دهه‌های ۶۰ و ۹۰ خورشیدی صورت پذیرفته‌است.

واژگان کلیدی: درس تاریخ، مقطع ابتدایی، دهه‌های ۶۰ و ۹۰ خورشیدی، نگاه ایدئولوژیک

۱- دانش آموخته دکتری تاریخ ایران دوره اسلامی از دانشگاه خوارزمی. مدرس دانشگاه

Email: dadbakhsh.masoud@gmail.com

بررسی و مطالعه تطبیقی درس تاریخ در کتابهای درسی مقطع ابتدایی کشورهای ایران و فرانسه

مسعود دادبخش^۱، لیلا غلامی

چکیده

در نظام آموزشی کشور فرانسه درس تاریخ از دروس حائز اهمیت بوده و تدریس آن در مدارس، از مقطع سوم ابتدایی آغاز می‌شود. در ایران نیز شروع آموزش تاریخ از مقطع چهارم ابتدایی بوده و دانش‌آموزان این درس را به همراه دروس دیگر در قالب کتابی تحت عنوان مطالعات اجتماعی می‌آموزند. در این پژوهش تلاش شده است تا با مطالعه تطبیقی دروس تاریخ مقطع ابتدایی در کشورهای ایران و فرانسه، اهمیت محتوا، شیوه‌های تدریس و میزان پژوهش‌محوری آن‌ها مورد واکاوی و بررسی قرار گرفته و با یکدیگر قیاس شوند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که محتوای دروس تاریخ مقطع ابتدایی در کشور فرانسه، جامع‌تر و کامل‌تر از دروس تاریخ در ایران بوده و نظام آموزشی فرانسه از عنصر پژوهش‌محوری و ایجاد انگیزش در دانش‌آموزان، برای آموزش بهتر و فهم راحت‌تر مطالب، استفاده پر رنگ‌تری داشته است. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی و با مطالعه تطبیقی کتابهای درسی ایران و فرانسه در مقطع ابتدایی به رشته تحریر در آمده است.

واژگان کلیدی: آموزش تاریخ، مقطع ابتدایی، شیوه تدریس، فرانسه، ایران.

۱- دانش‌آموخته دکتری تاریخ ایران دوره اسلامی از دانشگاه خوارزمی. مدرس دانشگاه

متون درسی تاریخ در مدارس و نسبت آن با سطوح یادگیری طبقه بندی بلوم

نیره دلیر^۱

چکیده

طبقه‌بندی بلوم در یادگیری اهداف آموزشی در سه حیطه شناختی، عاطفی و حرکتی بنیاد نهاده شده که در میان نظریات حوزه تعلیم و تربیت بسیار مشهور است. در حوزه شناختی، دانش، معلومات و مهارت‌های ذهنی مطرح که در بازبینی و طبقه‌بندی جدید از این نظریه، بالاترین سطح حیطه شناختی، آفرینش و خلاقیت اضافه شده‌است. در حوزه عاطفی نیز علائق، انگیزش و نگرش‌ها مورد توجه قرار گرفته که بالاترین سطح آن شکل‌گیری شخصیت متعلم از ارزش یا ارزش‌ها در نظر گرفته شده‌است. در این پژوهش تلاش شده، نحوه نگارش کتاب تاریخ، ناظر بر دو حوزه شناختی و عاطفی، مطابق این طبقه‌بندی بررسی، و با محتوا و فعالیت‌های درخواستی از دانش‌آموزان، مورد ارزیابی قرار گیرد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد متون درسی تاریخ در مدارس، در حیطه‌های شناختی و عاطفی با الگوی ارتقای سطوح یادگیری متعلمان بر اساس نظریه مشهور طبقه‌بندی بلوم، مطابقت و همسازی ندارد و دانش‌آموزان نه تنها به سطوح بالای آفریدن و تبلور شخصیت دست نمی‌یابند، بلکه به سطوح پیشینیت از آن نیز نزدیک نمی‌شوند.

واژگان کلیدی: طبقه‌بندی علوم، حیطه شناختی - عاطفی، نظریه یادگیری، دانش آموزان، کتاب تاریخ.

۱- عضو هیات علمی پژوهشکده علوم تاریخی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

نقش آموزش تاریخ در تداوم بخشی به هویت ملی

نادر راز^۱

چکیده

تاریخ سرگذشت گذشتگان و عبرت آموز آیندگان است. هر کشوری متعلق به تاریخ و گذشته خود است و حوادث رخ داده در آن، پشتوانه فرهنگی آن کشور محسوب می شود. فردی که از گذشته تاریخی خود مطلع است، از فرهنگ جامعه خویش دور نیست و در بطن آن زندگی می کند و با کسب تجربه زندگی را برای خود هموار می سازد. اما فایده مهم تاریخ بیشتر به عنوان مقوله هویت بخش مورد توجه می باشد. بخصوص این که با شکل گیری جریان های فکری قوم گرایی و با ظهور اندیشه های جدیدی مانند جهانی سازی و . . . حفظ هویت ملی بیش از پیش احساس می کنند. در واقع آموزش درست تاریخ به ما می آموزد که زندگی ما به زندگی تمام افراد جامعه ارتباط دارد. واقعیت اینست که یکی از رسالت های آموزش و پرورش تربیت نسلی است که بتواند با حفظ هویت ملی خویش در جامعه جهانی متکثر و متنوع ایفای نقش کند. تحقق این امر مستلزم فراهم آوردن زمینه هویت پذیری متوازن و متعادل همه مولفه های هویتی است. آموزش و پرورش به عنوان یک نهاد اجتماعی می تواند به واسطه کتب درسی تاریخ ضمن انتقال موارث هویتی جامعه به نسل آینده، آنان را برای زندگی در فردا آماده سازد. پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و با رویکردی تاریخی و بهره گیری از ابزار کتابخانه ای، اینترنتی و میدانی به بررسی آموزش تاریخ در مدارس و نقش آن در تداوم هویت ملی می پردازد.

واژگان کلیدی: هویت ملی، ایران، تاریخ، آموزش تاریخ، رسانه های آموزشی

۱- کارشناس ارشد تاریخ عمومی جهان، دبیر آموزش و پرورش و مدرس دانشگاه

نقش فیلم، مستندهای تاریخی و برگزاری اردوهای تاریخی در آموزش تاریخ و علاقه مند کردن دانش آموزان نسبت به تاریخ

نادر راز^۱، هاشم ملکشاهی^۲

چکیده

تاریخ به عنوان یکی از رشته های اصلی و مهم علوم انسانی نقش مهمی در مطالعه و بررسی تحولات جوامع انسانی و شکل گیری و اداره ی ملل دارد. در یک دوره طولانی و حتی تا کنون، آموزش این درس در بسیاری از کشورها و از جمله کشور ما، به طور سنتی انجام می گرفته است. در آموزش سنتی، تاریخ به صورت توصیفی یعنی شرح رویدادها، اشخاص بزرگ و قهرمان ها، جنگ ها و وقایع ارائه می شود. در این روش با به کارگیری روش های مختلف، تلاش می شود اطلاعات تاریخی به حافظه ی دانش آموزان منتقل شود و در ارزش-یابی ها نیز همان اطلاعات از دانش آموزان بازپس گرفته می شود. این نوع آموزش موجب می شود موضوعات تاریخی به صورت پراکنده و انتزاعی به ذهن فراگیرندگان منتقل و در زمانی کوتاه نیز از ذهن آن ها محو شود و به دلیل آن که با زندگی دانش آموز پیوند نمی خورد، نه تنها موجبات اثربخشی، ایجاد نگرش تاریخی، تعلق، هویت یابی و احساس مسئولیت نسبت به میراث فرهنگی را فراهم نمی آورد بلکه حتی ممکن است موجب ملالت، خستگی، و بی علاقهگی به این درس شود. امروزه، این نوع آموزش در برخی کشورها تحول اساسی پیدا کرده است و در رویکردهای جدید، موضوعات مختلف و مفاهیم جدیدی ذیل عنوان آموزش نوین تاریخ مطرح شده و روش های متنوعی نیز برای آموزش آن-ها ابداع شده است. شیوه های سنتی آموزش تاریخ توسط معلمان یعنی استفاده محض از روش سخنرانی در امر آموزش و پرداختن دانش آموز به پاره ای از حفظیات به عنوان تکلیف نهایی، اثر مخربی به همراه داشته است، به گونه ای که از علاقه دانش آموزان به این درس مهم و تاثیر گذار، در جامعه و زندگی افراد، کاسته است. لزوم تغییر روش آموزش درس تاریخ در مدارس با استفاده از فناوری های نوین، به ویژه استفاده از تصاویر و فیلم های مستند تاریخی و همچنین برگزاری اردوهای تاریخی نقشی مهم در ایجاد انگیزه و افزایش رغبت دانش آموزان به این درس خواهد داشت. این مقاله به روش کتابخانه ای، توصیفی و بررسی میدانی در قالب اقدام پژوهی به نقش و جایگاه تصاویر، فیلم های مستند تاریخی و برگزاری اردوهای تاریخی در آموزش تاریخ و تاثیر آن بر افزایش انگیزه و علاقه مندی دانش آموزان به این درس می پردازد.

واژگان کلیدی: تاریخ، آموزش تاریخ، فیلم مستند، رسانه های آموزشی، اردوهای علمی.

۱- کارشناس ارشد تاریخ عمومی جهان، دبیر آموزش و پرورش و مدرس دانشگاه

۲- کارشناس ارشد تاریخ ایران اسلامی، دبیر آموزش و پرورش و مدرس دانشگاه

نقش میرزا علی خان امین‌الدوله در توسعه آموزش و پرورش ایران

نادیا ره^۱

چکیده

تاریخ آموزش و پرورش در سیر تکوینی رشد و توسعه علوم تربیتی در تبیین اندیشه‌ها، فلسفه‌ها، روش‌ها و فنون تربیتی شکل گرفت. رجال بسیاری در سیر توسعه آموزش و پرورش نقش داشتند که در بین متقدمین معارف و مدرسه‌سازی در ایران امین‌الدوله از چهره‌های بارز است. او با تأسیس انجمن معارف در سال ۱۳۱۵ ه.ق گامی نو در توسعه مدارس ایران برداشت. در پس تلاش‌های او و حاج میرزا حسن رشدیه مدارس بسیاری در دوره مظفردالدین شاه تأسیس شدند. پژوهش پیش رو در نظر دارد با بررسی رویکردهای توسعه آموزش و پرورش در عصر نوگرایی ایران به این پرسش پاسخ گوید که نقش میرزا علی خان امین‌الدوله در توسعه آموزش و پرورش در ایران عصر قاجار چه بود؟ روش به کار رفته در این پژوهش مطالعه کتابخانه‌ای مبتنی بر تاریخ و اسناد است. به نظر می‌رسد امین‌الدوله به عنوان یکی از رجال مترقی‌خواه در دوره قاجاریه توانسته است با نفوذ و قدرت خود مسیر توسعه آموزش و پرورش را در ایران هموار سازد.

واژگان کلیدی: آموزش و پرورش، ایران، انجمن معارف، قاجاریه، میرزا علی خان امین‌الدوله.

۱- دانش آموخته ارشد ایران‌شناسی، پژوهشکده گیلان‌شناسی دانشگاه گیلان.

نقش سالنامه‌های مدارس در تدوین تاریخ آموزش و پرورش

رحیم روح بخش^۱

چکیده

یکی از ضرورت‌های پژوهش در هر حوزه‌ای، شناخت و دسترسی به منابع و اسناد آن حوزه است. این نیاز در عرصه تدوین تاریخ فعالیت سازمان‌ها و نهادها، اهمیتی مضاعف دارد. آموزش و پرورش از جمله نهادهایی است که تحقیق و تدوین تاریخ آن به دلایل چندی مورد غفلت قرار گرفته است. یکی از این دلایل، عدم شناخت و توجه کافی به اسناد و مدارک تاریخی این نهاد است؛ به طوری که امروزه نه تنها دسترسی راحت به اسناد تاریخی آن ممکن نیست، بلکه حتی کتب درسی دوران قاجار و پهلوی نیز به سهولت یافت نمی‌شود. در این میان یکی از منابع اسنادی مهمی که کم و بیش در مراکز اسنادی قابل دسترسی هستند، سالنامه‌های مدارس می‌باشند. در دوره پهلوی مدارس کشور به خصوص دبیرستان‌ها به ویژه دبیرستان‌های پسرانه هر ساله با انتشار سالنامه‌ای، اطلاعات و داده‌های ذی‌قمتی از تاریخچه، فعالیت، برنامه‌ها، مدیران، معلمان، کارکنان، دانش‌آموزان و... مدرسه مربوطه را ارائه می‌دادند. این مقاله به شیوه توصیفی-تحلیلی و با روش کتابخانه‌ای-اسنادی حاکی است که برای تدوین تاریخ آموزش و پرورش کشور، سالنامه‌های منتشره توسط وزارت معارف-همچنین وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش و پرورش بعدی، ادارات کل فرهنگ استان و بالاخره سالنامه‌های مدارس یکی از منابع قابل‌اعتنا می‌باشند. دستاورد مقاله حاکی است که با بازکاوی داده‌های این سالنامه‌ها، می‌توان بخشی از قطعات پازل تاریخ آموزش و پرورش را ترسیم و تکمیل کرده و در تدوین تاریخ فرهنگ کشور از آن بهره جست.

واژگان کلیدی: سالنامه مدارس، تاریخ آموزش و پرورش، عصر پهلوی، پژوهش

۱- کارشناسی ارشد تاریخ، مسئول واحد اسناد و کتابخانه شورای عالی آموزش و پرورش

تأثیر نقش و جایگاه معلم در آموزشی درس تاریخ

روح الله رهدار^۱، محمد اربابی^۲

چکیده

در تربیت اسلامی نقش و رسالت معلم منحصر به فرد است و در خصوص ویژگی‌های اخلاقی، اهمیت جایگاه و نقش و خطیر بودن وظیفه‌ای که بر عهده دارد سفارشات زیادی شده است. با توجه به مشکلات یادگیری درس تاریخ در مدارس، دانش‌آموزان انگیزه و رغبتی برای یادگیری آن نشان نمی‌دهند. لازم است که معلم تاریخ این نکته را در نظر بگیرد که فهم گذشته بشر بدون توجه همه جانبه و درک ابعاد گوناگون آن میسر نیست بنابراین معلم بایستی قدرت تأمل و تفکر و خردورزی را در دانش‌آموزان تقویت کند و به دنبال روش‌هایی باشد که دانش‌آموز را در فرایند آموزش، فعال و درگیر کند. با درنظر گرفتن این مطلب که الگو سازی از معلم در درون شاگرد اتفاق می‌افتد و شاگرد او را سر لوحه خویش قرار می‌دهد و از او سرمشقمی گیرد توصیه می‌گردد که معلم با پایبند بودن به اصول و ضوابط اخلاقی، تاریخ ملی و تاریخ جهانی و حتی شخصیت‌های تاریخی را بدون حب و بغض و بدون بزرگ‌نمایی و کوچک‌نمایی و با در نظر گرفتن زمان و مکان آموزش دهد.

واژگان کلیدی: آموزش تاریخ، نقش معلم، الگو، اخلاق

۱- دانشجوی کارشناسی پیوسته علوم تربیتی پردیس شهید مطهری زاهدان

samrahdar2017@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی پیوسته علوم تربیتی پردیس شهید مطهری زاهدان

mohammad.a.9770@gmail.com

ضرورت توجه به جعل و تخریب هویت تاریخی در فضای مجازی

جمال رزم جو^۱

چکیده

ابزار مهم کیستی و چیستی بخشی از جامعه است. در عصر حاضر فضای مجازی راه دسترسی به اطلاعات را کوتاه و «هویت تاریخی» برای معرفی آسان کرده است و در عین سودمندی، داده های سطحی، پراکنده و نامعتبر بسیاری نیز منتشر شده و مخاطبان عامی را متاثر می کند. تخریب هویت تاریخی و جعل هویت های ساختگی می تواند در راستای این تأثیرگذاری مورد استفاده کانون های قدرت قرار گیرد. دیگر می توان به سبک سنتی به آموزش تاریخ پرداخت، بلکه ضرورت دارد تا جدی تر به موضوع نگرینسته شود. در مقاله حاضر از یکسو به اهمیت مطالعات تاریخی در هویت سازی اشاره می شود، سپس چگونگی تاریخ پردازی در فضای مجازی مورد اشاره قرار گرفته و در نهایت پیشنهاداتی در راستای ارتقای آموزش تاریخ در نظام آموزشی ارایه می گردد.

واژگان کلیدی: هویت تاریخی، آموزش تاریخ، فضای مجازی، منبع شناسی تاریخی، نقد منابع تاریخی

۱- استادیار گروه تاریخ دانشگاه شهید چمران اهواز

نظام آموزش سنتی ایران (مقارن عصر مشروطه)

فریده رحمتی^۱

چکیده

این پژوهش نگرشی است بر نظام آموزش سنتی ایران به‌ویژه مقارن عصر مشروطه، و سعی دارد نگاهی داشته باشد بر برنامه‌ها و مواد آموزشی آن و پاسخی به این سؤال که آیا نظام آموزش سنتی برای جامعه‌ای که ارتباط با تمدن غرب را بعد از جنگ‌های ایران و روس شروع کرده بود و تا حدی با دلایل عقب‌ماندگی خود و پیش رفت غرب آشنا شده بود، جواب‌گوی نیازهای جامعه بوده‌است یا خیر؟ درحالی‌که بسیاری از افراد دلسوز و متعهد چاره را در تحول ریشه‌ای و بنیادین آموزش و پرورش می‌دانستند... فرض بر این است که نظام سنتی و برنامه‌های آن با مقتضیات سنی افراد و نیازهای روز متناسب نبوده‌است و به هر حال باید دچار تحول و دگرگونی می‌شده است.

واژگان کلیدی: نظام آموزش سنتی، دارالفنون، رشدیه، انجمن معارف

۱- دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات

بررسی مدرسه بدیعه با تکیه بر دو نشان تدریس در شرفنامه خواجه عبداللّه مروارید

فاطمه رستمی^۱

چکیده

تأسیس و رشد مدارس و دارالسیاده در دوره ایلخانی توسط خواجه نصیرالدین طوسی و خواجه رشیدالدین فضل‌الله زمینه‌ساز پیشرفت و توسعه آن در دوره تیموریان شد، تا جایی که در دوره تیموری مدارس به دو صورت طبقه برتر و گروه متوسط تشکیل شد و معلمان و علما صاحب به‌نام و معروف از سوی سلاطین تیموری مورد عنايات و مواجب قرار می‌گرفتند. در کتاب شرفنامه خواجه عبدالله مروارید از نشان تدریس دو عالم تیموری یاد شده است. هدف از پژوهش حاضر بررسی متن موجود در این دو حکم است. سؤال اصلی پژوهش این است که مراد از نشان تدریس در نسخه خطی شرفنامه چیست و عموماً به چه کسانی اهدا می‌شد؟ دستاوردها نشان می‌دهد که نشان تدریس به دو شخص با نام‌های امیر صدرالدین ابراهیم و ملافصیح الدین داده شده که هر دو از مدرسان مدرسه بدیعه هرات بودند. مدرسه بدیعه از مدارس معروف دوره تیموری در شهر هرات بود و در آن دروس دینی و شرعی به طلاب داده می‌شد. مقاله حاضر با روش تحلیلی- تطبیقی بین دو متن موجود به بررسی و بازخوانی نشان تدریس و کارکرد مدرسه بدیعه هرات در شرفنامه پرداخته است.

واژگان کلیدی: مدرسه بدیعه، شرفنامه، نشان تدریس، تیموریان

۱- استادیار گروه تاریخ دانشگاه سیستان و بلوچستان

نگاهی به تاریخچه آموزش و تدریس در ایران

ثریا ریگی^۱ یحیی ریگی^۲

چکیده

آموزش و تدریس در ایران تاریخچه طولانی دارد. در دوران هخامنشیان آموزش بیشتر جنبه مذهبی و حکومتی داشت، نخستین سازمان آموزشی خانواده بود، والدین هر طفل مسئولیت داشتند، فرزندان خود را براساس موازین دین زرتشت تربیت کنند، پس از آن آموزش در آتشکده‌ها بود که به تدریج گسترش یافت و در کنار این آتشکده‌ها آموزشگاه‌ها در کاخ‌ها قرار داشتند و مسئولیت عمده آنها در پرورش مدیران برای اداره مملکت و تربیت شاهزادگان برای به دست گرفتن حکومت خلاصه می‌شد. در زمان ساسانیان سازمان‌های آموزشی گسترش یافت. در زمان انوشیروان این دانشگاه توسعه یافته و بیمارستانی برای تدریس علم طب به وجود آمد. در دوران پس از اسلام بعد از مسجد، مهم‌ترین بنای عمومی از ساختمان‌های درون شهری مدرسه است در دوره قاجار روشنفکران این عصر به ضرورت تحول در جامعه خود پی برده بودند. تبادل هیأت‌های سیاسی، اعزام محصل به خارج و آمدن هیأت‌های مذهبی، انتشار روزنامه و ترجمه کتاب، ضرورت روند اصلاحات و تغییر فضاهای آموزشی فرهنگی جامعه را غیر قابل اجتناب کرده بود..

در دوره مشروطه و پهلوی هم بنا به تغییرات و ارتباط با سایر کشورها شاهد تغییراتی در سیستم آموزشی بودیم، پژوهش حاضر بر آن است که با رویکرد توصیفی تحلیلی بر مبنای مطالعات تاریخی تاریخچه آموزش و تدریس در ایران و تغییراتی که در هر دوره رخ داده را بررسی و تبیین نماید.

واژگان کلیدی: آموزش، تدریس، ایران، تاریخ

۱- کارشناس ارشد تاریخ اسلام دانشگاه سیستان و بلوچستان

Email:s.rigi91@yahoo.com

۲- دبیر آموزش و پرورش

تحلیل محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی از منظر توجه به مؤلفه‌های آموزش تاریخ محلی با استفاده از مدل SWOT

حمید ژیان پور^۱

چکیده

شناخت محیط پیرامونی و پرورش مهارت‌های اجتماعی در کودکان از اهداف اصلی آموزش ابتدایی است. هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوای کتب درسی مطالعات اجتماعی از منظر توجه به مؤلفه‌های تاریخ محلی است. نوع تحقیق توصیفی و با روش تحلیل محتوای انجام شده است. جامعه آماری تحقیق، کتاب و کار برگه مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی تا پایه ششم ۱۳۹۶ است. نمونه برابر با جامعه آماری در نظر گرفته شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، سیاهه تحلیل اهداف (شناختی، مهارتی، نگرشی)، سیاهه کتب درسی و سیاهه محتوای کاربرگه است. واحد تحلیل، صفحات است مشتمل بر متن، پرسش‌ها، تمرین‌ها و تصاویر. در کتاب مورد تحلیل، به ترتیب ۱۵ مؤلفه در حیطه شناختی، ۱۵ مؤلفه در حیطه مهارتی، ۵ مؤلفه در حیطه نگرشی، مورد بررسی قرار گرفت. ابتدا میزان فراوانی هر مؤلفه و درصد آن محاسبه گردید. در تحلیل محتوای از مدل SWOT استفاده شد. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که در مجموع در برنامه درسی مطالعات اجتماعی از منظر توجه به مؤلفه‌های آموزش تاریخ محلی، در بعد شناختی، درجه اهمیت و وزن نهایی پایه پنجم با ۱,۲۵ کمترین و پایه سوم با ۳,۵۳ بیشترین وزن را به خود اختصاص داده‌اند. در بعد مهارتی وزن نهایی هر چهار پایه کمتر از حد متوسط ۳ است. بیشترین وزن با ۲,۶۵ مربوط به پایه چهارم است. در بعد نگرشی، به جز پایه چهارم و پنجم که کمتر از حد متوسط ۳ است، پایه سوم و ششم با ۳,۸۸ بالاتر از متوسط و ۳,۲۲ در حد متوسط است. مقایسه وزن‌ها در سه حیطه نشان می‌دهد که حیطه شناختی از درجه اهمیت بالاتری به نسبت حیطه مهارتی و نگرشی، در آموزش مؤلفه‌های تاریخ محلی، برخوردار است.

واژگان کلیدی: تحلیل محتوا، کتاب درسی دوره ابتدایی، کتاب مطالعات اجتماعی آموزه‌های تاریخ محلی، مدل SWOT

۱- کارشناس ارشد تحقیقات آموزشی و دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی

آموزش تاریخ برای کودکان مقاطع ۳-۴ در آمریکا و مقایسه آن با امور آموزشی در ایران

علیرضا سلیمانزاده^۱

چکیده

مقاطع ۳ و ۴ و ۵ مقطع‌هایی‌اند که شامل کودکان سنین بین ۸-۱۱ سال در یک مدرسه بین‌المللی در ایالات متحده آمریکا است. در آمریکا برای آموزش «تاریخ جامع ایالات متحده آمریکا» برای مقاطع بین ۳-۵ اقدامات اساسی صورت گرفته و حتی برای نمونه اثری در حدود ۳۵۰ صفحه برای این سنین نگاشته شده که مهارت‌های کاملاً اصولی و دقیق را در زمینه آموزش تاریخ برای کودکان این سنین آموزش می‌دهد. چنین کتاب‌هایی دارای عنوان «کتاب تمرین و آزمون» نیز هستند که به‌نوعی متمم کتاب اصلی درس‌اند. هدف این مقاله، بررسی نمونه‌ای از یک چنین کتاب‌هایی است که در یکی از کشورهای موسوم به «ابرقدرت آموزشی» نگاشته شده است. روش تحقیق در این مقاله به‌صورت توصیفی است. دستاورد این تحقیق، ارائه ملموس مجموعه اقدامات انجام‌شده در ایران و آمریکا برای یک مقطع خاص سنی در زمینه آموزش درس تاریخ است که مغز کودک در آن سال‌ها آمادگی لازم برای یادگیری را پیدا کرده و یادگیری در آن دوران عمیق‌تر و ریشه‌دارتر است. نتیجه این تحقیق نیز از ابعاد کاربردی خواهد بود تا بتوان از نتایج این نوع از تحقیقات در زمینه سیاست‌گذاری‌ها و همچنین برنامه‌ریزی‌های آموزشی در ایران مدنظر قرار داد.

واژگان کلیدی: درس تاریخ، آموزش، آمریکا، ایران، مدرسه، کودکان بین سنین ۸-۱۱.

مقایسه تطبیقی تاریخنگاری محمدعلی فروغی و عباس اقبال آشتیانی در تألیف کتاب‌های درسی (مطالعه موردی کتاب تاریخ مختصر ایران نوشته فروغی و عباس اقبال)

حسین سلیمی^۱

چکیده

مسئله آموزش تاریخ به کودکان دبستانی یکی از مهم‌ترین روش‌های نهادینه کردن سجایای اخلاقی موردنظر حاکمیت‌ها در میان ملت‌ها است. بر همین اساس در دوره پهلوی نیز کوشش‌هایی برای دستیابی به این هدف انجام شد. در مواردی بزرگان عرصه فرهنگ به میدان وارد شده و نسبت به تألیف کتاب‌های درسی تاریخ اهتمام ورزیدند. محمدعلی فروغی و عباس اقبال آشتیانی از جمله این افراد بودند که هر یک به نوبه خویش در دوره اقتدار رضاشاه و دوره ضعف نسبی محمدرضاشاه، در حوزه تاریخ به تألیف پرداختند. مسئله اصلی در این مقاله آشنایی با سیاست‌های رسمی رژیم پهلوی برای نهادینه کردن بخش‌هایی از سجایای اخلاقی در دو مقطع زمانی قدرت و ضعف، از طریق مقایسه تاریخنگاری در دو کتاب درسی تألیف شده برای درس تاریخ است. دستاورد این مقاله همانا شناخت نگرش رسمی به آموزش تاریخ در دو مقطع متفاوت حاکمیت پهلوی (اقتدار رضاشاه و ضعف ناشی از نوپایی سلطنت و حضور نخست وزیران قدرتمند در دوره محمدرضاشاه) از طریق بررسی تاریخنگاری دو کتاب درسی از دو تن از صاحبان اندیشه ایران معاصر است. مقاله حاضر با روش توصیفی و تحلیلی و با استفاده از نمودارها به بررسی محتوای دو کتاب درسی پرداخته و نسبت به کمی سازی موضوع‌های مورد بحث در کتاب بررسی تطبیقی انجام گرفته است.

واژگان کلیدی: پیرنیا، فروغی، محمدرضاشاه، تاریخنگاری

۱- دانش‌آموخته دکتری تاریخ ایران بعد از اسلام، دانشگاه خوارزمی

سندی نویافته از آرشیو قوه قضاییه در خصوص میرزا حسن رشديه پدر آموزش نوین

حسین سلیمی^۱

چکیده

آرشیو اداره کل اسناد و امور مترجمان رسمی قوه قضاییه به‌عنوان یکی از غنی‌ترین آرشیوهای کشور دارای اسنادی منحصر به‌فرد، معتبر و مهم است. ازجمله این اسناد، سندی مربوط به دعوای حقوقی میرزا حسن رشديه و برادرش میرزا علی مدیر مدرسه عالیہ حجاب، درخصوص فروش حدود چهارصد جلد کتاب درسی است. از آنجا که رشديه به حق به‌عنوان یکی از پیشگامان عرصه آموزش نوین ایران شناخته می‌شود، معرفی و بررسی فرازهایی از زندگی وی دارای اهمیت ویژه‌ای برای آشنایی با تاریخ آموزش و پرورش کشور خواهد بود. روش پژوهش در این مقاله همانند بیشینه مقاله‌های تاریخی، روش توصیفی و تحلیلی است. اگرچه تکیه اصلی بر اسناد آرشیو قوه‌قضاییه خواهد بود و به‌طور کلی معرفی این سند خاص در اولویت نویسنده قرار خواهد داشت. مهم‌ترین دستاورد این مقاله معرفی سندی نویافته در خصوص میرزا حسن رشديه است. اهمیت این موضوع زمانی بیشتر درک خواهد شد که بدانیم این سند منحصراً در اختیار قوه قضاییه است. نکته مهم دیگر اینکه دسترسی به این آرشیو برای عموم پژوهش‌گران میسر نبوده و تنها در انحصار کارکنان آرشیو قوه قضاییه قرار دارد. به بیان دیگر این مقاله برای نخستین بار این پرونده قضایی را معرفی و مورد بررسی قرار می‌دهد و این اسناد پیش از این در هیچ پژوهش دیگری ارائه نشده است.

واژگان کلیدی: میرزا حسن رشديه، میرزا علی مدیر مدرسه حجاب، محمدعلی خان تربیت، آموزش نوین، کتاب‌های درسی، قوه قضاییه

۱- دانش‌آموخته دکتری تاریخ ایران بعد از اسلام، دانشگاه خوارزمی

جایگاه و اهمیت تاریخ سیستان و بلوچستان در آموزش تاریخ مدارس کشور (با تکیه بر تعیین حدود مرزی بلوچستان و سیستان)

عبدالودود سپاهی^۱

چکیده

یکی از رویدادهای مهم در تاریخ ایران دوره قاجار که حاصل تحولات بین‌المللی و سیاست‌های داخلی بود، شکل‌گیری مرزهای ایران در دوناچه بلوچستان و سیستان به عنوان نخستین نمونه مرزهای به مفهوم جدید در جغرافیای سیاسی ایران است. با وجود اهمیت این مسئله، بازتاب آن در کتب درسی به گونه‌ای نیست که اهمیت آن را در کتاب‌های درسی بنمایاند و کنجکاو دانش‌آموزان و دبیران را برای مطالعه و تحقیق بیشتر در این زمینه برانگیزاند. این مقاله در پی پاسخ دادن به این سؤال است: شناخت زمینه‌ها، روند و نتایج تعیین حدود مرزی در بلوچستان و سیستان چه اهمیتی دارد؟ برای پاسخ به این سؤال با رویکرد توصیفی و تحلیلی و با روش تحقیق تاریخی، این موضوع مورد پژوهش قرار گرفته است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد با وجود اهمیت این رویداد مهم، محتوای آموزشی در کتاب‌های درسی تاریخی، تناسبی با بازتاب آن در این کتاب‌ها ندارد. همچنین این تحقیق به صورت عینی اهمیت این رویداد را مشخص ساخته است.

واژگان کلیدی: بلوچستان و سیستان، تعیین مرزها، آموزش تاریخ، محتوای آموزشی

تغییرات باز‌نمایی عملکرد مصدق در کتاب‌های درسی تاریخ دانش‌آموزان ایران در دهه ۱۳۵۰ شمسی

حامد سلطانزاده^۱

چکیده

دکتر محمد مصدق از شخصیت‌های تأثیرگذار در تاریخ معاصر ایران بوده‌است و طیف گوناگونی از نظرات، انتقاد شدید تا تمجید بسیار، درباره او ابراز شده‌است. مطلب قابل‌توجه در این زمینه، چگونگی بازنمایی کارنامه سیاسی مصدق در کتاب‌های درسی تاریخ دانش‌آموزان ایران است. به‌ویژه مهم است که تغییرات مطالب کتاب‌های درسی در مورد عملکرد مصدق، قبل و بعد از وقوع انقلاب اسلامی مورد مقایسه قرار گیرد. در این پژوهش، بازنمایی اقدامات مصدق در کتاب‌های درسی تاریخ دهه پنجاه شمسی بررسی شده است. پرسش اصلی این پژوهش این است که بازنمایی عملکرد مصدق در کتاب‌های درسی تاریخ دهه پنجاه شمسی دچار چه تغییراتی شد؟ یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که در کتاب‌های درسی تاریخ دوره پهلوی دوم، بازنمایی انتقادی عملکرد مصدق در ارتباط با طرد ملی‌گرایانِ هوادار او از نظام سیاسی بوده‌است. پس از انقلاب اسلامی در زمان دولت موقت، مطالب ستایش‌آمیزی در مورد عملکرد مصدق در کتاب‌های درسی درج گردید. سپس در پی تلاش بخش‌هایی از حاکمیت بر طرد هواداران مصدق در اواخر دهه ۱۳۵۰ شمسی، مطالب انتقادی درباره مصدق در کتاب‌های تاریخ دانش‌آموزان درج گردید. این شواهد، مؤید کارکرد ایدئولوژیک محتوای کتاب‌های درسی تاریخ است.

واژگان کلیدی: مصدق، کتاب‌های درسی تاریخ، حکومت پهلوی، دولت موقت، طرد ملی‌گرایان

تاریخ اسلام برای دانش آموزان؛ به روایت عباس اقبال آشتیانی

شهاب‌الدین سمنان^۱

چکیده

عباس اقبال آشتیانی (۱۲۷۵-۱۳۳۴ ش)، ادیب، مورخ، مصحح و از سرشناس‌ترین محققان صدساله اخیر ایران زمین است که علاوه بر کارنامه‌ای سترگ و روشی نو در تاریخ‌نگاری که عنوان «آغازگر تاریخ‌نگاری نوین علمی ایران» را برای او به ارمغان آورده، پیشگام تألیف کتاب‌های درسی تاریخ و جغرافیا در ایران نیز محسوب می‌شود. کتاب تاریخ عمومی و ایران که او در سال ۱۳۱۸ برای تدریس در سال چهارم دوره دبیرستان نگاشت، از چنان مقبولیتی برخوردار شد که تا سال‌ها الگویی برای تدوین کتب درسی رشته تاریخ در ایران به حساب می‌آمد. ازین‌رو نویسنده درین مقاله، با انتخاب بخش تاریخ اسلام ازین کتاب، کوشیده است اجمالاً مهم‌ترین ویژگی‌های بینشی و روشی این دانشمند فقید را در تدوین یک نمونه اولیه و در عین حال موفق از متن درسی برای مدارس ایران، معرفی و توضیح دهد تا ضمن آشنایی بیشتر با مفاخر فرهنگی کشورمان، الهام‌بخش نویسندگان کتاب‌های درسی در زمانه کنونی باشد.

واژگان کلیدی: عباس اقبال آشتیانی، کتاب‌های درسی، تاریخ اسلام.

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ اسلام، دانشگاه تهران

نقش آموزش بر مبنای تعلیمات نوین در پیدایش مفهوم جدید «قوم» در سیستان و بلوچستان

قاسم سیاسی^۱

چکیده

در دوره پهلوی به شیوه‌ای تدریجی نقطه عطفی در تاریخ و فرهنگ سیستان و بلوچستان رخ می‌دهد؛ بدین معنی که ما از یک «حوزه معرفتی» یا به تعبیر کوهن از یک پارادایم فرهنگی جدا می‌شویم و به حوزه معرفتی جدید یا پارادایم فرهنگی جدیدی گام می‌نهیم. در فرایند جدایی از حوزه معرفتی سنتی و ورود به حوزه معرفتی جدید که روندی تدریجی بود و سرانجام به شکل‌گیری نظام دانایی تازه‌ای انجامید؛ مدارس جدید و نهاد نوپای «آموزش بر مبنای تعلیمات نوین» در استان نقش پر اهمیتی داشت. با نگاهی به پیشینه آموزش و پرورش در استان در می‌یابیم که روند تأسیس مدارس جدید در دوره پهلوی اول و دوم به شیوه‌ای روزافزون ادامه می‌یابد و بجز تأخیر کوتاه مدتی که به خاطر اشغال ایران در جنگ جهانی دوم در فاصله سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۵ ش. در این زمینه اتفاق می‌افتد، به شیوه‌ای فزاینده، حکومت پهلوی تأسیس مدارس جدید و توسعه آموزش بر مبنای تعلیمات نوین را وجهه همت خویش قرار می‌دهد. این نهاد موظف بود با شکل دادن به نظام دانایی جدید ما را به حوزه معرفتی جدیدی وارد نماید و پارادایم جدیدی را بر استان حاکم کند. در این پارادایم تازه و حوزه معرفتی جدید هر چند مواد و مصالحی از سنت و موارث تاریخی و فرهنگی ما وجود داشت؛ اما تجدد از پایگاه بالاتری برخوردار بود به گونه‌ای که این مؤلفه‌های تجدد بود که به عناصر سنت ما نظم می‌بخشید و از آنها روایت جدیدی ارائه می‌کرد. مفهوم قوم به معنای جدید کلمه در چنین فضایی و در پیوند با پارادایم جدیدی که در دوره پهلوی حاکم شد، در سیستان و بلوچستان شکل گرفت و در شرایط خاص استان به یک بحران اساسی تبدیل گردید.

واژگان کلیدی: قوم، تاریخ، پهلوی، تعلیمات نوین

بررسی تأثیر جهانی سازی بر روند و فرایند آموزش تاریخ

ام البنین شهریاری^۱

چکیده

در قرون اخیر و بخصوص دهه های گذشته، جهانی سازی یکی از مهمترین مسائل و دغدغه های اکثر کشورهای دنیا و اندیشمندان و سیاستمداران آنها شده است که در این رابطه دیدگاه اهی مثبت و یا منفی متعددی به وجود آمده است. گروهی با دید خوش بینانه معتقدند که جریان جهانی سازی در توسعه اقتصادی و اعتلای فرهنگی و مردم سالاری سیاسی و ارتباط نزدیک ملل با یکدیگر تأثیر داشته و به تقویت این مولفه ها انجامیده است؛ عده ای نیز نظری مخالف آن را ارائه داده و معتقدند با اجرای این طرح در کشورهای کمتر توسعه یافته، قدرت بیشتری در اختیار کشورهای قدرتمند غربی قرار گرفته و موجبات تغییرات فرهنگی و اقتصادی سایر کشورها توسط آنها و با خواسته آنها فراهم می گردد. و از سویی با تحت شعاع قرار گرفتن ملیت، هویت و جغرافیایی سرزمینی، نوعی پارادوکس در این جوامع به وجود آمده که در واقع تاریخ و گذشته آنها نادیده گرفته می شود. لذا آنچه قرار است در این مقاله به آن پرداخته شود. بررسی تأثیر جهانی سازی بر روند و فرایند آموزش تاریخ است که با روش توصیفی- تحلیلی و با استناد به منابع کتابخانه ای انجام خواهد گردید.

واژگان کلیدی: جهانی سازی، روند تغییر، فرایند توسعه، آموزش تاریخ

۱- دانشجوی دکتری تاریخ اسلام، مدرس گروه معارف اسلامی دانشگاه سیستان و بلوچستان

ضرورت آموزش کلی نگر در رویکردهای تاریخ نگارانه و تاریخ نگارانه در مدارس سیستان و بلوچستان

سید حسن شجاعی دیوکلائی^۱

چکیده

دانش تاریخ در زندگی بشر علی‌الخصوص در دوران مدرن همواره عاملی مهم در ایجاد همگرایی و وحدت و همچنین هویت بخشی میان اقوام، ملت‌ها و جوامع مختلف بوده است. همچنین این دانش در نقطه مقابل به عنوان عامل و ابزاری در اختیار جریان‌های سیاسی، نژادی، قومی و همچنین حکومت‌های مختلف به عنوان ابزار و عاملی برای ایجاد تمایز و همچنین ایجاد کینه و دشمنی میان اقوام، جوامع و ملت‌های مختلف قرار گرفته است. در این میان آنچه که موجب ایجاد چنین کارکردهای دوگانه‌ای می‌شود رویکردهای متفاوت در تاریخ نگاری و تاریخ نگر است. رویکردهای جزء نگرانه که حتی تاریخ نگاری و تاریخ نگری ملی با هدف احیاء و ایجاد هویت ملی به تاریخی یکی از عوامل اصلی قرار گرفتن تاریخ به عنوان ابزاری مخرب و منفی در دست بشر است؛ اما در مقابل رویکردها کلان و کلی نگرانه تاریخ که سیر تاریخ را به عنوان میراث زندگی بشر تلقی می‌کند می‌تواند در نقطه مقابل ضمن ایجاد همگرایی در ابعاد فرامنطقه‌ای و جهانی انسان و جوامع بشری را به سوی تفاهم و همگرایی سوق دهد. باتوجه به چنین کارکردهائی این پرسش مطرح می‌شود که در جامعه متکثر ایرانی و به منظور ایجاد همگرایی و پرهیز از ایجاد تمایز میان اقوام ایرانی آموزش تاریخ در مدارس ایران علی‌الخصوص مدارس استان سیستان و بلوچستان با چه رویکردی باید تدریس شود؟ یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که آموزش تاریخ با رویکردهای کل نگرانه و جهانی در مدارس ایران علی‌الخصوص در مدارس مناطقی مانند سیستان و بلوچستان ضروری است. زیرا رویکردهای جزء نگرانه در تاریخ که منجر به ارائه روایت‌های خاص از تاریخ با هدف صوری احیای هویت عمومی ایرانیان شد به هیچ عنوان نمی‌توانست در جهت جذب قومیت‌های متکثر زبانی و نژادی از قرائت رسمی شود.

واژگان کلیدی: آموزش تاریخ، پذیرش ملی، هویت تاریخی، اقوام، سیستان، بلوچستان، مدارس.

بی توجهی جهان پس از مرگ در بینش ادیان هند و ایرانی و سامی پیش از اسلام در کتاب دانش آموزان

حنیفه شه‌بخش^۱، عظیم شه‌بخش^۲

چکیده

اندیشیدن به مرگ از آغاز تمدن بشر نقش مهمی در زندگی او ایفا کرده و حقیقت مرگ و محدودیت بشر در این زمینه به عنوان نگرانی قوی و تکان دهنده درآمده است؛ به طوری که بسیاری آن را یکی از ناخوشایندترین مشخصات بشر و ناتوانی وی در برابر آینده و مرگ می‌دانند. هدف این پژوهش توجه به یادآوری و ضرورت توجه به آموزش در سیرتکامل ادیان و نحوه نگرش ادیان بت‌پرستی به زندگی پس از مرگ به دانش‌آموزان می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش استفاده از منابع کتابخانه‌ای است و شیوه تحقیق نیز روش تحقیق تاریخی به صورت تحلیلی-توصیفی می‌باشد. نتایج این تحقیق در زمینه چگونگی برنامه‌ریزی مؤثر درسی ضرورت بازنگری در عناوین درسی بینش اسلامی مؤثر بوده و نشان خواهد داد که چگونه می‌توان مقولات همچون جهان آخرت در بینش اسلامی را در پیوند با ادیان قبلیمورد بررسی قرار داد.

واژگان کلیدی: آخرت، کتب درسی، آموزش و پرورش، ادیان الهی

* این مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد دانشجو می‌باشد

۱- کارشناسی ارشد تاریخ، دانشگاه سیستان و بلوچستان

hanifeshahbakhsh@pgs.usb.ac.ir

۲- عضو هیئت علمی گروه تاریخ دانشگاه سیستان و بلوچستان

Email: azim4@yahoo.com

واکاوی و تبیین چرایی شکل‌گیری ملاحظات ایدئولوژیک در آموزش تاریخ مدارس ایران

حسن شکرزاده^۱

چکیده

از آفت‌های مهم در مطالعه و آموزش تاریخ وجود گرایشها و ملاحظات ایدئولوژیک یا چارچوب‌های نظری متعصبانه است که موجب قرائت یک‌سویه و جانبدارانه از تاریخ می‌شود. برهمن اساس در ایران نیز حاکمیت‌های سیاسی دوره معاصر تحت تأثیر ایدئولوژی خاص خود، نظام آموزشی را به ابزاری مناسب و مؤثر جهت ترویج و القای ایدئولوژی خود بر جامعه موده و بهره‌برداری می‌کنند. این رهیافت در ایران معاصر به خصوص در دوره مدرن هم در عصر حکومت پهلوی و هم عصر انقلاب اسلامی قابل مشاهده است. مقاله حاضر در جهت پاسخ به این پرسش است که چرا ملاحظات ایدئولوژیک در نظام آموزشی ایران همواره نقش مهم و اصلی را عهده دار بوده است؟ مقاله حاضر به بررسی و مطالعه فرایند ترسیم و ترویج خواسته‌های ایدئولوژیک حاکمیت سیاسی از طریق نظام آموزشی به خصوص تدوین و تصویب برنامه‌های بلند مدت آموزشی تحت‌عنوان سند تحول بنیادین یا برنامه درس ملی و سایر اسناد رسمی حاکمیتی می‌پردازد. تحقیق حاضر به شیوه کتابخانه‌ای و مطالعات آرشیوی موضوع فوق را در محدوده جغرافیای ایران و در دوره زمانی سال‌های ۱۳۰۴ ش- ۱۳۹۵ ش مورد مطالعه قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: ایران، نظام آموزشی، ایدئولوژی، آموزش تاریخ، دولت پهلوی، انقلاب اسلامی

۱- دکتری تاریخ ایران دوره اسلامی از دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) قزوین، شاغل در آموزش و پرورش شهرستان مرند

بررسی ارتباط طولی محتوای کتب درسی تاریخ مدارس (از ابتدایی تا پایه دوازدهم)

زهرا شریفیات^۱

چکیده

پژوهش‌های بسیاری در مورد تحلیل محتوای کتب درسی صورت گرفته است؛ ولی باتوجه به تغییرات کتب درسی در نظام جدید آموزشی انجام تحقیقات بیشتر و متنوع‌تری ضروری به نظر می‌رسد. کتاب درسی تاریخ از این امر مستثنی نیست؛ علاوه بر آن باید گفت تاریخ به عنوان یک متن تأثیرگذار در هویت ملی و مذهبی در سنین مختلف دانش‌آموزان باید مورد توجه خاص قرار بگیرد. داشتن ارتباط و پیوستگی مفاهیم درسی می‌تواند در جذب میزان انگیزش، رسیدن به اهداف آموزشی در کتب درسی تاریخ مقاطع مختلف تحصیلی با یگدیگر دستاورد این مقاله خواهد بود که می‌تواند مورد قضاوت صاحب‌نظران قرار گرفته و در تحقیقات و برنامه‌ریزی‌های درسی آینده مورد استفاده قرار گیرد. روش تحقیق تحلیل محتوا می‌باشد که به بررسی ارتباط طولی محتوای آموزشی کتب درسی تاریخ در پایه‌های مختلف از ابتدایی تا پایه دوازدهم دوره دوم متوسطه می‌پردازد و سعی شده است با استفاده از جدول‌های خاص محتوای کتب درسی از جمله از متن و تصاویر مورد مقایسه قرار گیرند؛ برای مثال بخش تاریخ کتاب چهارم، هفتم و دهم در مورد دوران باستان بوده و تفکیک مباحث عناوین دروس و تصاویر مربوطه و مشخص کردن میزان تشابه آن‌ها مورد بحث قرار گرفته و در جداول مورد نظر به شکل خلاصه بیان می‌شود.

واژگان کلیدی: ارتباط طولی، هویت ملی، تحلیل محتوا، پیوستگی، فزاینده‌گی

۱- فوق لیسانس تاریخ دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر

تأثیر رویکرد همگرایانه جمعی در آموزشی تاریخ در مدارس

کوروش صالحی^۱، لیلا عزیزیان^۲

چکیده

تاریخ هویت جمعی، ابزار قدرتمندی در جهت هم‌سویی و بیان اشتراکات فرهنگی و تمدنی به خصوص در میان ساکنان یک کشور کهن است. هر علم با توجه به تأثیری که در زندگی فرد و جامعه باقی می‌گذارد، با ارائه راهکارهای متفاوت در راه هدایت و عقلمندی مردمان یک کشور سودمند است. رشته تاریخ در تلاش است تا انسانها را با تجربه‌های گذشته آشنا و در جهت تغییر و بهبود وضعیت حال و آینده خود مصمم نماید. این تحقیق با روش کتابخانه‌ای و با استفاده از توصیف و تحلیل به بررسی موضوع می‌پردازد. در این تحقیق این سؤال مطرح است که رویکرد همگرایانه جمعی در آموزشی تاریخ در مدارس چه تأثیری بر جامعه دارد؟ در پاسخ فرض تحقیق بر این استوار است که: تأثیر رویکرد هویت همگرایانه در آموزشی تاریخ در مدارس تأثیرات بسیاری در اتحاد و آموزش حقوق شهروندی دارد. دستاورد حاصله بر این مطلب تاکید دارد که علیرغم دید نامطلوب به آموزش تاریخ در مدارس، این رشته به میزان قابل توجهی در اتحاد و ترویج روحیه جمعی حتی با توجه به تواریخ محلی و شفاهی مؤثر و قسمتی از نوآوریهای اجتماعی یک فرهنگ به حساب می‌آید. رویکرد جدید دو مدل اجتماعی دارای تاریخ کهن و مدل عاریتی تاریخ در فضای عمومی آموزشی کشورهایی که در سطح قابل قبولی از رشد و آگاهیهای جمعی به سر می‌برند این توجه آموزشی برای همگرایی نسلهای آینده خود را مورد توجه فضای آموزشی قرار داده‌اند.

واژگان کلیدی: رویکرد جمعی، هویت تاریخی، دانش آموزان، آموزش تاریخ، تاریخ عاریتی، مدارس.

۱- عضو هیات علمی گروه تاریخ دانشگاه سیستان و بلوچستان

۲- دانش آموخته کارشناسی ارشد تاریخ

نقش شعر سرایی در نقل وقایع تاریخی بلوچها

عبداله صفرزایی^۱

چکیده

یکی از مسائل قابل توجه در ارتباط با شناخت و قایع تاریخی بلوچستان، توجه به اشعاری است که در قالب داستانها و حکایات برجسته از گذشتههای دور تدوین یافته و سینه به سینه نقل شده است. با وجود اینکه این مسأله از نگاه اغلب محققان مورد غفلت واقع شده و از طرفی این اشعار با اهداف متعدد چندجانبه سروده شده، از این گونه اشعار می توان در بررسی تاریخ گذشته این سرزمین بهره جست. با توجه به فراوانی اشعار این چینی، در یک نمونه از این گونه اشعار که به بخشی از داستانهای بیبرگ یکی از قهرمانان حماسی بلوچها اختصاص دارد، وقایع تاریخی بلوچستان در آن دوره مورد بررسی قرار گرفته است. در نوشته حاضر شعر بیبرگ به صورت میدانی و جستجوی کتابخانه های گردآوری شده، سپس با مقایسه روایت های مختلف آن در نقاط متعدد بلوچستان، وقایع تاریخی نهفته در آن استخراج، توصیف و تحلیل شده است. دستاورد مقاله حاکی از آن است که تدوین این قطعه شعر به گذشته های دور برمی گردد؛ زیرا در اکثر نقاط بلوچستان علی رغم اختلاف فاحش لهجه ها تقریباً در چارچوب یکسانی تداوم یافته است. ضمناً در این شعر مسائل اجتماعی، مناسبات داخلی طوایف بلوچ، مناسبات منطقه های آنان و مسائلی دیگر قابلیت جستجو و بررسی دارد.

واژگان کلیدی: شعر، تاریخ، بلوچ، بلوچستان، بیبرگ.

بررسی تطبیقی آموزش و پرورش در مسلمانان و زرتشتیان با تأکید بر مطالعه موردی نظامیه‌ها و مدارس زرتشتیان کرمان

منصور طرفداری^۱، پروین خسروی نسب^۲

چکیده

مقاله آموزش و پرورش در تاریخ جهان و ایران ضمن برخورداری از قدمت فراز و فرودهای فراوانی را پشت سر گذاشته است. ایرانیان باستان توجه خاصی به تعلیم و تربیت مبذول داشتند. در دوره اسلامی مقوله تعلیم و تربیت متکی به آموزه‌های مقدس اسلام و در قالب مساجد، بیت‌الحکمه، دارالعلم‌ها و مدارس توسعه یافت و در نهایت با تشکیل نظامیه‌ها در دوره سلجوقی به اوج اعتلای خود رسید. از طرفی زرتشتیان هم در طول تاریخ بنا به آموزه‌های دینی خود و نیز ضرورت‌های حیات اجتماعی بر تعلیم و تربیت همت گماشتند. تعلیم و تربیت در میان آنها در قالب مراکز آموزشی چون جندی‌شاپور و بعدها در قالب مکتب‌خانه‌ها در سراسر تاریخ دوره اسلامی تداوم یافت. بر مبنای توضیحات ارائه شده پژوهش پیش‌رو می‌کوشد با استفاده از روش تحقیق تاریخی و گردآوری داده‌ها از منابع مرتبط به شیوه کتابخانه‌ای و با استفاده از مدل تطبیقی به مقایسه روند آموزش و پرورش میان مسلمانان و زرتشتیان با تأکید بر نظامیه‌ها و مدارس زرتشتیان در عصر قاجار به عنوان مسئله تحقیق بپردازد. بر مبنای یافته‌های تحقیق گسترش آموزش و پرورش که اوجان را در نظامیه‌ها و تأثیرات عمیق آن بر نظام آموزشی در جهان می‌توان دید، سوای ضرورت‌های اجتماعی، تلاش حکام، ریشه در تأکید اسلام بر علم دوستی و تعامل مسلمانان با فرهنگ‌های مختلف چون روم، یونان، ایران و غیره دارد. در میان زرتشتیان نیز امر تعلیم و تربیت که در دوره قاجار و به خصوص از عصر ناصری به بعد وارد دوره اوج خود شد سوای آموزه‌های دینی و تأکید بر دانایی در کیش زرتشتی ریشه در تعامل با پارسیان هند داشته است.

واژگان کلیدی: مسلمانان، زرتشتیان، پارسیان هند، آموزش و پرورش، نظامیه‌ها، مدارس زرتشتی کرمان

۱- استادیار گروه ایرانشناسی دانشگاه میبد

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی دانشگاه میبد و دبیر تاریخ آموزش و پرورش غنرآباد

نقش و جایگاه سیستان و بلوچستان در آثار تاریخی و تمدنی

نصرت اله طاهرخانی^۱

چکیده

تحقیقات باستان‌شناسی نشان می‌دهد که بستر جغرافیای سیستان و بلوچستان، از دوران‌های پیش از تاریخ آکنده از تأثیر تاریخی و همچنین سکونت‌گاه انسان‌هایی سخت‌کوش پویا و ساده زیست بوده‌است و این روحیه و توان را اکنون در وجود فرزندان آنان که ساکنان این سرزمین هستند می‌توان دید. در کتاب اوستا سیستان و بلوچستان یازدهمین سرزمینی است که اهورا مزدا آفرید، یعقوب لیث صفاری نخستین شهریار ایران پس از اسلام و احیاگر زبان و ادبیات و استقلال ایران از استان سیستان و بلوچستان برخاسته است و تنها سرزمینی است که کوروش هخامنشی به مردمش لقب انصار داد. یافته‌های پژوهش حاضر بر این نکات تأکید دارند که یکی از مضامین که در این زمان مورد توجه قرار گرفته عبارت از: نقش و جایگاه سیستان و بلوچستان از لحاظ تاریخی چگونه بوده‌است. موضوع اساسی در تحقیق حاضر، نقش و جایگاه سیستان و بلوچستان در آثار تاریخی و تمدنی است. نگارنده با استفاده از روش تاریخی با رویکرد توصیفی-تحلیلی به بررسی منابع و اطلاعات موجود پرداخته و تا حد امکان کوشیده است، منابع تحقیقی و پژوهش‌های صورت گرفته را با منابع اصلی مقایسه کند و در صورت وجود اختلاف به بررسی و نقد آنها بپردازد.

واژگان کلیدی: سیستان و بلوچستان، تمدن تاریخی

۱- دبیر آموزش و پرورش و دانشجوی دکتری تاریخ و تمدن و ملل اسلامی دانشگاه آزاد ناکستان

ntaherkhani111@gmail.com

بررسی جایگاه تدریس تاریخ با شیوه‌های عبرت آموزی و قصص قرآن کریم

نصرت اله طاهرخانی^۱، سکینه طاهرخانی^۲

چکیده

یکی از شیوه‌های آموزشی موفق در تدریس، به‌ویژه تدریس تاریخ، استفاده از داستان‌های پندآموز است. قرآن کریم در بیان مطالب خود از روش‌های متنوعی استفاده کرده‌است که یکی از تاثیرگذارترین آن‌ها، روش تربیت از راه بیان عبرت یا همان عبرت‌آموزی است. علم‌تاریخ، همانند سایر علوم، از همان آغاز در میان مسلمین جایگاه ویژه‌ای یافت و مورد توجه آنان قرار گرفت. به‌کارگیری شیوه‌ی عبرت‌آموزی در کلاس درس یعنی همان روشی که قرآن کریم در تمام ۲۶۴ حکایت خود به کار برده‌است، می‌تواند گامی مثبت و رو به جلو در ایجاد کلاسی موفق و دانش‌آموزانی با نشاط، خلاق، منتقد و متفکر باشد. یافته‌های پژوهش حاضر بر این نکات تاکید دارند که ضمن معرفی بهتر این شیوه قرآنی بهره‌مندی آن را در کلاس درس به مدرسین محترم تاریخ توصیه نماید. نگارنده با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی به بررسی منابع و اطلاعات موجود پرداخته و تا حد امکان کوشیده‌است منابع تحقیقی و پژوهش‌های صورت گرفته را با منابع اصلی مقایسه کند و در صورت وجود اختلاف به بررسی و نقد آنها بپردازد.

واژگان کلیدی: قرآن، عبرت آموزی، تدریس تاریخ

۱-دانشجوی دکتری تاریخ تمدن و ملل اسلامی

ntaherkhani1117@gmail.com

۲-مدرس دانشگاه غیر انتفاعی تاکستان و دبیر آموزش و پرورش در مقطع متوسطه

Sakineh.taherkhani.49@gmail.com

ایجاد انگیزه در دانش آموزان در درس تاریخ با تاکید بر فناوری اطلاعات (IT)

فریده علیپور^۱

چکیده

تاریخ در بردارنده ی سنت‌ها و میراث فکری و فرهنگی است. با درک همین واقعیت است که جوامع پیشرفته درس تاریخ و عرضه آن به جامعه به‌خصوص در سنین پایین تاکید بسیار دارند. در کشور ما پیش از دوره ی معاصر، تاریخ مورد استفاده بوده و رواج داشته‌است. البته عموم مردم با حضور در نقالی‌های و داستان‌گویی‌ها، روضه خوانی‌ها و تعزیه‌ها با تاریخ آشنا می‌شدند در این دوران تنها کسانی کتاب‌های تاریخ را مطالعه می‌کردند و از آن بهره می‌بردند که یا ممکن‌مالی داشتند یا باسواد بودند. دوران معاصر به دلیل توسعه ارتباطات و افزایش اطلاعات و فن‌آوری نوین اطلاعات (It) ، همچنین گسترش سایر علوم در کشور ما نیاز به آموزش علم تاریخ ضرورت ویژه‌ای پیدا کرد. نظام آموزش رسمی شکل گرفت تا در شکل‌گیری هویت ملی نقش خود را ایفا نماید. به همین منظور درس تاریخ در برنامه درسی مدارس افزوده شده و دانش‌آموزان با کتاب تاریخ، معلم تاریخ و امتحان تاریخ سر و کار پیدا کردند. در کنار این امکانات، وسایل سمعی و بصری تاریخی زیادی اعم از عکس‌ها، نقشه‌ها و ایجاد موزه‌ها بوجود آمدند تا عموم مردم به‌خصوص کودکان و نوجوانان را به تاریخ کشور و فرهنگ اسلامی خویش علاقمند سازند. با توجه به اینکه ایجاد انگیزه و علاقه نسبت به هر درسی از وظایف مهم معلم مربوطه است. نظر به اینکه داشتن حافظه‌ی تاریخی تأثیر بسیار قدرتمندی در پیشرفت جوامع ایفا می‌کند و به قول اندیشمندان تاریخ: «ملتی که تاریخ نداند ناچار است اشتباهات گذشتگان را تکرار نماید». با توجه اینکه آشنایی مردم هر جامعه‌ای با تاریخ از کانون آموزش و پرورش و آن هم از مواد درسی تاریخ و دبیران مربوطه می‌گذرد، توجه به ایجاد علاقه و انگیزه در دانش‌آموزان اهمیت حیاتی خود را نشان می‌دهد. به همین دلیل ارائه راه‌حلهایی عملی جهت برآوردن این نیاز بسیار ضروری است. این مقاله با موضوع راهکارهایی برای ایجاد انگیزه در درس تاریخ با تاکید بر شیوه‌های نوین فن‌آوری اطلاعات (it) در درس تاریخ صورت گرفت .

واژگان کلیدی : انگیزه ، تاریخ ، دبیران- شیوه‌های نوین

آموزش تاریخ و هویت ملی

عاطفه عزیزی^۱، نیوشا مؤمنی^۲

چکیده

در تاریخ آموزش و پرورش هویت‌های ملی و ملی‌گرایی از طریق آموزش تاریخ و آیین‌های مدنی از زمان ایجاد دولت‌های ملی در قرن نوزدهم ساخته شده است. هویت ملی یکی از مهمترین اشکال ایدئولوژی است که بر رفتارهای انسانی تأثیر می‌گذارد. با این وجود، این مسأله که آیا هویت ملی دانش یا شیوه تدریس معلمان تاریخ را تحت تأثیر قرار می‌دهد یا نه، اغلب اوقات نادیده گرفته می‌شود. این مطالعه با بررسی رابطه بین هویت ملی، معلمان مقطع دبیرستان، دانش موضوعی و شیوه‌های تدریس، به بررسی آموزش تاریخ و هویت ملی می‌پردازد. روش تحقیق، توصیفی، ابزارگردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و شیوه آزمون فرضیه از نوع کیفی است. نتایج نشان می‌دهد که هویت ملی معلمان به طور قابل توجهی با دانش و مفاهیم تاریخی خود در مورد تاریخ ارتباط دارد، اما با روش‌های تدریس آنها رابطه‌ای ندارد. در حال حاضر، علیرغم تحولات در برنامه درسی مدرسه و محتوای تاریخی در بسیاری از کشورها، آموزش تاریخ هنوز به طور دقیق مرتبط با ساخت هویت فردی و انتقال حافظه جمعی نمی‌باشد.

واژگان کلیدی: آموزش تاریخ، هویت ملی، ایدئولوژی، آموزش و پرورش، سیستم آموزشی

۱- کارشناس ارشد مرمت اشیاء فرهنگی و تاریخی، دانشگاه هنرصفهان

niushaV006@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات زاهدان
Parasto_z14@yahoo.com

نقش فناوری‌های نوین در آموزش تاریخ (با تأکید بر دروس تاریخ متوسطه اول و دوم)

نصرت خاتون علوی^۱

چکیده

عصر اطلاعات و ارتباطات عصری است که شیوه آموزشی کهن مبتنی بر افزایش محفوظات فراگیران است بر نمی‌تابد. فناوری اطلاعات تمامی جنبه‌های زندگی انسان را تحت تأثیر قرار داده و بنابراین سیستم آموزشی نیز ناچار از حرکت در مسیر فناوری‌های نوین است. در این میان، جایگاه برجسته درس تاریخ، مطالعه و بررسی درخصوص چرایی و چگونگی تجهیز معلمان این رشته به فناوری‌های نوین را ضروری می‌سازد. این مقاله در نظر دارد تا با بهره‌گیری از روش توصیفی تحلیلی پاسخگوی این پرسش‌ها باشد: فناوری نوین به چه معناست؟ بهره‌وری از فناوری‌های نوین در آموزش تاریخچه مزایایی نسبت به شیوه‌های قدیمی دارد؟ موانع کاربست فناوری‌های نوین در آموزش تاریخ کدامند؟ به نظر می‌رسد به کارگیری فناوری‌های نوین در آموزش تاریخ، سبب افزایش انگیزه و علاقمندی فراگیران به آموختن تاریخ و در نتیجه تسهیل یادگیری این درس خواهد شد.

واژگان کلیدی: فناوری‌های نوین، آموزش تاریخ، عصر اطلاعات و ارتباطات، سیستم آموزشی، فراگیران.

۱- عضو هیات علمی گروه آموزشی تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ولایت

نگاهی به سیاست‌های فرهنگی حکومت رضاشاه بر نظام آموزش و پرورش ایران

نصرت خاتون علوی^۱

چکیده

در عرصه آموزش و پرورش در دوره رضاشاه دگرگونی‌های گسترده‌ای ایجاد شد. سیاست‌های فرهنگی حکومت وقت بیشترین تأثیر را بر هر دو بعد کمی و کیفی آموزش و پرورش بر جای گذاشت. دولت در دوره رضاشاه بر عرصه تعلیم و تربیت تسلط کامل داشت و استخدام نیروهای اداری و آموزشی در دست حکومت و وزارت فرهنگ بود. روی کار آمدن حکومتی که با دیکتاتوری در پی تغییر چهره فرهنگی جامعه بود بر مؤلفه‌های محتوایی و کمی آموزش و پرورش تأثیر گذاشت. در این تحقیق تلاش می‌شود تا تأثیر سیاست‌های رسمی دوره پهلوی اول بر آموزش و پرورش بازشناخته شود. به این منظور دو پرسش اصلی را می‌توان چنین طرح کرد: الف: محورهای اصلی سیاست‌گذاری‌های فرهنگی حکومت وقت در آموزش و پرورش شامل چه مواردی می‌شد؟ ب: وضعیت کمی و محتوایی تعلیم و تربیت چگونه تحت تأثیر سیاست‌های فرهنگی دوره رضاشاه قرار گرفت؟ بازشناسی سیاست‌گذاری‌های فرهنگی حکومت رضاشاه و تأثیر آن بر جریان آموزش و پرورش در ایران محور مطالعه در تحقیق حاضر است. این تحقیق از نوع بنیادین و روش آن توصیفی - تحلیلی است.

واژگان کلیدی: ایران، آموزش و پرورش، رضاشاه، سیاست، فرهنگ، تعلیم و تربیت.

۱- عضو هیات علمی گروه آموزشی تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ولایت

بازتاب تاریخ ایران باستان در مطالعات اجتماعی چهارم دبستان: بررسی موردی چاپ ۱۳۹۲ و ۱۳۹۴

شورش عزی‌مند

چکیده

نقش آموزش و پرورش در ترسیم هویت ملی از طریق کتب درسی نقشی انکار ناپذیر است. در این میان مطالب درسی تاریخی ابزاری بسیار مهم برای انتقال چنین مفاهیمی شمار می‌آیند. تاریخ ایران باستان که نقشی بسیار مهم در ترسیم هویت ملی ایران دارد، همشیه به یک شکل انعکاس نیافته‌است و باتوجه به تغییرات مقطعی روایت‌هایی متفاوت ارائه شده است. بدین منظور با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوا، مطالب درسی تاریخ ایران باستان در دو نسخه کتاب درسی مطالعات اجتماعی در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۴ مورد بررسی قرار گرفته‌است. این تحقیق درصدد پاسخ به این سوال است که تغییرات کتب درسی چه تأثیری در تعریف هویت ملی داشته است؟ روش پژوهش: در این پژوهش از روش تحلیل محتوای کیفی برای پیشبرد کار استفاده شده است و از روش کتابخانه‌ای هم برای گردآوری اطلاعات استفاده شده‌است. نتایج حاصله حکایت از آن دارد که گرایش به بازتاب نمادهای هویت ملی از جمله اشاره به نقاط عطف تاریخی مانند ورود آریایی‌ها به ایران، الگوسازی از شخصیت‌های نامدار تاریخی مانند کوروش و ... در کتاب درسی سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۲ دارای لحنی خنثی بوده و وجه تاریخی کار، هم به لحاظ زمانی و هم به لحاظ موضوعی، از انسجام لازم برخوردار نیست.

واژگان کلیدی: تاریخ ایران، ایران باستان، هویت ملی، کتب درسی، سلسله‌های ایرانی.

بررسی مفهوم آموزش و پرورش در ایران باستان

شورش عزی مند، حمید قادری، رضا عبدالمهی

چکیده

آموزش و پرورش به عنوان یکی از اساسی‌ترین ارکان انتقال فرهنگ و تمدن، قدمتی همپای عمر بشر دارد. چگونگی وضع آموزش و پرورش و شکل‌گیری آن در ایران باستان با توجه به وقایع سیاسی و نظامی حاکم بر جامعه آن روزگار، اهمیت زیادی دارد. از این‌رو پرداختن به ابعاد مختلف آموزش و پرورش در دوره ایران باستان می‌تواند در پژوهش و تحقیق، محقق را یاری نماید. مقاله حاضر در این راستا ضمن بررسی تعلیم و تربیت در دوره‌های مختلف تاریخی ایران باستان (دوره ماد، هخامنشی، سلوکی، اشکانی و ساسانی)، اهداف، برنامه‌ها و محدودیت‌های آموزشی این دوره‌های تاریخی را مورد واکاوی قرار می‌دهد. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و به‌کارگیری منابع کتابخانه‌ای و فیش‌برداری و استفاده از منابع نظری و تئوری در پی پاسخ به این پرسش است که آموزش در دوره‌های مختلف تاریخی در ایران باستان چه پروسه‌ای را گذرانده است؟ براساس یافته‌های پژوهش، آموزش در این دوران بیشتر مختص طبقات اشراف بوده که با هدف پرورش دینی و اخلاقی، کسب هنر، مهارت‌های کاری در زندگی، ابقای تمدن و اندوخته‌های معنوی و روبرو شدن با تغییراتی که تابع اوضاع سیاسی اجتماعی آن زمان کم‌وبیش رخ می‌داده است، در طیف‌های سنی مختلف صورت می‌پذیرفت.

واژگان کلیدی: آموزش و پرورش، ایران باستان، اهداف و تعالیم آموزشی

مقایسه آموزشی تاریخ در مدارس سنتی و مدرن

مریم عابدی^۱، آرمان نصرتی^۲

چکیده

مدرسه سنتی مکان آموزشی است که برای آموزش دانش آموزان تحت رهبری معلمانی طراحی شده است که اعتقادی به روش‌های نوین آموزی ندارند. آموزش در این مدارس بر محفوظات تکیه داشته و از روش پرسش و پاسخ و طرح مسئله فاصله بسیار دارد؛ اما در مدارس نوین آموزش مبتنی بر شناخت رفتاری و روانشناسی فرد و اجتماعی و با تکیه بر نیازهای فردی و اجتماعی ارائه می‌گردد. در نظام نوین، آموزش به معنای تعلیم و تدریس است. آموزش به معنی آموختن، یاد دادن و تعلیم در برابر تربیت نیز می‌باشد. آموزش در مدارس سنتی معلم-محور و براساس اصل اثبات‌گرایی است معلم می‌تواند آن را به کمک زبان به دانش آموزان انتقال دهد. این روش به کاهش‌گری و یک سو نگری می‌پردازد تدریس سنتی یادآوری از یک سالن و کلاس پر از دانش‌آموز می‌باشد که اغلب معلم تنها فرد فعال در کلاس می‌باشد و دانش آموزان فقط از مطالب یادداشت برداری می‌کنند. روش‌های تدریس سنتی که در طول تاریخ آموزش و پرورش از آن استفاده می‌کردند و امروزه نیز یکی از متداول‌ترین روش‌ها در مدارس می‌باشد. روش حفظ و تکرار از قدیمی‌ترین روش‌های آموزشی است. اساس روش سخنرانی ارائه اطلاعات شفاهی از طرف معلم و یادگیری آن از طریق گوش کردن و یادداشت برداشتن از طرف شاگرد است. آموزش در مدارس نوین کل‌نگر و چندبعدی است. در پژوهش حاضر به روش تاریخی این دو شیوه آموزشی مورد بررسی قرار گرفته است و به نقاط قوت و ضعف هر کدام پرداخته می‌شود و راهکارهای از تلفیق آنها در بهینه سازی آموزش تاریخ ارائه می‌گردد.

واژگان کلیدی: تاریخ، آموزش، سنتی، نوین

۱-کارشناسی ارشد تاریخ جهان، دانشگاه سیستان و بلوچستان

۲-کارشناسی ارشد تاریخ جهان، دانشگاه سیستان و بلوچستان

تاریخچه نهضت مدارس نوین در ایران

محبوبه غیور بلورفروشان^۱، نرگس خازنی^۲، مهدی رفیعی^۳

چکیده

با توجه به اینکه تاریخ آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین جنبه‌های فرهنگی، تاریخی و اجتماعی هر جامعه است، بررسی شکل‌گیری مدارس نوین در ایران، می‌تواند گوشه‌ای از جامعه‌شناسی فرهنگی ایران را به تصویر بکشد. سده سیزدهم هجری را می‌توان سرآغاز حرکت نوین آموزشی ایران به حساب آورد. یعنی گذر از آموزش و پرورش سنتی به نظام آموزشی مدرن. روشنفکرانی چون میرزا حسن رشیدی و محمد حسین فروغی از بنیانگذاران نهضتی شدند که از آن به نهضت مدرسه‌سازی یاد می‌شود. عنوان نهضت از آن رو است که این مدارس در مرحله نخست توسط دولت و درباریان و بعداً به دست مردم بنیان‌گذاری شد. در این مدارس رشته‌های مختلفی از جمله طب، ریاضی، جغرافیا، زبان‌های خارجی و تعلیمات نظامی تدریس می‌شد. این مقاله با نگرشی تاریخی و با استفاده از مستندات و کتب به پژوهش در مورد تاریخچه شکل‌گیری نهضت مدارس نوین در ایران می‌پردازد.

واژگان کلیدی: نهضت، مدارس نوین، ایران

۱- کارشناس ارشد تاریخ تشیع، دانشگاه پیام نور مشهد

Ma.Ghayoor@Gmail.com

۲- دانشجوی دکتری تاریخ و تمدن ملل اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی مشهد

NKhazeni94@Gmail.com

۳- کارشناس ارشد تاریخ و تمدن ملل اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی مشهد، آموزش و پرورش تبادکان مشهد

بررسی شکل‌گیری نظام آموزشی نوین در دوران رضا خان (بهلولی اول)

محبوبه غیور بلورفروشان^۱، نرگس خازنی^۲، مهدی رفیعی^۳

چکیده

این پژوهش با روش تاریخی-توصیفی به بررسی عوامل اصلی شکل‌گیری مدارس نوین در دوران رضاخان با استفاده از کتب مرجع و اسناد می‌پردازد. با بررسی اسناد و کتب به این نتایج می‌رسیم که مدارس نوین در ایران بر اثر آشنایی ایرانیان با تحولات اروپا و تأسیس مدارس میسیونری همزمان با عصر قاجار شکل گرفت و در زمان رضاشاه به تدریج روند اجرایی یافت. جهت توسعه این مدارس در دوران قاجار گام‌هایی برداشته شد و انقلاب مشروطه به این امر سرعت و کیفیت بخشید. تأسیس مدارس نوین با چالش‌های بسیاری، همچون مخالفت مردم و روحانیت با این مدارس، نبود امکانات مالی و فضای مناسب روبه‌رو بود، اما با روی کار آمدن رضاخان و مصوبات مجلس، این مدارس رونق پیدا کردند. جامعه ایران برای ایجاد مدارس جدید در مقابل مکتب‌خانه‌های قدیم مسیر پریپیچ و خم و دشواری را طی نمود.

واژگان کلیدی: مدارس نوین، رضاخان

۱- کارشناس ارشد تاریخ تشیع، دانشگاه پیام نور مشهد

Ma.Ghayoor@Gmail.com

۲- دانشجوی دکتری تاریخ و تمدن ملل اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی مشهد

NKhazeni94@Gmail.com

۳- کارشناس ارشد تاریخ و تمدن ملل اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی مشهد، آموزش و پرورش تبادکان مشهد

بررسی موانع اجرای باز دیدهای علمی در مدارس دیدگاه معلمان دوره متوسطه اول استان مازندران

رضا عبادی جامخانه^۱، رحیم حیدری گرجی^۲، حبیب الله بالویی جامخانه^۳

چکیده

بازدید علمی، کاری است که بیرون از کلاس، آزمایشگاه یا کتابخانه صورت می‌گیرد و طی آن فرد به مطالعات مستقیم می‌پردازد و اطلاعات دست اول درباره‌ی یک موضوع را از طریق مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه و سایر فنون تحقیق به دست آورد و از همه مهم‌تر در جریان بازدید علمی به تعیین پدیده‌های طبیعی و انسانی محیط می‌پردازد و محیط طبیعی بهترین آزمایشگاه و محل آموزش و بازدید علمی یکی از کامل‌ترین روش تدریس می‌تواند باشد. در این پژوهش از روش تحقیق زمینه‌یابی و پرسشنامه محقق ساخته و جامعه آماری کلیه عوامل اجرایی مدارس دوره متوسطه اول مازندران در تحلیل آماری از روش‌های آماری توصیفی قالب جداول و نمودارها، آمار استنباطی از آزمون مجذور کای جهت تأیید واقعی بودن اختلاف‌های مشاهده شده در فراوانی‌ها و مقایسه نظرات نمونه‌ها به تفکیک جنس و رشته تدریس استفاده گردید. داده‌های این تحقیق نشان می‌دهند در بررسی سه مانع بازدید علمی، بیشترین درصد مربوط به موانع اعتباری مالی بوده است که ۹۶/۶ درصد از نمونه‌ها موافق و کاملاً موافق با آن بودند، ۸۸ درصد نمونه‌ها موافق و کاملاً موافق با موانع اداری و ارتباطی به‌عنوان عامل کاهش انجام بازدید علمی بودند و ۵۲/۱ درصد از آنها موافق و کاملاً موافق با موانع اجرایی و انسانی بودند، بنابراین از نظر نمونه‌ها با توجه به درصد‌های مشاهده شده، به ترتیب موانع اعتباری و مالی، اداری و ارتباطی و انسانی و اجرایی موجب کاهش انجام بازدیدهای علمی در مدارس دوره راهنمایی استان مازندران می‌گردد.

واژگان کلیدی: بازدیدهای علمی، مدارس دوره اول متوسطه، استان مازندران.

۱- دبیر آموزش و پرورش شهر نکا

۲- دبیر آموزش و پرورش شهر سیمرغ

۳- دبیر آموزش و پرورش شهر نکا

بررسی سیر تحول و تاریخچه تشکیل مدارس نوین در ایران

قاسم فتاحی^۱

چکیده

هدف تحقیق حاضر بررسی سیر تحولات و تاریخچه شکل‌گیری مدارس نوین در ایران است؛ زیرا یکی از تحولات مهم و تأثیرگذار در عرصه آموزش و پرورش که خود از پیامدهای گسترش مناسبات ایران با کشورهای اروپایی است، تأسیس مدارس به سبک جدید و امروزی است. ضرورت شناخت علمی زمینه‌ها، علل و چگونگی و نیز نتایج و پیامدهای تأسیس این مراکز آموزشی علت انجام این پژوهش است. روش انجام این تحقیق کتابخانه‌ای و تحلیل اسنادی بوده و به منظور گردآوری داده‌ها برای پاسخ‌گویی به سؤالات پژوهش اسناد، مدارک و منابع مرتبط با موضوع مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که عواملی چون گسترش مناسبات ایران و اروپا در اواسط عصر قاجار، شرایط جامعه ایرانی (نیازهای درونی و مقتضیات خارجی) و نیز تلاش‌های برخی از نخبگان در شکل‌گیری مدارس نوین در ایران تأثیرگذار بوده است. نخستین گام در همراهی با موج اصلاح‌گرایی و تحول در آموزش و پرورش و تأسیس مدارس جدید نیز با دارالفنون شکل گرفته که البته پیامدهای فکری و اجتماعی متعددی نیز در پی داشته است.

واژگان کلیدی: ایران، مدارس جدید، آموزش و پرورش، دارالفنون

۱- دانشجوی دکتری تاریخ اسلام، مدرس دانشگاه فرهنگیان پردیس بحرالعلوم شهرکرد

معرفی مدرسه خاندان قلی‌بیگ در کرمان با تکیه بر اسنادی از اداره کل اسناد و امور مترجمان رسمی قوه قضائیه

زهرا فریدی^۱

چکیده

مدارس و مراکز علمی از نشانه‌های هویت و غنای فرهنگی جوامع در دوره‌های مختلف تاریخی است. مدارس همچنین جلوه‌گر پیشینه علمی - آموزشی، تفکر و اندیشه مردم هر جامعه است. اهمیت و توجه به جایگاه والای علم‌اندوزی و دانش‌افزایی هر جامعه با توجه به سبقه تاریخی مدارس آن جامعه آشکار می‌گردد. به بیانی دیگر می‌توان گفت پرداختن به تاریخ مدارس و مراکز علمی هر جامعه، به منزله ارزیابی و داوری‌کارنامه علمی آن می‌باشد. در این مقاله سعی بر آن شده تا با معرفی اسنادی از اداره کل اسناد و امور مترجمان رسمی قوه قضائیه مربوط به مدرسه وفقی خاندان قلی بیگ در کرمان، کارکردهای این مدرسه و مدارس مشابه آن را که به مثابه آینه‌ای از فعالیت‌های علمی پیشینیان است مورد واکاوی قرار گیرد.

واژگان کلیدی: مدرسه، موقوفه، خاندان قلی‌بیگ، کرمان

۹ کنفرانس در اصول تعلیمات عملی یا پداگوژی پیراکتیک (در سال‌های ۱۲۹۷ و ۱۲۹۸ ش.)

مهرداد فردیاری^۱

چکیده

با افزایش تعداد مدارس جدید در دوره قاجار موضوعاتی نظیر تالیف کتابهای درسی، آموزش معلمان از اهمیت بیشتری برخوردار شد و با توجه به کمبود معلم داشتند سواد، اخلاق و سطحی از معلومات برای معلم شدن کافی بود و بیشتر معلمان این مدارس بر اساس ذوق و تجربه شخصی خود تدریس می‌کردند. در اواخر سال ۱۲۹۷ ش. و قبل از تاسیس «دارالمعلمین مرکزی» تهران در سال ۱۲۹۸ ش. میرزا احمد نصیرالدوله (بدر) وزیر معارف با درک ضرورت آموزش معلمان و بازرسان مدارس (مفتشان) مجموعه کنفرانس‌هایی به سخنرانی آقای عیسی صدیق در این خصوص ترتیب دادند. این کتابچه چاپ سری شامل مجموعه نه سخنرانی در بازه زمانی اسفندماه سال ۱۲۹۷ ش. تا فروردین سال ۱۲۹۸ ش. است. متن این سخنرانی‌ها توسط شخصی به نام جواد فارغ‌التحصیل مدرسه علوم سیاسی و ناظم و معلم، مدرسه متوسطه دولتی کمالیه بازنویسی و با تایید سخنران منتشر و در کتابفروشی سعادت تهران توزیع شده است. با توجه به کمبود مدارک و اسناد در زمینه تاریخ آموزش و پرورش مدارس جدید در ایران، این کتابچه از اهمیت زیادی برخوردار می‌شود زیرا از جمله اسناد مستند باقیمانده از آندوره است که به زبان ساده و محاوره‌ای ما را با بسیاری از اصول تعلیمات عملی، مشکلات و موانع پیش‌روی معلمان و نحوه غلبه بر آنها و مفاهیمی نظیر: مدرسه ابتدایی، کتاب درسی خوب، درس خوب و ... آشنا می‌سازد که در کمتر کتاب و سندی به آنها به صورت نسبتاً کامل، متمرکز، مرتبط و یکجا جمع‌آوری شده است.

واژگان کلیدی: عیسی صدیق، مدارس جدید، قاجار، دارالمعلمین و آموزش معلم.

مروری بر تاریخچه آموزش درس تاریخ در دوره قاجار و برنامه‌ریزی رسمی آن در تحصیلات دوره متوسطه مصوب سال ۱۳۳۲ ه.ق (۱۲۹۲ ه.ش)

مهرداد فردیار^۱

چکیده

پس از گسترش و رواج مدارس جدیدبویژه مدارس خصوصی، ضرورت و اهمیت تألیف و انتشار کتب درسی مختص دانش‌آموزان بیش از پیش آشکار شد و مدیران، معلمان با مراتب علمی گوناگون و بر مبنای سلیقه شخصی و نیز برنامه‌های آموزشی مستقل هر مدرسه؛ به تألیف و انتشار کتب مورد نیاز در یک یا چند موضوع اقدام نمودند، با گذشت زمان و افزایش تعداد دانش‌آموزان، ایده تدوین کتاب‌های درسی مورد نیاز براساس سرفصل‌های هماهنگ و مورد تأیید وزارت معارف و انجمن معارف ایالت‌ها شکل گرفت. هرچند بر روی جلد و یا صفحه عنوان بسیاری از کتب درسی اواخر دوره قاجار با واژگانی مشابه مفهوم «مطابق پروگرام/ مطابق دستور و ...» مواجه می‌شویم، اما کتابچه این دستور تعلیمات، معمولاً بسیار نایاب هستند. این تحقیق بر مبنای مطالعات کتابخانه به جمع‌آوری اطلاعات در خصوص آموزش درس تاریخ در دوره قاجار و بازنشر برنامه رسمی درس تاریخ در تحصیلات ۶ ساله دوره متوسطه از «دستور تعلیمات مدارس متوسطه» مصوب در سال ۱۳۳۲ ه.ق می‌پردازد.

واژگان کلیدی: درس تاریخ، دوره متوسطه، کتاب درسی، قاجار، برنامه درسی

جایگاه تفکر و اندیشه در کتاب تاریخ متوسطه ۱

زهرا قلعه آقابابایی^۱، مهناز رهنما^۲

چکیده

در میان برنامه‌های درسی، تاریخ، یکی از حوزه‌های اصلی آموزش محسوب می‌شود که پیوند عمیقی با سایر رشته‌های علوم انسانی دارد، همین اهمیت باعث شده که تقریباً در همه کشورهای توسعه یافته به این درس توجه خاص شود، و به‌عنوان یکی از مهم‌ترین رشته‌های درسی از دوره ابتدای به آموزش آن پرداخته شود. در آموزش و پرورش ایران هم به این درس از دوره ابتدایی توجه شده، اما آنچه قابل تأمل است، سیاست‌های آموزشی ترسیم شده از سوی برنامه‌ریزان است که تأثیر مستقیم و غیر قابل انکاری در شیوه‌های آموزش کتاب می‌گذارد. تاریخ به عنوان درسی که دانش‌آموزان را با فرهنگ و تمدن ملت خود آشنا می‌کند و مخاطبان خود را به تفکر در احوال گذشتگان دعوت می‌کند، یکی از مهم‌ترین حوزه‌های تربیت اجتماعی و تفکر انتقادی محسوب می‌شود. این پژوهش به بررسی، جایگاه تفکر و تعقل در کتاب تاریخ متوسطه می‌پردازد و این که آیا این کتاب توانسته، دانش‌آموزان را وادار به تفکر در تاریخ کند؟

واژگان کلیدی: تفکر و تعقل، کتاب تاریخ، آموزش و پرورش، فرهنگ و تمدن

۱- کارشناسی ارشد تاریخ اسلام

۲- کارشناسی ارشد جغرافیا

نقش و جایگاه قوم بلوچ در تاریخ ایران

عبدالرضا کریمی^۱، علیرضا کریمی^۲، ساناز عارفی^۳

چکیده

قوم بلوچ یکی از تأثیرگذارترین اقوام ایرانی در طول تاریخ این سرزمین می‌باشد. مسئله اصلی در این مقاله عبارت است از بررسی نقش و جایگاه قوم بلوچ در طول تاریخ ایران، همچنین چگونگی حفظ این منزلت اجتماعی، فرهنگی و تاریخی در میان سایر اقوام ایرانی. ضمناً نویسنده سعی دارد پاسخی منطقی برای این سؤالات بیابد. چرا قوم بلوچ با وجود اینهمه تغییرات فرهنگی و اجتماعی همچنان هویت فرهنگی و ملی خود را حفظ نموده است؟ آیا قوم بلوچ تأثیری در نگهداری فرهنگ و تمدن ایران داشته است؟ در این پژوهش با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و روش توصیفی به تحلیل و بررسی پیرامون موارد یادشده پرداخته‌ایم. اما دستاورد مقاله حاکی از روشن نمودن نقش و جایگاه قوم بلوچ در فرهنگ و تمدن ایران و بررسی این نقش در طول تاریخ می‌باشد همچنین تأثیر فرهنگ آداب و رسوم مردمان بلوچ در زنده نگه داشتن بسیاری از فرهنگ‌های بومی و منطقه‌ای از زمان‌های قدیم تا امروز است.

واژگان کلیدی: جایگاه، قوم بلوچ، تاریخ ایران

۱- کارشناس ارشد فرهنگ زبان‌های باستان، دبیر دبیرستان‌های آموزش و پرورش شهرستان جیرفت

Email: karimi.abdoreza@gmail.com

۲- کریمی مسکونی لیسانس فقه و مبانی حقوق اسلامی دبیر آموزشگاه‌های شهرستان جیرفت

۳- لیسانس روانشناسی صنعتی دبیر آموزشگاه‌های آموزش و پرورش شهرستان رودبار جنوب

نگاهی به آموزش نوین دختران در عصر قاجار

اعظم کلانتر^۱

چکیده

وجه تمایز ایران عصر قاجار نسبت به سایر دوره‌های تاریخی ورود به مرحله تازه‌ای از سلسله تحولات و تغییرات ساختاری در زمینه‌های سیاسی و اجتماعی و فرهنگی بود. تجربه جنگ‌های ایران و روس، اعزام محصلان به اروپا و جنبش‌هایی چون تنباکو، مشروطه، اصلاحات عباس‌میرزا و امیرکبیر چشم ایرانیان را به تفاوت‌ها و فاصله‌شان با دنیای آن روز گشود. ماحصل این تغییر رویدادهای اجتماعی تلاش‌هایی است که برای آموزش دختران انجام گرفت و منجر به تأسیس مدارس دخترانه در ایران گردید. در جامعه تک قطبی و سنتی قاجار زنان با بهره‌گیری از فرصت‌های محدودی که برایشان فراهم آمد برای آموزش گام‌های اولیه را برداشتند. گذشته از آموزش به شیوه‌های معمول چون مکتب‌خانه و معلم سرخانه نخستین مراکز آموزش به روش نوین در ایران به دوره نوین در ایران به دوره محمدشاه باز می‌گردد که پس از آن هم مدارس مختلفی توسط مردان و زنان بزرگی که مولفان قره‌نگی نوین ایران هستند، تأسیس شد. در این مقاله کوشش شده‌است به مطالعه نخستین مدارس دخترانه و چگونگی شکل‌گیری آن‌ها پرداخته شود و نیز روش‌های آموزشی در مدارس دختران و چالش‌های پیش‌روی زنان در مسیر توسعه و نیز دسترسی آن‌ها به آموزش با عنوان یک نهاد عمومی مورد بررسی قرار گیرد.

واژگان کلیدی: دختران، مشروطه، مدارس، آموزش، قاجار

گسست میان تاریخ محلی و هویت بومی در پرتو تاریخ‌نگاری مدرن

سجاد کاوه شالدهی

چکیده

با ورود ایران به مناسبات اقتصادی-فرهنگی مدرنیته، شیوه مواجهه با تاریخ نیز دست‌خوش تغییرات بنیادی گشت. ظهور مباحث روش‌شناسی و مشروعیت‌زدایی از حاملان سنتی، تاریخ شفاهی را به حاشیه راند. تاریخ‌نگاری مدرن ملهم از پارادیم اثباتی، اصول علمی و قابلیت انتقادی متن را شکل داد. این پارادیم جای خالی تاریخ شفاهی در هویت‌بخشی را پر نکرد و به‌صورت پروبلماتیک میان تاریخ و هویت - خاصه تاریخ محلی و هویتی بومی - شکاف تولید کرد. این مقاله با استفاده از رویکرد چندبعدی‌سازی در قالب کدگذاری، تحلیل متن، و تحلیل‌گفتمان انتقادی درصدد است تا رابطه کارکردی میان تاریخ شفاهی و هویت محلی را نشان دهد. نتایج نشان می‌دهد روش‌های مدرن مواجهه با تاریخ - اصول علمی و متدولوژی اثباتی - خاستگاه هویت محلی، یعنی تاریخ شفاهی را حاشیه‌ای و موجب ظهور ازخودبیگانگی هویتی شده‌است. ازسویی عامه‌کردن تاریخ مهمترین راه احیای هویت محلی است.

واژگان کلیدی: تاریخ‌نگاری مدرن، تاریخ شفاهی، هویت محلی، مدرنیته، سنت

بررسی روند شکل گیری نظام آموزشی نوین، دوره متوسطه و کتابهای درسی تاریخ (با تکیه بر نقش مدرسه دارالفنون)

دکتر مجتبی گراوند، فرهاد پروانه

چکیده

نظام نوین آموزشی در ایران، در واقع با افتتاح دارالفنون در سال ۱۲۶۸ ه.ق و تأسیس وزارت علوم در سال ۱۲۷۲ ه.ق شکل گرفت و دارالفنون را باید سرآغاز مدرسه متوسطه به سبک جدید در ایران دانست. نخستین کتابهای درسی که به خط نسخ یا نستعلیق به وسیله خوشنویسان آن زمان نوشته شد در چاپخانه دارالفنون و به صورت چاپ سنگی تهیه شد. آغاز تاریخ‌نویسی درسی برنامه‌ریزی شده را باید از زمان تأسیس دارالفنون دانست. مسئله اصلی پژوهش پاسخ به این سؤال بوده است: تأسیس مدرسه دارالفنون چه نقشی در شکل‌گیری نظام آموزشی نوین و کتابهای درسی داشته است؟ روش اجرای این پژوهش توصیفی تحلیلی و بصورت کتابخانه‌ای می‌باشد. دستاورد مقاله حاکی از آن است که: تأسیس مدرسه دارالفنون در روند شکل‌گیری نظام آموزشی نوین، ایجاد دوره متوسطه، چاپ کتابهای درسی و ... نقش بسیار پررنگی داشته است.

واژگان کلیدی: آموزش و پرورش، تاریخ، دوره متوسطه، کتابهای درسی، دارالفنون.

تجربه زیستی یک سرگروه آموزشی

رزا معماری^۱

چکیده

گروه‌های آموزشی یکی از بخش‌های موجود در سیستم آموزش و پرورش می‌باشد که جهت کیفیت بخشی به نظام آموزشی ایجاد گردیده‌است. یکی از اهداف دیگر ایجاد گروه‌های آموزشی ارائه راهکارهای اجرایی برای بهبود روند یاددهی و یادگیری است. با توجه به آنچه بیان شد طرح این سؤال که «آیا گروه‌های آموزشی توانسته‌است به اهداف وجودی خود دست یابد؟» ضروری به نظر می‌رسد. نویسنده این سطور به عنوان یکی از اعضای خانواده گروه‌های آموزشی، برای یافتن پاسخ این سؤال از تجربه زیستی خود بهره برده‌است. برای این کار، گروه‌های آموزشی از چند جنبه مورد بررسی قرار گرفته‌است. آنچه از تجربه نگارنده به دست آمد حاکی از ایناست که اهداف تعریف شده برای گروه‌های آموزشی با امکانات موجود همخوانی ندارد. برنامه‌های بالادستی تاثیرمناسبی در روند آموزش نداشته، بعضاً سرگروه‌های آموزشی را دچار بوروکراسی اداری بی‌نتیجه می‌کنند. روش تحقیق توصیفی- تحلیلی می‌باشد. ت جریبات مطرح شده می‌تواند برای برنامه‌ریزان آموزشی وزارتخانه و همکاران مفید باشد.

واژگان کلیدی: گروه‌های آموزشی، اهداف، تجربیات، امکانات

راهبردهای ارتقای بینش تاریخی از مسیر اصلاح روشهای خوانش تاریخ

زهرآگلستانی حتکنی

چکیده

مهارت‌های مطالعه با ایجاد انگیزه در بین دانش‌آموزان و یا دانشجویان رشته تاریخ، فعالیت بیشتر آنان را به دنبال دارد. روش خوانش صحیح تاریخ راهبردهای یادگیری هستند که به آنها کمک می‌کنند تا اطلاعات را به شیوه‌ای اثربخش سازماندهی و تحلیل نموده و به کار ببرند. تسلط بر مهارت‌های مطالعات تاریخی و یادگیری، اعتماد به نفس و خودکارآمدی دانشجویان را افزایش می‌دهد و به آنها کمک می‌کند که رویکردهای خود را تغییر داده و راهبردهای متفاوتی را برای رسیدن به موفقیت امتحان کنند. یکی از مهم‌ترین دلایلی که بعضی از دانش‌آموزان و یا دانشجویان رشته تاریخ از تلاش خود نتیجه مطلوبی به دست نمی‌آورند، نداشتن مهارت‌های مطالعه است. با توجه به نقش مهارت‌های مطالعه در کاهش خستگی، اضطراب، صرفه‌جویی در وقت و افزایش انگیزه دانشجویان که موجب یادگیری بهتر و پیشرفت تحصیلی آنها می‌شود. این مطالعه باهدف بررسی وضعیت مهارت‌های مطالعه صحیح در بین دانشجویان و دانش‌آموزان جهت ارتقاء مهارت‌های مطالعات تاریخی انجام شده است. کسانی که اختلال در خواندن مطالب تاریخی دارند معمولاً در درک مفاهیم تاریخی دچار مشکل می‌شوند و ممکن است چنین مسئله‌ای به مشکل فقدان انگیزش، مشکلات ادراک، مشکل درک متون تاریخی، اغتشاش در فرایند تحصیلی مرتبط باشد. نشانه‌های نداشتن مهارت خواندن تاریخ معمولاً در عدم توانایی فرد برای درک مطلب جا انداختن موضوعات مهم و تغییر کلمات بر اساس طرح ذهنی خود مشخص می‌گردد. هدف از این پژوهش راهکارهایی برای مهارت و یادگیری خواندن تاریخ است. این پژوهش در پی پاسخگویی به این سؤال اصلیست: راهبردهای ارتقای بینش تاریخی از مسیر اصلاح روش‌های خوانش تاریخ به چه صورت است؟ فرضیه اصلی بر این است که مهارت‌های مناسب و صحیح مطالعات تاریخی در بهبود عملکرد تحصیلی نقش موثری دارد. در این پژوهش از روش کتابخانه‌ای و توصیفی استفاده شده است.

واژگان کلیدی: تاریخ، خواندن، مطالعه، مهارت

آموزش تاریخ به صورت طرح مسئله

پروانه گودرزی^۱، رضوان نعمتی^۲

چکیده

در جهان معاصر هدف از آموزش تاریخ آن است که فراگیران به تناسب ظرفیت‌های فردی خویش بامطالعه کتاب‌درسی، جست‌وجو، بررسی شواهد و مدارک، هم‌فکری و کارگروهی، علل و نتایج برخی رویدادهای مهم تاریخی و فراز و فرود سلسله‌های حکومتی و تمدن‌ها را تحلیل و درک کنند تا بتوانند آینده روشن‌تری را برای خود و جامعه رقم بزنند. مقاله حاضر در تلاش است در راستای تحقق برنامه و اهداف کتاب‌درسی تاریخ که با هدف تحکیم هویت فردی، محلی، ملی و جهانی دانش‌آموزان طراحی شده است تا بتواند شهروندی قانون‌مدار تربیت کند. به نظر می‌رسد این اهداف در برنامه درس ملی، زمانی به منصفه ظهور خواهد رسید که تدریس تاریخ به صورت طرح مسئله باشد یعنی دانش‌آموز را در شرایطی قرار دهیم که همان‌گونه که در ریاضی یک مسئله‌ای را با کمک فرمول‌های ریاضی حل می‌کند. در تاریخ نیز بتواند با درک زمان و مکان رویداد مورد نظر، مسئله مشکل را به طور اصولی حل کند. مسلماً زمانی می‌تواند به این مهم بپردازد که بتواند با یک بینش علمی و با کمک منابع و مأخذ به حل مسئله بپردازد. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر توصیفی، موردی است و جهت جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که با آموزش تاریخ به روش طرح مسئله (تاریخ‌جایگزین) توانایی درک فراگیران از شرایط خاص یک دوره تاریخی و تعمیق آن به بهترین شکل تجلی خواهد یافت.

واژگان کلیدی: تدریس تاریخ، طرح مسئله، تاریخ جایگزین، آینده‌نگری

Goudarziparvaneh@gmail.com

۱- کارشناس ارشد تاریخ و سرگروه تاریخ

۲- کارشناس ارشد تاریخ و سرگروه تاریخ استان اصفهان

r.nemati6062@gmail.com

ضرورت توجه به نقش مطبوعات دوران مشروطه اول در کتاب تاریخ معاصر متوسطه دوره دوم (مطالعه موردی: نشریه تمدن)

نسرین میراخورلو^۱

چکیده

از آنجایی که پس از صدور انقلاب مشروطه شرایط مناسبی برای انتشار مطبوعات فراهم شد و مردم نیز به روزنامه‌خوانی اشتیاق نشان دادند. یکی از روزنامه‌های منتشر شده دوره یاد شده، روزنامه «تمدن» به سردبیری میرزا رضاخان مدبرالممالک هرندی از روشنفکران سنت و تجدد می‌باشد. نشریه وی تا به توپ بستن مجلس ادامه یافته است. موضوعاتی مورد تأکید آن، ملی‌گرایی، مسائل زنان، علل عقب ماندگی جوامع آسیائی، معضلات دانش جدید در ایران می‌باشد. از آنجایی که یکی از مولفه‌های کتاب تاریخ معاصر دوره متوسطه دوم در بخش انقلاب مشروطه، ورود اندیشه‌های جدید از طریق مطبوعات می‌باشد، ضرورت دارد برخی از مطالب و دستاوردهای ناشی از مطالعه نشریات این دوره در بخش مذکور گنجانده شود. مقاله حاضر با روش توصیفی و منابع کتابخانه‌ای سعی دارد به این سؤال پاسخ دهد که نشریه تمدن و مطالب مندرج مربوط به تحولات سیاسی و نقش‌زنان چگونه در آگاهی بخشی بازه زمانی خود و آیندگان تأثیر گذار می‌باشد؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد. براساس منابع کتابخانه‌ای، به‌کارگیری مطالب نشریات و توجه به تحولات سیاسی و اجتماعی آ نهاد کتاب درسی ضمن افزایش علاقه دانش‌آموزان و پیوند مطالب با مسائل روز، به معلمان کمک می‌کند روحیه تحلیلی دانش‌آموزان را تقویت کنند.

واژگان کلیدی: مطبوعات، نشریه تمدن، کتاب تاریخ معاصر، دانش‌آموزان

جستاری در گونه‌های تأثیرگذار ادبیات کودک و نوجوان بر آموزش تاریخ

الهه محبوب

چکیده

آموزش پایدار تاریخ برآیند سازگاری و توازن آغازین آموزه‌های تاریخ با فرآیندهای شناختی و توانایی‌های ذهنی دانش‌آموزان است. در این راستا الگوها و قالبهایی از ادبیات کودک و نوجوان قادر است ساختاری را جهت آموزش تاریخ، متناسب با فرآیندهای ذهنی مخاطبان آن در مدارس ارائه دهد. اگر چه آموزش‌های رسمی مدارس را خارج از حوزه ادبیات کودک و نوجوان دانسته‌اند اما با این وجود تغییر نگرش نسبت به محتوای آموزشی کتب‌درسی تاریخ و ساختار آن می‌تواند بستر ورود گونه‌ها و قالب‌هایی از این نوع از ادبیات را در عرصه آموزش رسمی تاریخ فراهم سازد. داستان‌های کوتاه تاریخی، افسانه‌ها و اساطیر، زندگی‌نامه‌ها و شرح حال‌ها از جمله قالب‌های ادبیات کودک و نوجوان است که می‌تواند تأثیرات بارزی را بر روند آموزش تاریخ دربر داشته باشد. یافته‌های این پژوهش مؤید آن است که الگوهای فوق‌ضمن ایجاد درکی از مفهوم زمان، موجبات ملموس شدن داده‌های تاریخی، درک مسائل اجتماعی و نقش انسان در فرآیندهای تاریخی، پرورش و وسعت دید، آشنایی با میراث فرهنگی و در نهایت ایجاد احساس علاقه به مطالعه آموزه‌های جامع و رسمی تاریخ را فراهم آورده و پیوند ناگسستنی ادبیات و تاریخ را استحکام می‌بخشد. پژوهش حاضر برآن است تا ضمن توصیف و تحلیل قالب‌ها و گونه‌های ادبیات کودک و نوجوان، تأثیرات آن را بر آموزش تاریخ واکاود.

واژگان کلیدی: آموزش، تاریخ، ادبیات، کودک و نوجوان.

سیاست‌های حکومت پهلوی اول در حفظ بهداشت و سلامتی دانش آموزان دارالتربیه‌های عشایری مطالعه موردی: دارالتربیه‌های سیستان

الهام ملک‌زاده^۱

چکیده

همزمان با سیاست‌های دولت پهلوی اول در اسکان عشایر و ساماندهی آنها، آموزش فرزندان عشایر نیز مورد توجه دولت قرار گرفت، این درحالی بود که عشایر از نظر زیستی در اشکال متنوع چادر نشین کوچ رو و نیمه کوچ نشین و ساکن تقسیم می‌شدند. برنامه عملیاتی آموزشی دولت در سال ۱۳۰۶ ش، به تصویب رسید و یک سال بعد در سال تحصیلی ۱۳۰۷-۱۳۰۸ ش، نخستین مدارس عشایری آغاز به کار کردند. این مدارس در نقاط مختلف کردستان، لرستان، استرآباد، ترکمن صحرا و بلوچستان که بیشترین جمعیت ایلات و عشایر را در خود داشت تأسیس و به کار افتادند. مدرسی که با این برنامه فعالیت می‌کردند، سه نوع مدرسه را در بر می‌گرفت. مدارس ثابت عشایری ویژه مقطع ابتدائی، دارالتربیه‌های شبانه‌روزی برای تحصیل در دوره متوسطه و مدرسه‌های سیار عشایری. مقاله حاضر با توجه به فقدان اطلاعات دقیق در خصوص نحوه عملکرد این مدارس که موجب خلط گزارش‌های مدارس روستائی با مدارس عشایری شده، با استفاده از اسناد منتشر نشده آرشیوی و بهره‌گیری از شیوه تحقیقات تاریخی، بر آن است ضمن شناسایی و بررسی فعالیت مدارس عشایری و به تعبیری دقیق‌تر دارالتربیه‌های منطقه بلوچستان، سیاست‌های حکومت پهلوی اول در فرایند حفظ بهداشت و سلامتی دانش‌آموزان دارالتربیه‌های عشایری مذکور را مورد بررسی و تحلیل قرار دهد.

واژگان کلیدی: حکومت پهلوی اول، حفظ بهداشت و سلامتی، دارالتربیه‌های عشایری، دارالتربیه‌های سیستان

۱- عضو هیأت علمی پژوهشکده علوم تاریخی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، عضو هیات مؤسس قطب تاریخ اجتماعی ایران در دوره معاصر.

elhammalekzadeh@ihcs.ac.ir

تاریخ تأسیس و توسعه‌ی مدرسه‌ی سعادت مظفری در بندر بوشهر (۱۳۱۷ - ۱۳۳۹ ق)

مونا فاطمی‌نژاد^۱

چکیده

دوران قاجاریه در پیامد تحولات فرهنگی به تأسیس سبکی نو از مدارس ابتدایی توجه شد که از نخستین آنها در جنوب غربی کشور مدرسه «سعادت مظفری» بود و به‌عنوان «مادر مدارس جنوب ایران» شناخته می‌شود؛ از این رو بررسی تاریخچه‌ی آن از اهمیت بسزایی برخوردار است. سعادت سال ۱۳۱۷ ق در بندر بوشهر و با حمایت «احمدخان دریابگی» حکمران جنوب افتتاح شد و تا ۱۳۳۹ ق به‌غیراز برخی وقفه‌ها مورد حمایت این حاکم قرار گرفت. به‌جز او محمدحسین سعادت و برادرش عبدالکریم به‌ترتیب اولین مدیر و ناظم مدرسه نیز در توسعه‌ی آن نقش شایانی داشتند. تعریف پایه‌های مختلف و تدریس مفاد آموزشی نو، چون تاریخ ایران و عمومی یا زبان‌های خارجی از ویژگی‌های مهم سعادت بود که آن را از مکتب‌خانه‌های سنتی متمایز می‌کرد. دستاورد این مقاله نشان می‌دهد مؤسسان مدرسه با عنایت به شیوه‌های نو در ترقی دانش‌آموزان متناسب با نیازهای جامعه سهمی بسزا داشتند. اصلی‌ترین دلایل این مدعا نیز عبارت‌اند از استخدام دانش‌آموختگان سعادت در اداره‌های مهم دولتی و توسعه‌ی مدرسه‌سازی جدید در دیگر شهرهای جنوب ایران توسط فارغ‌التحصیلان این مدرسه. روش پژوهش در این مقاله توصیفی - تحلیلی است و با هدف بررسی تاریخ پیدایی و پیشرفت مدرسه‌ی سعادت در بین سال‌های ۱۳۱۷ تا ۱۳۳۹ به منابع مکتوب مراجعه خواهد شد.

واژگان کلیدی: مدرسه‌ی سعادت مظفری، بندر بوشهر، احمدخان دریابگی، برادران سعادت، آموزش نو.

۱- دانش‌آموخته‌ی کارشناسی‌ارشد تاریخ اسلام، دانشگاه اصفهان

تأثیر مذهب بر وضعیت تدریس تاریخ اسلام در مدارس سیستان و بلوچستان

حسین میرزایی چاه باغ^۱

چکیده

اختلاف نظرهای جزئی بین مذاهب شیعه و اهل سنت از همان ادوار اولیه اسلامی به وجود آمدند و تا به امروز که وارد تاریخ شده‌اند کمابیش ادامه دارد. از آنجایی که کتب تاریخی مدارس در ایران، به ویژه دوره اسلامی آنها، زیر نظر جامعه‌ی اکثریت متخصصان تشیع نگاشته می‌شود. بی‌شک برای معلمان و دانش‌آموزان اهل سنت مشکلاتی را به همراه می‌آورد. این بررسی از طریق مصاحبه در پی آن است تا این مشکلات را در مدارس سیستان و بلوچستان که اکثریت آنها اهل سنت هستند بررسی کند و تا حد توان برای آنها راهکارهایی ارائه دهد. بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد مشکل اولیه و عمده کم توجهی متخصصان به تاریخ اهل سنت است که این خود تبعات و مشکلاتی را به همراه دارد.

واژگان کلیدی: تشیع، تسنن، تدریس تاریخ، سیستان و بلوچستان

بررسی وضعیت موجود آموزش تاریخ در مدارس سیستان و بلوچستان (مطالعه‌ی موردی: مدارس دیبرستان شهرستان‌های ایرانشهر و دلگان)

حسین میرزایی چاه‌باغ^۱

چکیده

تاریخ و روش تدریس و آموزش آن در مدارس از مهترین وظایفی است که آموزش و پرورش باید به بهترین شکل به آن بپردازد. این وظیفه با اهمیتی که تاریخ ایران در تمدن بشری دارد دو چندان می‌شود. اما این مهم همواره با مشکلات فراوانی همراه بوده که این مشکلات در استان‌های دور از مرکز مثل استان سیستان و بلوچستان بیشتر است که باید به آنها توجه ویژه شود. این بررسی از طریق آمارگیری و مصاحبه در پی آن است که وضعیت موجود و مشکلات آموزش تاریخ در مدارس شهرستان‌های ایرانشهر و دلگان را بازگو کند و برای آن‌ها راهکارهایی ارائه دهد. بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد که مهم‌ترین مشکل آموزش تاریخ در مدارس این شهرستان‌ها تدریس تاریخ توسط معلمان غیرمرتبط و غیرتخصصی است که آن خود تبعات فراوانی را به همراه دارد.

واژگان کلیدی: آموزش تاریخ، مدارس، سیستان و بلوچستان، ایرانشهر، دلگان

۱- کارشناس ارشد تاریخ عمومی جهان. دانشگاه سیستان و بلوچستان

بررسی نقش ارتش مدرن ایران در ایجاد و توسعه مدارس نوین بلوچستان در عصر رضاشاه

هادی میرشاهی^۱، مهدی صلاح^۲

چکیده

دولت رضاشاه که در راستای سیاست مرکزگرایی، سیاست اسکان عشایر را با آمیخته‌ای از خشونت و فرهنگ در نواحی عشایرنشین بکار می‌بست، در سال ۱۳۰۶ ه.ش با انتصاب امان‌الله جهانبانی به امیر لشکری شرق، قشون‌کشی به بلوچستان که حاکمانش از سالها قبل چندان اعتنایی به حکومت مرکزی نداشتند را آغاز کرد. فرماندهان ارتش در حین عملیات قشون اقدام به تأسیس مدارس نوین در بلوچستان نمودند و در سال‌های بعدی نیز از توسعه این مدارس حمایت همه‌جانبه کردند. در این نوشتار ضمن بیان تاریخچه مختصر مدارس نوین سیستان و بلوچستان به این پرسش پاسخ داده خواهد شد که آیا اهتمام فرماندهان ارتش به توسعه مدارس بلوچستان، تنها ریشه در علایق شخصی‌شان داشت یا بخشی از مأموریت سازمانی ارتش بود؟ بررسی مساله در این نوشتار به روش توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است و شیوه گردآوری داده‌ها بصورت کتابخانه‌ای-اسنادی می‌باشد. یافته‌های اولیه این مقاله نشان می‌دهد اگر چه اهتمام نظامیان به ایجاد مدارس در بلوچستان ریشه در فرهنگ‌دوستی آنان داشت، ارتش به عنوان نماینده دولت ماموریتی نانوشته برای کمک به شکل‌گیری نهادهای پروژه تجدیدی که دولت رضاشاه پیش می‌برد، نیز داشت و مشارکت ارتش در توسعه معارف گامی اساسی در راستای هویت‌سازی نوین و سیاست تمرکزگرایی دولت به شمار می‌رفت.

واژگان کلیدی: ارتش مدرن، مدارس، سیستان، بلوچستان

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی دانشگاه سیستان و بلوچستان (نویسنده مسئول)

H.Mirshahi.hii90usb@gmail.com

۲- دانشیار گروه تاریخ دانشگاه سیستان و بلوچستان

MehdiSalah2011@yahoo.com

جایگاه سیستان در آموزش تاریخ

مرضیه مختاری

چکیده

سیستان به‌عنوان یکی از ایالات شرقی مهم پس از خراسان همواره نقش ویژه‌ای در تاریخ و حوادث این سرزمین داشته است؛ چه در دوره باستان که به‌عنوان یکی از نخستین خواستگاه‌های تمدنی مطرح می‌شود و چه در دوره‌ی کاسلامی که به سبب تحولات خوارج در مرزهای شرقی و ظهور حکومت‌های ایرانی در این منطقه نقش ویژه‌ای را عهده دار است. سیستان حتی در دوره‌ی معاصر نیز به‌عنوان یک منطقه سوق الجیشی در همسایگی هند انگلیس، توجهات این کشور را در پاسداری از مرزهای مستعمره محبوبش برانگیخت. با این همه سیستان و تأکید بر اهمیت آن چندان در کتب درسی مشاهده نمی‌شود. این تحقیق برآن است که ضمن بررسی مختصر نقش سیستان در بزرگراه‌های تاریخی، لزوم توجه بیشتر به این منطقه را در آموزش تاریخ یادآوری کند. جمع آوری اطلاعات لازم برای این پژوهش به دو روش کتابخانه‌ای و میدانی صورت می‌گیرد و به شیوه توصیفی-تحلیلی به نگارش در خواهد آمد.

واژگان کلیدی: سیستان، تاریخ، تاریخ محلی، آموزش تاریخ

نگاهی به تحولات آموزش و پرورش در دوره پهلوی اول

یاسر ملازئی

چکیده

با روی کار آمدن رضاشاه اصلاحات گسترده‌ای در حوزه‌های مختلف کشور انجام شد. تا قبل از برآمدن پهلوی اول اوضاع آموزشی کشور در وضعیت نامناسبی به سر می‌برد، با توجه به چنین وضعیتی در بین همه‌ی این اصلاحات، توجه به امرآموزش و پرورش در صدر اولویت‌های رضاشاه قرار گرفت؛ زیرا اصلاح افکار و معتقدات مردم در ساختن تمدن و پیش بردن اصلاحات دیگر، امری ضروری به نظر می‌رسید. از سوی دیگر از نظر رضاشاه هدف آموزش و پرورش، تربیت نیروهایی برای ترویج ایدئولوژی نظام حاکم و برای خدمت به میهن بود. رضاشاه در همین راستا اقدامات مهم و اساسی را در حوزه آموزش و پرورش انجام داد تا توانسته باشد دستی بر سر وضعیت آموزشی کشور بکشد و از کشورهای اروپایی عقب نماند. پرسش‌های اصلی مقاله حاضر را می‌توان چنین طرح کرد: الف. وضعیت کمی و کیفی آموزش و پرورش در عصر پهلوی اول چگونه بود؟ ب. درس تاریخ در آموزش و پرورش این دوره چه جایگاهی داشت؟ یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که آموزش و پرورش جایگاه مهمی در برنامه‌های ملت‌سازی رژیم داشت و مبنای ایدئولوژی حکومت با روش‌های مختلفی در نظام آموزشی کشور گنجانده شده بود. برای پاسخ با این سؤالات با رویکرد توصیفی - تحلیلی و با روش تحقیق تاریخی به سراغ منابع رفته‌ایم تا پاسخ مناسبی به پرسش‌های مطرح شده داشته باشیم.

واژگان کلیدی: پهلوی اول، آموزش و پرورش، رضاشاه، درس تاریخ

ضرورت توجه به زمینه های کار آفرینی رشته تاریخ در آموزش مدارس

مسعود مرادی^۱

چکیده

نظام آموزشی مسئله محور از همان آغاز ذهن دانش آموز را جستجوگر پرورش داده و با طرح مسائل، توجه او را به محیط پیرامونش جلب کرده و با خلاقیت های ذهنی در دوران شکوفایی ذهن جوان به تولید اندیشه برای خلق کار منجر می گردد. برعکس نظام های آموزشی مبتنی بر حفظ و تکرار کردن که به روال جاری در آموزش از ابتدایی تا پایان دوران کارشناسی تبدیل شده است، ذهن خلاقیت خود را از دست می دهد. از آنجایی که تاریخ به بیان گذشته و حوادثی می پردازد که حاصل عملکرد انسان در دوره ی حیات خویش بوده همواره ذهن پرسشگر خواهد بود و به رغم نظارت های حکومتی در کنترل داده های تاریخی ذهن دانش آموز بیشترین سوالات خود را در این درس طراحی کرده و با معلم در میان می گذارد. از همین رو می توان با طراحی دروسی در لابلای درس های تاریخ به زمینه های کارآفرینی در اندیشه دانش آموز کمک کرد، داستان نویسی براساس واقعیت های تاریخی، طراحی نمایش نامه و تاتر بر گرفته از زندگی افراد موثر تاریخ، برگزاری کارگاه های قصه خوانی، شاهنامه خوانی بیان استدلال های تاریخی در ترسیم فضاهای واقعی زندگی انسان، شناسایی پتانسیل های گردشگری تاریخی با بازدیدهای دانش آموزی از مکان های تاریخی و آشنا کردن دانش آموزان با اقتصاد گردشگری تاریخی، آموزش های تورگردانی تاریخی از مقدمات آموزشهای کارآفرینی در تاریخ است.

واژگان کلیدی: تاریخ، کارآفرینی، خلاقیت ذهنی، آموزشهای متوسطه، دانش آموزان

بررسی نقش ارتش در پیدایش و توسعه آموزش نوین در بلوچستان (۱۲۹۹-۱۳۲۰ش.)

علی نادریان فر^۱، سید علیرضا ابطحی^۲

چکیده

بلوچستان از نقاط بسیار محروم و دورافتاده ای بود که به دلایل مختلف از آموزش و سوادآموزی نوین بی بهره بود. تا قبل از سال ۱۳۰۷ ه.ش این منطقه از نهضت فرهنگی مملکت بهره چندانی نداشت و آموزش اندک و محدود بود. با روی کار آمدن دولت رضا شاه یکی از برنامه هایی که در دوران وزارت معارف علی اصغر حکمت به اجرا گذارده شد تلاش برای توسعه مدارس در نقاط مختلف کشور از جمله بلوچستان بود. اینکه ارتش چه نقشی در پیدایش و توسعه مدارس نوین در بلوچستان داشت سؤال اصلی این پژوهش است، بر این اساس با توجه به اهمیت موضوع، در این تحقیق تلاش می گردد به روش تاریخی و به شیوه توصیفی و تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه ای و اسناد مراکز سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران مورد واکاوی و پژوهش قرار گیرد. یافته های تحقیق حاکی از آن است که حضور نظامیان در بلوچستان درگسترش و توسعه مدارس نوین موثر بوده است. در واقع پس از استقرار ارتش در بلوچستان از ۱۳۰۷ش. به بعد این نظامیان و ارتش بودند که در کنار تلاش جهت استقرار امنیت به ایجاد و توسعه مدارس نوین همت گماشتند و در این زمینه مدارس شبانه روزی در شهرستان های خاش، ایرانشهر، سراوان و زاهدان را تأسیس نمودند.

واژگان کلیدی: بلوچستان، رضا شاه، ارتش، آموزش نوین

۱- سرگروه تاریخ استان سیستان و بلوچستان، مدرس دانشگاه فرهنگیان

۲- استادیار، گروه تاریخ، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

تأثیر آموزش الکترونیک بر میزان یادگیری دانش آموزان در درس تاریخ

علی نادریان فر^۱، عباس سرگزئی^۲، فرهاد نادریان فر

چکیده

آموزش و پرورش امروزه براساس سیستم پژوهش محور طراحی شده است و کتاب های آموزشی از جمله کتاب های درسی تاریخ با این هدف مورد بازنگری قرار گرفته است. مطالعه حاضر با هدف تعیین تأثیر آموزش الکترونیک بر میزان یادگیری درس تاریخ انجام گردید. پژوهش حاضر یک مطالعه نیمه تجربی می باشد که بر روی ۶۰ دانش آموز مقطع متوسطه انجام شد. نمونه ها به روش دردسترس انتخاب و به صورت تصادفی آسان به دو گروه مداخله آموزش الکترونیک و آموزش سنتی تقسیم گردیدند. جهت جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه مشخصات دموگرافیک و پرسشنامه محقق ساختی استفاده شد که میزان یادگیری دانش آموزان را می سنجید. در گروه آموزش الکترونیک یک مبحث درسی از تاریخ معاصر پایه یازدهم مقطع متوسطه دوم مشخص و به روش مولتی مدیا آموزش داده شد. در گروه دیگر همان مبحث درسی به روش سنتی و با استفاده از روش سخنرانی آموزش داده شد. جهت آنالیز داده ها از نرم افزار spss۲۳ استفاده گردید. میانگین نمره یادگیری در گروه آموزش الکترونیک $37/5 \pm 0/1$ بود اما این میزان در گروه آموزش سنتی $20/5 \pm 4/3$ بود که این تفاوت از نظر آماری معنا دار بود ($p \geq 0/05$). براساس نتایج حاصل از پژوهش می توان گفت آموزش الکترونیک تأثیری مثبت بر میزان یادگیری درس تاریخ دارد.

واژگان کلیدی: آموزش الکترونیک، میزان یادگیری، تاریخ

۱-دکترای تاریخ ایران، مدرس دانشگاه فرهنگیان

۲-دکترای تاریخ ایران، مدرس دانشگاه فرهنگیان

واکاوی تربیتی - تعاملی تاریخ و نظام تعلیم و تربیت

مهتاب معزی، سیدحسن قریشی کربن

چکیده

تعلیم و تربیت به معنی اعم، مترادف با جامعه‌پذیری است؛ یعنی فرایندی که افراد از طریق آن به یادگیری نقش‌ها، قواعد، روابط و به طور کلی فرهنگ جامعه خود می‌پردازند. این امر به معنای اخص فرایند سازماندهی افراد، متناسب با وضعیت‌های اجتماعی متعدد در معرض آموزش منظم دانش‌ها، مهارت‌ها، رفتار و گرایش‌های معین می‌باشد؛ از این رو استقرار و بقای هر جامعه مستلزم آن است که مجموعه باورها و ارزش‌ها، دانش‌ها و مهارت‌های آن به نسل‌های جدید منتقل شود. سازو کار یا وسیله مطمئن این انتقال، تعلیم و تربیت است. یکی از مهارت‌های نظام یافته تعلیم، تاریخ و نقش تربیتی - تعاملی آن می‌باشد که به دلایل متعدد در برنامه آموزشی نظام آموزشی قرار گرفته است؛ از جمله این دلایل می‌توان به تقاضاهای ملی، شناخت کنش‌ها و شخصیت‌های برجسته و تأثیر آن بر افراد جامعه، درک میراث فرهنگی و تمدنی، خودشناسی و غیره اشاره نمود. تعلیم و تربیت هم از جنبه فردی و هم اجتماعی با تاریخ مرتبط است؛ اصرار حاکمیت بر وجود برنامه تعلیمی تاریخ بیشتر جنبه عمومی آن را دربر می‌گیرد. در این پژوهش سعی شده به جنبه تربیتی عام و تعامل تاریخی از منظر فردی و اجتماعی با نظام تعلیم و تربیت پرداخته شود.

واژگان کلیدی: تعامل، تعلیم و تربیت، واکاوی تربیتی، جامعه‌پذیری

معرفی اسنادی در خصوص مدرسه خیریه ایتام

فاطمه نوبخت^۱

چکیده

آموزش نقش و جایگاه ارزشمندی در جامعه دارد. آموزش و پرورش رمز توسعه پایدار و نیز نیل به سعادت فردی و اجتماعی است. مراکز آموزشی علاوه بر انتقال دانش باید در جهت شکوفایی تمام ابعاد وجودی دانش‌آموزان شامل ابعاد ذهنی، عاطفی، اجتماعی، معنوی و اخلاقی سرمایه‌گذاری کرده، به تعلیم و تربیت و سازندگی آنها توجه کنند. در دوره قاجار تحولات اجتماعی و فرهنگی بسیاری اتفاق افتاد که از جمله آن گسترش شیوه نوین آموزشی در مدارس ابتدایی است. در زمان مظفردالدین شاه قاجار، میرزا علی خان امینالدوله وزیر اعظم شد. وی بیش از وزرای دیگر به نشر معارف علاقه‌مند بود. توجه این وزیر معارف دوست سبب شد تا تنی چند از رجال علم دوست انجمنی را با نام «مکاتیب ملیه ایران» پایه‌ریزی کنند. اعضای این انجمن به تأسیس مدارس جدید پرداختند. یکی از این رجال سردار مکرم بود که «مدرسه خیریه ایتام» را بنا نهاد. در این پژوهش شیوه جمع‌آوری اطلاعات مبتنی بر گردآوری داده‌ها از اسناد اداره کل اسناد و منابع چاپی به روش تاریخی با رویکرد توصیفی می‌باشد. دستاورد این مقاله معرفی اسنادی ناب و بکر از اداره کل اسناد و امور مترجمان قوه قضائیه در خصوص «مدرسه خیریه ایتام» و پرداختن به چگونگی تأسیس و فعالیت این مدرسه می‌باشد.

واژگان کلیدی: مدرسه خیریه ایتام، حاج امین‌الضرب، سردار مکرم، اسناد قوه قضائیه، باقر آباد

۱- دبیرتاریخ ناحیه سه آموزش و پرورش استان اصفهان، دانشجوی دکتری ایران بعد از اسلام دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف اباد

نقش گروه‌های آموزشی در بهبود کیفیت درس تاریخ در مدارس

سهیلا نعیمی^۱

چکیده

پژوهش حاضر با مقایسه عملکرد گروه‌های آموزشی در گذشته و سال‌های اخیر در تلاش است که با روش کتابخانه‌ای و تجارب حرفه‌ای به این سؤال پاسخ دهد که گروه‌های آموزشی چه نقشی در ارتقای کیفی درس تاریخ در مدارس دارند؟ نوشتار بر این فرضیه استوار است که بین عملکرد و فعالیت گروه‌های آموزشی و ارتقای کیفی درس تاریخ رابطه مستقیمی وجود دارد. به بیانی بهتر ضعف عملکرد و نظارت گروه‌های آموزشی موجب کاهش فعالیت و بازدهی دبیران می‌گردد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که گروه‌های آموزشی در سال‌های گذشته نسبت به سال‌های اخیر از فعالیت و عملکرد بهتر و منسجم‌تری برخوردار بود.

واژگان کلیدی: گروه‌های آموزشی، درس تاریخ، برنامه درسی ملی، کیفیت آموزشی، تاریخ.

تاریخ شفاهی کارکرد مدارس اسلامی در دوره پهلوی نمونه موردی: مدارس انجمن پیروان قرآن

محمد نظرزاده

چکیده

در دوره رضاشاه بر خلاف گذشته که مکتب‌خانه‌ها و مدارس دینی پایه اصلی خواندن قرآن و دستورات مذهبی بود، مدارس جدید غیردینی جای آن را گرفت. حذف کتاب‌های دینی از برنامه درسی دانش‌آموزان و قانون منع حجاب برای معلمان و دانش‌آموزان، گوشه‌ای از اقدامات غیر مذهبی این مدرسه‌ها محسوب می‌شد. یکی از گروه‌هایی که پس از شهریور ۲۰ و برکناری رضاشاه در شهر مشهد به تلاش‌های آموزشی و مذهبی پرداخت «انجمن پیروان قرآن» و مؤسس آن علی‌اصغر عابدزاده بود که با ساخت دوازده مدرسه اسلامی به تعلیم و تربیت اسلامی مشغول شد. موضوع این تحقیق بررسی فعالیت‌های آموزشی و ساخت مدارس اسلامی انجمن پیروان قرآن با تأکید بر شخصیت و اقدامات علی‌اصغر عابدزاده است.

واژگان کلیدی: تاریخ شفاهی، مشهد، مدارس اسلامی، آموزش و پرورش، انجمن پیروان قرآن

بررسی مراکز علمی قلمرو سامانیان و چالش‌های پیش روی آن در زمان غزنویان

آمنه نجف‌زاده^۱

چکیده

با تضعیف اقتدار عباسیان در قرون سوم و چهارم، قلمرو حکومت اسلامی از سیطره اندیشه‌های سیاسی-مذهبی واحد خارج گردید و فرصتی برای فعالیت‌های دیگر کانال‌های علمی فراهم شد که بخشی از آن به قلمرو سامانیان مربوط بود. در این عصر به تدریج مدارس در کنار کتابخانه‌ها و مساجد شکل گرفت. شهرت و آوازه مراکز علمی شهرهایی مانند نیشابور، مرو، بخارا و ترویج دانش‌های عقلی و جلسات بحث و مناظرات، جویندگان و علاقمندان علوم و دانش‌های گوناگون را از هر سو روانه این مراکز نمود. با ظهور غزنویان، بخشی از دستاوردهای علمی سامانیان در اختیار آنها قرار گرفت اما از رونق مراکز و محیط‌های علمی کاسته شد و موانعی در فعالیت‌های علمی گروه‌های آزاداندیش از جمله معتزله و شیعه (اسماعیلیان) پدید آمد و دانش‌ها به علوم نقلی محدود گردید. این پژوهش با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و روش توصیفی-تحلیلی درصدد است ضمن شناسایی مراکز علمی سامانیان و غزنویان، دلایل رونق مراکز علمی سامانیان و انفعال علمی حاکم بر قلمرو غزنویان را بررسی و مقایسه نماید. دستاورد پژوهش حاکی از آن است که تدابیر روشن‌اندیشانه و برخورد مدارامنشانه دست‌اندرکاران حکومت سامانی با گروه‌های مذهبی مختلف و آزادی بیان و قلم، تعاملات علمی را افزایش داده و موجبات پویایی مراکز علمی را فراهم ساخته است. در زمان غزنویان به علت تعصبات مذهبی، کارکرد مراکز علمی و محتوای آموزشی و مدرسان، تحت‌تأثیر و کنترل ایدئولوژی مذهبی حاکم قرار گرفته و به تبلیغ آراء و اندیشه‌های همسو با حکومت پرداخته شده است؛ این شرایط، زمینه رکود دانش‌های عقلی و مهاجرت دانشمندان عقلگرا به دیگر نقاط را فراهم نموده است.

واژگان کلیدی: سامانیان، علم و دانش، مراکز علمی، غزنویان

۱- کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی و دبیر تاریخ ناحیه ۱ شهریار

نظام نوین آموزشی در ایران و جایگاه دختران در آن

نادیا هداوند میرزایی^۱

چکیده

آموزش سنتی در ایران با آموزش قرآن واحکام دینی، صرف ونحو عربی وآشنایی با آثار نویسندگان بزرگی چون حافظ وسعدی در قالب مکتب خانه، حوزه علمیه وتدریس خصوصی انجام می‌گرفت. ضرورت تحول در شیوه‌آموزش سنتی با تبادل هیات‌های سیاسی ومذهبی از دوره فتحعلیشاه به‌وجود آمد ودوره ناصری باشتاب جریان نوگرایی در کشور به خواهش وزیر مختار امریکا، بنجامین، اجازه ورود دختران مسلمان به مدرسه‌های امریکایی صادر شد. نوگرایی آموزشی دوران امیرکبیر بافضا سازی لازم برای حمایت از آموزش‌های جدید در جامعه، بصورت غیرمستقیم برآموزش دختران تأثیر داشت وبه رغم مخالفت‌های شدیدبا مدارس دختران در دوران صدارت امین‌الدوله؛ توسط میرزا حسن رشديه، طوبی رشديه وبی‌بی خانم وزیر اف فعالیت‌هایی انجام پذیرفت. در سال‌های نخست پیروزی جنبش مشروطیت تحول چندانی در آموزش دختران ایجاد نشد وتا سال ۱۳۲۷ ق. ۱۲۸۸ ش. هم چنان مکتب‌خانه‌ها رونق بیشتری داشت. در دوره رضا شاه با سیاست تمرکزگرایی، آموزش و پرورش بیش از گذشته تحت کنترل دولت قرار گرفت وروند افزایش مدارس دختران وتعداد محصلان رو به افزایش بود. دراین مقاله سعی شده‌است تا باروش کتابخانه‌ای وتجزیه وتحلیل بر روند رشد آموزش نوین دختران در ایران پرداخته شود.

واژگان کلیدی: نظام نوین ، آموزش، ایران، دختران

۱- دبیرتاریخ ناحیه سه آموزش وپرورش استان اصفهان، دانشجوی دکتری ایران بعداز اسلام دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف اباد

نقش معلم تاریخ فراتر از نقش تدریس متون درسی

عیدمحمد نارویی^۱

چکیده

در تدریس یک متن تاریخی برای دانش آموزان، نقش معلم تاریخ خیلی بیشتر از متن کتاب می تواند موثر و قابل توجه باشد. ایجاد فضای مناسب و ارائه مثال های قابل توجه دانش آموز همراه با زمینه چینی برای بیان بهتر موضوع درس تاریخ، مجری توانمندتری از مدرس صرف را ضروری می نماید. تدریس شیوه های متفاوت و مؤلفه های متکثر دارد. در تدریس موضوع تاریخ از یک سو با کمبود زمان و از دیگر سو برای ثمر بخشی، معنا داری و کار آمدی کلاس تاریخ، باید به مسائل متعددی مانند ارائه مصادیق، بازسازی فضای زمان و مکان و در نظر گرفتن ظرفیت ذهنی دانش آموز توجه داشت. یک معلم تاریخ باید همزمان با تدریس ضمن توجه به فرآیند یادگیری دانش آموزان و عنایت به ظرفیت یادگیری آنان، تمهیداتی، فراتر از متون قابل تدریس در نظر بگیرد تا بتواند ضمن مدیریت زمان و ارائه متن درسی، نسبت به ایجاد علاقه در مخاطب موفق عمل نماید. اگر معلم تاریخ به گفتن محفوظات و معلومات خود اکتفا نماید، تدریس درس تاریخ بسیار خشک و خسته کننده خواهد بود اما با تغییر در روش ارائه مطلق و تبدیل آن به روش بازسازی زمان و مکان و ارائه مصادیق فضای حاکم بر کلاس درس تغییر؛ و به سوی جذابیت بیشتر خواهد رفت. تدریس سودمند تاریخ، باید متناسب با زمینه، تجارب، علایق، خواست ها و نیازهای دانش آموزان باشد. با توجه به اهمیت هویت تاریخی در آموزش تاریخ در مدارس نقش دبیران تاریخ در این بخش بسیار مهم و جایگاه تدریس تاریخ در بین دروس موثر در پرورش و تربیت فرهنگی دانش آموزان بسیار کلیدی خواهد بود که در این مقاله با روش توصیف و تحلیل به آن پرداخته می شود.

واژگان کلیدی: آموزش تاریخ، بازسازی فضای زمان و مکان، معلم تاریخ، متن تاریخی، مدیریت زمان

آموزش و پرورش و مدارس عصر صفوی

فاطمه نوبخت^۱

چکیده

در این مقاله به آموزش و پرورش و مدارس عصر صفوی در ایران پرداخته می‌شود. صفویه بعد از قرن‌ها که از سلطه بیگانگان بر ایران می‌گذشت، سلسله‌ای در ایران بنا نهاد که از یک طرف به یک قدرت مستقل و مقتدر تبدیل شد و از طرف دیگر مذهب شیعه را در کشور رسمی کرد. پادشاهان صفوی به ترویج علوم شیعی پرداخته و در راستای این تفکر به تشویق علما و دانشمندان این گون علوم پرداختند. در سرتاسر عصر صفوی مدارس بیشتری در تمام ایران ساخته شد. سن ورود به مدرسه، دروسی که در مدارس تدریس می‌شد، هزینه مدارس، نحوه برخورد معلمان با دانش آموزان از مواردی است که در این مقاله به آنها پرداخته می‌شود.

واژگان کلیدی: صفویه، مذهب تشیع، مکتب، مدرسه، کودکان، وقف

۱- کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی، کارشناس بررسی اسناد و مدارک

تاریخننگاری ذهنی و شیوه‌های آموزش تاریخ

عبدالعزیز گمشادزهی فر^۱

چکیده

نوشتار حاضر با شیوه توصیفی-تحلیلی به بررسی شیوه تاریخننگاری علامه ذهنی و الگوی آموزشی در مدارس دینی با هدف تبیین سیستم آموزش تاریخ در حوضه‌های دینی می‌پردازد. علامه ذهنی محدثی تاریخننگار بوده است و بی تردید حدیث و تاریخ پیوندی ناگسستنی دارند، و تاریخ بنا بر وفور دلایل از دل حدیث بیرون آمده است. و از مهم‌ترین نشان‌های تأثیر حدیث در تاریخ نام گذاری تاریخ با نام علم الاخبار است. اصول و شیوه‌های نقد و بررسی تاریخ، شباهت بسیار زیادی به حدیث داشت. مجموع شرایطی که برای تاریخننگار مسلمان ضروری می‌باشد، در واقع همان ضوابطی است که یک پژوهنده حدیث انتظار می‌رود. دو شرط عمده مورخ عدالت و ضبط است که همان شروط معتبر در محدث است، از این میان علامه ذهنی محدث، کتاب گرانسنگ خود تاریخ الاسلام را بر مبنای اصول مشترک در میان محدثین و مورخین نگاشت، و در کنار ثبت وقایع تاریخی با ذکر اساتید آنها، به نقد و بررسی مفهومی و سندی آنها پرداخته است. این شیوه علامه ذهنی که در نگارش تاریخ بکار برده است در واقع همان روش و اصول نقل حدیث است. در مدارس دینی مباحث حدیثی با بررسی سندی و محتوایی آموزش داده می‌شود که در واقع سبک تاریخ نگاری علامه ذهنی است، اگر چه مباحث تاریخی مستند نیز در کنار مباحث حدیثی تدریس می‌شد. بهره از علم رجال و جرح تعدیل در آموزش حدیث و نیز تاریخ در حوزه‌های علمیه مورد توجه ویژه است.

واژگان کلیدی: حدیث، تاریخ، علامه ذهنی، تاریخ نگاری محدثان، مدارس دینی

آموزش و پرورش در ایران باستان

مهدی حمیدی^۱

چکیده

ایرانیان از دورترین دوران‌ها برای آموزش اهمیت بسیاری قائل می‌شدند. خرد و دانش و ادب در نزد ایرانیان از پرارزشترین صفت‌ها و خصوصیات یک فرد به شمار می‌رفت. اولین و ابتدایی‌ترین محل برای آموزش دانش به طور عام خانه بود و پدر و مادر عهده‌دار آموزش و پرورش بوده‌اند ولی به مرور و پا به پای تحولات اجتماعات و تمرکز خانواده‌ها مکان آموزشی به خانه‌ی دومی انتقال یافت که می‌توان آن را نخستین محل تدریس گروهی یا مکتب خانه به حساب آورد. با رواج دین زرتشت آتشکده‌ها برای آموزش مورد استفاده قرار گرفته‌الته مدارس ویژه‌ای برای فنون نظامی در عهد هخامنشیان وجود داشتند خواندن و نوشتن و حساب کردن معمولاً فقط به عده‌ی معدودی آموخته می‌شد که فقط ویژه‌ی اشراف بود و از معایب و محدودیت‌های بزرگ این نظام آموزشی به حساب می‌آمد.

واژگان کلیدی: ایران، باستان، آموزش، مرکزآموزشی

تحلیل محتوای کتب تاریخ معاصر ایران و بیداری اسلامی دوره متوسطه

الهه شمس^۱

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای کتاب‌های درسی تاریخ مقطع متوسطه (کتب تاریخ کلیه رشته‌ها به جز علوم انسانی و معارف) برای بررسی روند و سیر تاریخ، در ایران قبل از انقلاب و ایران بعد از انقلاب در محتوای این کتاب‌ها انجام شده است. مسأله اصلی پژوهش فوق پاسخ به این سؤال بوده است که چه تفاوت‌ها و تغییراتی در دوره‌های تاریخی ایران قبل از انقلاب و ایران بعد از انقلاب در این کتب وجود دارد؟ و چه میزان از محتوای کتب مذکور به این مسأله پرداخته و توانسته مفاهیم انقلابی را در میان دانش آموزان دوره متوسطه گسترش دهد؟ روش پژوهش حاضر، اسنادی و مبتنی بر تحلیل محتوای جامع آماری شامل کلیه کتاب‌های درسی تاریخ دوره متوسطه غیر از کتاب‌های تاریخ رشته علوم انسانی و معارف، تألیف دفتر برنامه‌ریزی و کتب درسی وزارت آموزش و پرورش می‌باشد. دو کتاب درسی تاریخ با عناوین کتاب تاریخ معاصر ایران و کتاب ضمیمه تاریخ معاصر ایران با عنوان بیداری اسلامی، به عنوان حجم نمونه انتخاب و مورد مطالعه و تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. پژوهش حاضر با استفاده از روش گراند تئوری، شواهدی از متون کتاب‌ها انتخاب کرده و سپس به تحلیل و مقایسه کیفی آنان پرداخته است. بر اساس شواهد بدست آمده از پژوهش حاضر می‌توان بیان کرد که کتاب‌های درسی تاریخ متوسطه بعد از انقلاب اسلامی در شکل دهی و انتقال مفاهیم انقلابی سهم زیادی داشته‌اند و توانسته‌اند بایدها و نبایدهای دینی و هویت انقلابی را در لایه‌های پنهان مطالب خود، به دانش آموزان انتقال دهند و در جهت درونی سازی آن‌ها مؤثر عمل کنند.

واژگان کلیدی: کتاب درسی تاریخ، تاریخ ایران قبل از انقلاب، تاریخ ایران بعد از انقلاب، تحلیل محتوا، گراند تئوری.

آموزه های تاریخ اسلام در دروس تاریخ مدارس

کورث صالحی^۱ اسماعیل دهانی^۲

چکیده

با توجه به هویت اسلامی سرزمین ایران از همان آغاز اسلام تحولات اجتماع اسلامی و توجه به فرق اسلامی در کتب درسی از اهمیت خاصی برخوردار گردیده است. در میان تحولات دنیای اسلام پدید آمدن فرقی چون خوارج با زمینه های پیدایش تاریخی آنان، انحرافات فکری و عقیدتی و نیز قلمرو جغرافیایی گسترش آنها در کتاب های درسی به صورت گسترده ای منعکس شده است. از آنجایی که از پیدایش مدارس نوین در ایران همزمان با استقرار دولت های نوین از مشروطه تا پایان دوره پهلوی بود پرداختن به این مسائل صرفاً از دیدگاه تاریخی مورد توجه قرار می گرفت و تلاش بر آن بود تا ضمن رعایت اصول علمی تاریخ بررسی این حوادث به گونه ای بی طرفانه صورت گیرد. اما پس از انقلاب اسلامی توجه به انعکاس مسائل تاریخ اسلام از دیدگاه ایدئولوژی رسمی کشور متاثر گردید و بنابراین اهمیت مطالعه این مسائل در کتب تاریخی دو چندان شد. پژوهش حاضر در صدد است تا به تحلیل دیدگاه ایدئولوژیک در تحلیل مسائل فرق اسلامی در کتب درسی مدارس بپردازد.

واژگان کلیدی: تاریخ، فرق اسلامی، ایدئولوژی، خوارج

۱- دانشیار گروه تاریخ دانشگاه سیستان و بلوچستان

esmaeil.dehani@yahoo.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی، دانشگاه سیستان و بلوچستان

نقد و بررسی سیستم آموزش مکتب‌خانه‌ای در ایران دوره‌ی قاجار

دکتر گلناز سعیدی^۱، فاطمه آقاخانی^۲

چکیده

پیشک شناخت اسلوب‌های آموزشی و پیشینه‌ی آن‌ها جزء ضروریات اصول تعلیم و تربیت محسوب می‌شود و این شناخت به جهت اتخاذ برنامه‌ریزی صحیح و هدفمند در این حوزه، کاملاً سودمند است. بر این اساس، یکی از شیوه‌های باقدمت و پرکاربرد انتقال دانش و مفاهیم به اطفال ایرانی در دوران پیشین، آموزش به سبک مکتب‌خانه‌ای بود که اگرچه ضعف‌ها و نارسایی‌های بسیاری داشت؛ اما در آن مقطع حساس تاریخی، این سیستم تا حد زیادی توانست در امر بالندگی و شکوفایی دانش‌آموزان مستعد توفیق کسب نموده و آنان را برای تحصیلات عالی و تخصصی‌تر آماده سازد.

واژگان کلیدی: آموزش، قاجار، مکتب‌خانه، ملا

۱- (استادیار پیام نور گروه تاریخ)

۲- (کارشناسی ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی)

نقش آموزه های درس تاریخ در خود آگاهی و باز تولید هویت ملی

زهرا علیزاده بیرجندی^۱ سمیه پورسلطانی^۲

چکیده

بررسی های انجام شده پیرامون بافت جمعیتی ایران نشانگر تکثر و تنوع قومیتی در این سرزمین می باشد. کاربرد تعابیری چون «موزاییک رنگارنگ» و «هویت چهل تکه» نیز در راستای توصیف این تنوع قومیتی صورت گرفته است. یکی از تهدیدات حاصل از این تنوع قومیتی، قوم گرایی افراطی و کم رنگ شدن علقه های ملی است. از این رو، اتخاذ راهکارهایی برای تحکیم و تقویت مولفه های هویتی به عنوان یک اولویت مطرح می-گردد. با توجه به نقش مهم و کلیدی نظام آموزش و پرورش و برنامه ی درسی در تحکیم و تقویت هویت ملی مقاله پیش رو، درصدد واکاوی کارکردهای درس تاریخ در ارتقای خودآگاهی هویتی و تقویت انسجام ملی است. یافته های حاصل از این پژوهش نشان می دهد که تاریخ ایران به طور عام و تاریخ سیستان به طور خاص به دلیل برخورداری از قهرمانان تاریخی، شخصیت های اساطیری، دانشمندان، مراسم آیینی، بناهای تاریخی و میراث تاریخی از ظرفیت ویژه ای برای بازتولید هویت ملی برخوردار است.

واژگان کلیدی: تاریخ، آموزش و پرورش، هویت ملی.

۱-دانشیارگروه تاریخ دانشگاه بیرجند

Zalizadehbirjandi@Birjand.ac.ir

۲-کارشناس ارشد تاریخ

s.poursoltani۸۲@gmail.com

بازتاب انقلاب های جهانی در کتب درسی مدارس

مسعود مرادی^۱ یاسر جوانی^۲

چکیده

بررسی تحولات جهانی بخشی از آموزش کتب درسی در مدارس است از آنجایی که نقاط اوج گیری در تحولات تاریخی مربوط به انقلاب ها است تأثیرگذاری این انقلاب ها در روند تاریخی نقش مؤثری دارد لذا بررسی این حوادث در کتابهای درسی از جایگاه ویژه ای برخوردار است. تلاش برای تدوین واژه های انقلاب، تحول، پیشرفت، ترقی، اصلاح و تحولات اجتماعی در مقاطع مختلف تحصیلی یکی روش های نویسندگان کتب درسی برای آماده کردن رشد ذهنی دانش آموز برای درک مفاهیم فوق است. لذا تحصیل این آموزه ها در کتابهای درسی می تواند به میزان کارآیی آموزشی فهم و درک تاریخ در مسیر تحولات جوامع انسانی اثرگذار باشد پژوهش حاضر درصدد است تا مؤلفه های آموزه های انقلابی در کتب درسی تاریخ در مقاطع مختلف درسی را مورد توجه قرار دهد و به تحلیل محتوایی آن بپردازد.

واژگان کلیدی: انقلاب، درس، تاریخ، جهان

۱- دانشیار گروه تاریخ دانشگاه سیستان و بلوچستان

Dr_mmoradi@yahoo.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ گرایش جهان دانشگاه سیستان و بلوچستان